

**İNSANLIĞIN KANAYAN YARASI:
MÜLTECİLİK**

**Yusuf Adıgüzel: Göçmen Meselesine
Nereden Bakmalı?**

**Mehmet Fatih Aysan:
Göçmen mi Mülteci mi?**

**Sevde Öztürk: Popüler Kültürün
Yükselen Aktörü Güney Kore ve
Kore Dalgası**

**Tülay Gökçimen ile
Mültecilik ve İnsan Hakları Üzerine**

SAYI 12 • ŞUBAT • 2022

Bir Sualî Mesele Edinmek / Adem Ceylan • Nasıl Bakarsanız Öyle Görürsünüz: Aslında Hepimiz Mülteciyiz / Ahmet Emin Dağ • Vazifeler Karşılıklı / Taha Kılınç • Pandemi Günlerinde Mültecilik / Sümeyye Açıkgöz • Zorunlu Göç Deneyiminin Mülteci Çocuklarına Etkileri / Ömer Faruk Şeker • Suriyeliler İçin Geri Dönüş Mümkün mü? / Abdullah Resul Demir • Macarlar ve Mülteciler / Kemal Kahraman • Tamamlanma Arzusunda Tahsiniyatın Yeri / Mustafa Eser

İYİLİK TIRLARIMIZ Yola Çıkıyor

İdlib'deki ihtiyaç sahibi kardeşlerimiz için
#KardeşimÜşümesin diyerek desteklerinizi bekliyoruz.

İNSAN EĞİTİMİ KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA VAKFI
TR36 0020 5000 0936 4683 9000 04

Merkez Mahallesi Silahtarağa Caddesi No:12 Eyüpsultan / İSTANBUL

0212 534 41 61 - 0534 050 48 46

insanvakfi.org.tr

Kullanılmamış kışlık giysi yardımlarınızı Vakıf Merkezimize teslim edebilirsiniz.

İMTİYAZ SAHİBİ:

İnsan ve Medeniyet Hareketi
Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Bulayır

EDİTÖR

Şehnaz Fındık

SON OKUMA

Betül Yavuz

YAYIN KURULU

Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK TASARIM

Ahmet Furkan Onat
ahmetfurkanonat@gmail.com

YAYIN TÜRÜ

Ayda bir yayınlanır. Yerel Süreli
Yayın. Ücretsizdir

Yazı ve reklamların içerik
sorumluluğu sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı
yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net
adresinden erişebilirsiniz.

Hamîd olan Rabbimizin adıyla.

Kendisine binlerce kez hamd ü sena ederiz, nâmütenâhî nimetlerine karşı şükrü-müzü ifadeden acimizi arz ederiz.

2021 Martında ilk sayımızı çıkardığımızda, uzun bir yola koyulduğumuz inancın-daydık. Elinizdeki 2022 Şubat sayımızla bir yılımızı bitirmiş oluyoruz. Bu süreç boyunca madden manen, yazarak çizerek, tebrik ederek tenkit ederek yanımızda olan bütün dostlarımıza cân-ı gönülden teşekkür ederiz. Siz olmasaydınız, bu güne ulaşamazdık. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da her türlü desteğinizi beklediğimizi içtenlikle ifade edelim.

Şubat sayımızda bir insanlık trajedisini ele alalım istedik. İnsanlık tarihi acılarla, sıkıntılarla, savaşlarla, yoksulluklarla dolu. Bunların önemli bir kısmı, insanoğ-lunun bitmek tükenmek bilmeyen hırsından kaynaklanıyor. Bu hırs, birçok kişiyi yerinden yurdundan, çoluk çocuğundan, malından mülkünden ediyor. İnsanlar doğup büyüdükleri, havasını teneffüs ettikleri, suyunu içtikleri topraklarını terk ediyorlar, daha doğrusu terk etmek zorunda kalıyorlar. Neticede ortaya devasa sosyal, ekonomik, psikolojik sorunlar yumağı çıkıyor.

Mültecilik, sığınmacılık, göç modern zamanların en önemli konu ve kavramlarından. Dünya, mülteciliği esasen İslam âleminin kalbine bir hançer gibi saplanan siyonist devletin Filistin topraklarında kurulmasıyla çok yakından tanıdı. Bu gün Filistin dışında, Filistin içindekinden daha çok Filistinli vardır. Dünyada Filistinli-ler kadar dağı(tıl)mış bir millet yoktur. Özelde Filistin, genelde iltica mevzu bahis olduğunda akla gelen ilk bir iki kelimedenden biri, mülteci kamplarıdır. Mülteci kampı demek perişanlık, çaresizlik, hastalık, açlık, susuzluk demektir. Mültecilik, insanlı-ğın kanayan büyük bir yarasıdır.

Konuyu çalışan, sahada hizmet eden, meseleye vâkıf olan yazar ve gönüllülere, dosyamıza yaptıkları katkıdan dolayı teşekkür ederiz. Bu insanlık ayıbını dindirmeye bir nebze de olsa dikkat çekebilirsek ne mutlu bize!

Yeni dönemimizin ilk sayısının (Mart 2022), ilk özel sayımız olacağı müjdesini ver-mek istiyoruz. Yaklaşık iki aydır konu hakkında çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

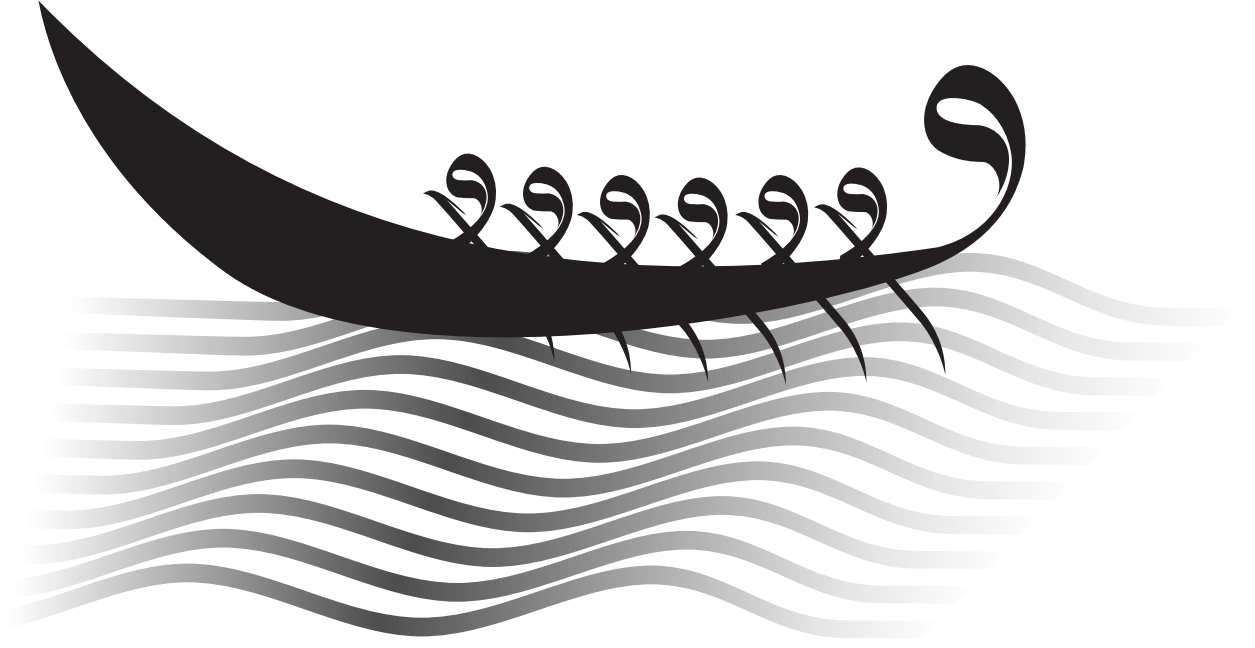
Mart sayımızda buluşmak üzere her türlü övgüye layık olan, *Hamîd* olan Rabbimi-ze emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL

Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05	İllüstrasyon
Sabahattin Kayış	46	Suriyeliler İçin Geri Dönüş
Mümkün mü?
Abdullah Resul Demir
06	Gel Gidelim Dosta Gönül
Derviş Çelebi	50	Macarlar ve Mülteciler
Kemal Kahraman
08	Bir Suali Mesele Edinmek
Adem Ceylan	54	Felaketler ve Ekonomik Sebepler
İlticayı Körüklüyor
Mucahid Yıldız
10	Bakış ve Algı Arasındaki Bereket
Mustafa Özel	56	İçimdeki Suriye
Sena Yumurtacı
12	Kırk Kandil -12-
Habbab B. el-Eret (R.A.)
Rıza Savaş	58	İdlib'e "Endülüs" İnşa Etmek
Orhan Çokça -I-
İnsicam
14	İnci Mercan Gerdanlığı -11-
Abdullah İbn Mesud (R.A.)
Ahmet Poçanoğlu	60	İdlib'e "Endülüs" İnşa Etmek
Yunus Berk -II-
İnsicam
18	Göçmen Meselesine
Nereden Bakmalı?
Yusuf Adıgüzel	62	Çıkmaz Sokak ve
Mülayim Tekin Okulu
Nisa Irız - Mehmet Irız
22	Göçmen mi Mülteci mi?
Mehmet Fatih Aysan	64	Tamamlanma Arzusunda
Tahsinîyatın Yeri
Mustafa Eser
26	Nasıl Bakarsanız Öyle Görürsünüz:
Aslında Hepimiz Mülteciyiz
Ahmet Emin Dağ	66	İmam Gazâlî'nin Tasavvuf
Anlayışının Dayanakları:
Zâhirî ve Bâtînî İlim Ayrımı
Mülayim Sadık Kul
28	Vazifeler Karşılıklı
Taha Kılınç	72	Popüler Kültürün Yükselen
Aktörü Kore ve Kore Dalgası
Sevde Öztürk
30	Pandemi Günlerinde Mültecilik
Sümeyye Açıkgöz	76	Tarihin Kırılma Günlerinde Bir Türk
Doktorun Kazakistan Hatıraları
Uğur Gençoğlu
34	Muhammedilerin Yurdunda
Kıyıya Vurmak
Şehnaz Fındık	80	Çizgi: Hasan Aycin
36	Zorunlu Göç Deneyiminin
Mülteci Çocuklarına Etkileri
Ömer Faruk Şeker		
40	Tülay Gökçimen İle
İnsan Hakları ve Mültecilik Üzerine
İnsicam		

Sabahattin
Kayış

İllüstrasyon: Sabahattin Kayış

Abdullah b. Zeyd'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Eğer hicret olmasaydı elbette ben ensardan bir kimse olurdum. Eğer insanlar bir vadi veya dağ yolunu tutsalar muhakkak ben ensarın vadisini yahut dağ yolunu tutardım.”

(Buhârî, Temennî, 9)

Gel Gidelim Dosta Gönül

Derviş ÇELEBİ

Sevgili okur, bütün ilişkilerin fayda eksenli olduğu günümüzde “dost” kelimesi; belli bir yaş kuşağı üzerindeki için ahirete yolcu ettiği, hasretiyle yandığı, ardından yürek acısına rahmet okuduğu, altındakiler için ise bir anlam ifade etmeyen, hayatlarında karşılığı olmayan, gerçek üstü bir kavrama işaret ediyor sanırım.

Yürek acısı taşıyanlar için bir sözüm yok, onlar zaten bu acı ile baş edecek bir gönle de sahiptir inşallah. Sözüm dost hasreti çeken lakin bu hasretin ne olduğundan ve nereden geldiğinden habersiz olana. Susuzluğunu bol şekerli asitli su ile, açlığını ise patlamış mısır ile tatmin etmeye çalışana. Onun da yetmediğini görüp (ki yetmez) yanlış insanların peşine düşmekten, alkol tüketmekten ve onun üzerinden adını telaffuz etmekte zorlandığım envai çeşit kimyasallara yelken açan, açmayı aklından geçiren genç kardeşlerimize olacak.

Kardeşim, senin açlığını bastırmak için çabaladığın, tükettiğin her dünyevi tatmin, başka bir açlık doğurur. Ateşe dökülen benzin gibi düşün. Benzin, suya benzediğinden ateşini söndürür sanırsın ama bakmışsın ki daha da harlanmış hasretin. Zamanla içinde yanan bu ateşe ram olursun. Ateşin şavkı, gözlerini kamaştırır, görkemi başını döndürür. Çünkü ateş, kibrin mimarının hammaddesidir. Senin de başını döndürür, aklını çeler. Kibleni düzelt, hikmete ram ol ki dostu bulasın. Dostu bulursan, huzura erersin.

Benim aklım başımda, sen bunları bana anlatma, diye burun kıvrıp, sayfa çevirenler için üzgünüm, kulağı sağır olana söz ne etsin! Sözüm, kapısını açık tutan, ateşi değil güneşi arayan, içinde cılız da olsa bir umut ışığı taşıyan, henüz kalbi, karanlığa teslim olmamış olanlara. Onlardan bir kısmı işitse sözümü! İşitenlerden birkaç kişi üzerinde düşünse, düşünenlerden biri anlasa, onun için çok şey fark edecek. Bir deniz yıldızını suyla kavuşturmanın bahtıyarlığına ereceğim.

Mutluluğu, huzuru hayran olduğu Batı’da ve Batılı yaşam tarzında arayan kardeşim, ilimlerine, filmlerine bakıp özendiğin o Amerika’da, nehirlerde su yerine prozak akıyor. O tsunaminin dalgaları bizim sahillere de çoktan ulaştı, bilmem farkında mısın?

Evet, mutluluk bütün insanların ulaşmak için çabaladığı en temel duygu durumudur desek yanlış olmaz. Mal, mülk, iktidar, arkadaş, dost hep bu duygu durumuna bizi ulaştırmasını umduğumuz vasıtalar değil midir? Ancak bütün bu saydığım unsurlar içerisinde bize en fazla lazım olan şey,

dostlarımız olsa gerektir. Çünkü hem üzüntülü anlarımızda yanında sükûnete erdiğimiz, başını omzuna koyup ağlayacağımız, derdimize ilaç olan, hem de sevinçli anlarımızda aynı türküye nakarat yapacağımız insanlar ararız, işte onlar bizim dostlarımızdır.

Bilesin ki yalnızlık sadece Allah'a mahsustur, insan olana önce arkadaş, sonra dost gerekir ki gönlü şad olsun. İnsanı yoldan çıkaran arkadaş, yola getiren de dostudur. Peki ama dost dediğimiz kimdir? Nasıl seçilir?

Öncelikle dost kim değildir? Ondan başlayalım dersen. İnternette mesajlaştığın kimliği belirsiz kimseyi dost mu sanırsın? Asla değildir! Ya her yüzüne gülüni? Oltanın ucuna hediye takıp, kalbine yürüyen de dost sanma sevgili okur, dost dediğin yeri geldiğinde acı söyler. Halbuki insan kusurunu söyleyen sevmeyen, nefis dediğin iltifatı sever. O yüzden de kolay yanılır.

Her türlü açlık tehlikelidir. Çünkü açlık, insanın aklını zayıflatır hatta iptal eder. Nasıl ki açlık insanı hırsızlığa varacak kadar yanlışlığa sürüklerse, sevgi açlığı da bundan daha tehlikelidir. Çölde susuz kalmış, yanmış bedevi misali, ilk bulduğu suyun çerine çöpüne bak-

madan, nasıl avuçlayıp içersen; dikkat et sevgi açlığı çeken insan da bir sevgi işaretine öyle pervasız dalar, teslim olur, hesapsızca inanır. Nitekim televizyonlarda bir tatlı sözün, vaadin, peşine düşüp aldanan, dolandırılan koca koca insanların-kadınların hikâyelerine şahit oluyoruz. Görünen o ki bu işin ne akılla ne yaşla ilgisi var sevgili okur. İnsanları böylesi hatalara düşüren, yalnızlığa duçar olmuş modern insanın sevgiye duyduğu açlık olsa gerek.

Peki o vakit dostluk nedir? Dostunu nasıl seçmeli insan?

Bir kere birinci ve vazgeçilmez olan, dost dediğin baktığında sana Allah'ı hatırlatan insandır. Yanında sükûnet bulduğundur. Derdine ağlayan, sevincine coşandır.

Ahde vefa gösteren, emanetine sahip çıkan, kusuruna örtü olandır.

Dostunun nefsinin, kendi nefsinin tercih edendir. Yük olan değil, yük alandır.

Tenhası yerde senin kusurunu söyleyen, insan içinde yanında durandır.

Hakikatin hatırını, senin hatırına tercih edendir.

Elhasıl, dost dediğin,

Sırtını dayadığın ağaç, gönlünü yasladığın siracıdır. Vesselam.

Her türlü açlık tehlikelidir. Çünkü açlık, insanın aklını zayıflatır hatta iptal eder. Nasıl ki açlık insanı hırsızlığa varacak kadar yanlışlığa sürüklerse, sevgi açlığı da bundan daha tehlikelidir.

Bir Sualî Mesele Edinmek

Adem CEYLAN

Varlığının farkına vararak varlıklar içinde ayrıcalıklı bir konum elde etme imkânına sahip olan insanın, bu süreci başlatabilmesinin ilk ve en önemli adımı soru sorabilmekten geçer. Doğru cevaplar ise ancak sorabildiğimiz doğru sorular sayesinde kendisini açığa çıkarır.

Kendisinin anlamını ararken tabiatı tanıyan, tabiatın anlamını ararken Tanrı ile yolu kesişen insan, en can yakıcı sorunun eşiğine dayanır: Ben kimim? Vereceği hiçbir cevap kalbini inşiraha kavuşturmayacağı gibi zihninin boşluklarını da gideremez. Öyleyse sorumluzdan vazgeçelim mi?

Hayır, mümkündür ki cevabını aramak için atacağımız adımlar canımızın acısını tamamen bitirmese de teskin edebilecektir.

Biyolojik varlığının imkânlarını muhasebe ettiğinde, karşılaştığı acziyete rağmen muhasebe edebilme ve soru sorabilme kabiliyetiyle diğer canlılardan ayrıcalıklı olduğunu da fark eden insanı ve insanlığın tarihini yazan Taberî şöyle der:

“Bu bilgilerden önce yazılması uygun ve münasip görüleni baş tarafa geçirerek zamanı, onun başlangıcını ve sonunu anlatacağım. Yüce Tanrı zamanı yaratmadan önce ondan başka bir şey var mıydı, zaman fânî midir? Zaman yok olduktan sonra Tanrı’nın yüce ve kutlu olan zatından başka herhangi bir varlık kalacak mıdır? Yüce Tanrı zamanı yaratmadan önce ne gibi bir varlık mevcuttu? Zaman yok olduktan sonra ne kalacak? Sonra onu nasıl yarattı, o nasıl yok olacaktır?”

Cevabı aramaya buradan mı başlamalıdır yoksa her araştırmanın ilk adımı olan sözlük bilgisine mi müracaat etmelidir?

İnsan kelimesinin kökenini unutmaya (nisyan) irca eden görüş, kendisini İbn Abbas’ın diliyle “çünkü o, Allah’a verdiği sözü unutmuştur.” cümlesiyle temellendirir. Yabani ve saldırgan olmanın zıddı olarak “alışmak, cana yakın olmak, uyum sağlamak” anlamındaki *انس*/ *الأنس* mastarından türediği, “yaratılış itibarıyla sosyal varlık” olarak tanımlanmasının da buradan kaynaklandığı söylenmektedir. Ayrıca “çok hareket etmek” manasındaki *نفس*/ *نفس* kökünden türediğini söyleyen görüşlerle bir şeyi kendisine göstermek manasında *إنس*/ *إنس* kökünden türediği çünkü insana pek çok şeyin gösterildiği ifade edilen görüşleri de aklımızın bir tarafına not edelim.

Sözlük anlamı, kelimelerin kaderine etki eden önemli amillerden, kabul. Ama değil mi ki zamanın akışı içerisinde anlam yatağını bulan kelime, bazen öyle olur ki sözlük anlamının çok uzağına düşebilir. Hem biz Arapça insan kelimesinden daha ziyade insanlık anlamının arkasına düştüğümüz için yolumuz daha bir çatallanır. Bu arada Arapça “insan” kelimesi biyolo-

jik yapıya temas etmezken İngilizce “human” biyolojik yapıya göndermede bulunur.

Tanrı-insan, Tanrı-evren ve insan-evren ilişkisine dair tüm düşünce sistemleri “insan nedir?” sorusuna verdikleri cevapla yola çıkmışlardır. Zira insanın ne’liğine dair verdiğimiz cevap; dikey düzlemde ilahi olanla beşerî olan arasındaki ilişkinin nasıl olacağına dair zemini kurarken, yatay düzlemde hem evrenle hem de diğer insanlarla ilişkinin teorisine de kaynaklık eder. Felsefecilerin öteden beri cevaplamaya çalıştıkları bu soruya, İslam düşünce geleneğinin önemli disiplinleri olan kalam ve tasavvuf da eşlik etmiştir. Yaklaşık olarak tüm disiplinlerin esas soruya ilave-

ten;

1. İnsan, şu görünen bedenden ibaret midir?
2. İnsan, soyut bir ruh mudur?
3. İnsan, beden ve ruhun bileşimi midir?
4. Ruhun bedenle münasebeti nasıldır?

Bu sorular ne’liğe dair sorulardır ve ardından “insanda ne vardır, insanın bir gayesi var mıdır?” gibi sorular devam eder. Hangi disiplinden olursa olsun verilen cevaplarda en sık geçen kelimeler nefis, beden, ruh, akıl, cisim, ârâz kelimeleridir. Her bir kelimeye ekoller başkaca anlamlar yükleyebildiği gibi aynı ekol içerisinde de ciddi farklılıklar ortaya çıkabilmiştir. Örneğin, Mutezile kalamcılarının Nazzâm’la başlayan ve “insan denildiğinde anlaşılması gereken nefis olup, beden onun aracıdır.” diyen düşünce ile Ebu’l-Huzeyl’le başlayıp Kâdî Abdülcebbar ile sisteme oturan ve “insan denildiğinde anlaşılması gereken bedendir.” düşüncesi gibi. Belki de birbiri ile zıt tanımların yapılabilmesine bizzat insanın kendi yapısı müsaade etmektedir.

Tüm bu kelimelere yüklenen anlamları başka yazıların konusu yaparak yazımıza devam edelim.

Eşya ile kurduğumuz ilişkiyi an-

lamlandırmak için ise sorduğumuz ilk soru: “Bu nedir?” sorusudur. Varlığı nesneleştirerek tanıyan ve anlamlandıran insanın kendisiyle münasebeti, özne-nesne ilişkisini aynı anda sürdürerek devam eder. İnsan, âleme ve bilhassa da kendi varlığına açıklama getirerek hayatı “hiç” olmaktan kurtarır. Hayata anlam katar. Yani ne hiçten geldik ne hiçliğe gideceğiz! İnsan, ancak dinin bu ufku sayesinde hayatın anlam ve değerini fark ederek kendisini yetkinleştirme yolunda bir ömür sarf edebilir.

“İnsan âlemdeki her bir şeye ve duruma ünsiyet edebilecek yegâne varlıktır.” der sufiler. Ünsiyet sahibi insan yeryüzünü vatan edinir, orada veya herhangi bir yerde “yabani-lik” çekmeden bilgece yaşayabilir. Başka bir anlamda insan, kelimenin teknik anlamıyla “dünyalı” sayılabilecek yegâne varlıktır. Varlık içindeki hiçbir şey ona yabancı gelmez, her duruma intibak edebilir, her yeni şeye uyum yeteneğine sahiptir. Aslında bu bakış tüm disiplinlerde farklı tonlarda ifade edilir. Zira tüm disiplinler, insan-evren münasebetinde insicamın olduğuna inanır. Bu düşüncenin tabii neticesi olarak insan, doğa ile kurduğu ilişkiyi kopukluk veya düşmanlık zemininde değil ünsiyet zemininde sürdürür. Gerçekte yeryüzü, insanın evidir. İnsan yerleşsin diye bu ev yaratıldı ve insan bu evi korumakla sorumlu varlıktır. Bunu bir emanet olarak üstlendi ve bu emaneti hatırlayarak ve ona karşı sorumluluklarını yerine getirerek hakiki bir insan olacak, hakiki insan oldukça da yeryüzü ile “barışacaktır”. İslam’ın “silm” yani barış olması bu demektir: Allah ile barış (teslimiyet), insanın kendisiyle barışı (itminan), tabiatla barış. Modern dönem ise bu insicamın dağıldığı bir dönemdir. Her ne kadar bu dönem insanı merkeze aldığı iddia etse de insanın evren ile ilişkisi, Tanrı ile ilişkisi bozulmuştur. “Artık ittifak yıkıldı; insan, kendisinin içinden tesadü-

fen çıktığı kâinatın sağır kargaşası içinde yalnız olduğunu biliyor.” (J. Monod- Kaostan Düzene İnsanın Tabiatla Yeni Diyaloğu) Şu satırlar ise daha ibret vericidir: “İnsanlık artık sonunda milyonlarca yıllık rüyasından uyanacak ve uyandığında kendisini tam bir yalnızlık, köklü bir izolasyon içinde bulacak, şimdilik hiç olmazsa tıpkı bir çingene gibi dünyanın kıyısında yaşıyor olduğunun farkında. Bu öyle bir dünya ki onun umutlarına, acılarına yahut ağlamalarına ilgisiz olduğu gibi, onun müziğine de sağır.”

Modern bilimin hülasası olan insan-evren münasebeti şöyle özetlenebilir:

1. İnsan rastgele bir kaynaktan ve tesadüfen çıkmıştır. Evrende yalnızlık ve köklü bir izolasyon içerisinde yaşamaktadır.

2. Dünyanın yaratılışına amaç atfetmek, bu amaçla insanın varlığı arasında bağ kurmak ve insan varlığına amaç atfetmek bilimsel değildir.

3. İnsan ve evren arasındaki mukarenet yerini uzaklığa, ünsiyet yerini karşıtlığa bırakmıştır.

Bu bakışın insanı ve evreni nereye taşıdığı okuyucunun malumudur.

İnsan kelimesini insânü’l-ayn (göz bebeği) kelimesinden yola çıkarak anlamlandıran ve insan-evren ilişkisini göz bebeği-beden ilişkisi gibi okuyan bakış nerede ve “dünya sorguda bulunan bir suçlu gibidir, ne kadar çok işkence edersen sırlarını sana o kadar açar.” diyen bakış nerede?

Yazımızın girişinde doğru soru doğruyu bulmak için önemli olduğunu ifade etmiştik. İnsanın verili anlamlardan soyulduğu ve insanın yüklenen bir varlık olmasının mümkün olmadığı, dolayısıyla amaçlılığın el etek çektiği zamanımızda belki de çıkış:

Suali bir meseleye dönüştürmekle mümkün olacaktır.

Bakış ve Algı Arasındaki Bereket

Mustafa ÖZEL

Prof. Dr., FSMVÜ
İslami İlimler Fak.

Eşyaya, doğaya, insana bakışımız büyük ölçüde kültüre dayanır. Sahip olduğumuz kültür, mensubu olduğumuz din, içinden çıktığımız millet zihnimizi oluşturur, gönlümüzü yoğurur. Bizi, biz yapar.

Ülke olarak cumhuriyet sonrasında büyük bir dönüşüm ve değişim yaşadık. Yüzyıllardır insanımızın kişiliğini, kimliğini inşa eden, ihya eden, muhafaza eden değerler silsilesi zoraki olarak kıyımâ tâbi tutuldu. Süreç zecrî uygulamalarla birçok şeyi ilga etti, yok etti. Ancak bunların yerine bir şey koyamadı. Bu yerine koyamayış, köksüz, kimliksiz, kişiliksiz nesillerin zuhuruna yol açtı.

Geleneksel bakış ve algı dünyamızda her şey Yüce Yaratıcı'nın bir eseri, bir tecellisi olarak görülürdü. Bildiğimiz bilmediğimiz, gördüğümüz görmediğimiz her varlığın bir manası, bir anlamı vardı. Çünkü Yaratıcı, hiçbir şeyi boş yere yaratmazdı. Abes, anlamsızlık O'na asla yakışmazdı. Onun yaratıcılığı daima bir gayeye, bir manaya matuftu. Anlamakta, anlamlandırmakta, kavramakta zorlandığımız konularda, yerlerde O'nun hikmetine sınırdıydık. Bizim bugün burada anlayamadığımızı, başka bir yerde başka bir zamanda başkaları anlayabilirdi.

Yeni zamanlarda başka değişimler, dönüşümler geçiriyoruz. Bu kez zorlama, baskı yok. Evet yok. Ancak bu yeni değişim ve dönüşüm, çok hızlı, çok etkin, çok kapsamlı, çok boyutlu, çok derinden yaşanıyor. Bunun motorize gücü medya, medya araçları. Sınır tanımıyor, millet tanımıyor, din tanımıyor. Hiçbir şey tanımıyor. Bence bu gücü, bu imkânı ellerinde bulunduranlar da onun esiri. İçinden çıkılmaz bir sarmalın, içine girmiş bulunuyor bütün bir insanlık. Kimliksiz, kişiliksiz bir dünyaya doğru eviriliyoruz gün geçtikçe. Giyim kuşamdan, kullandığımız alet edevata, yediğimiz içtiğimize, okuduğumuz seyrettiğimize kadar her şey tek tipleşiyor, sıradanlaşıyor. İnsanlık çaresizlik içinde, ne yapacağını bilemez bir halde. Tarihte eşi benzeri görülmeyen bir durumla karşı karşıyayız. İnsan hayatında en etkin, en önemli kurum olan dinler bile tutum ve tavır takınmakta, çözüm bulmakta zorlanır hale gelmekte. Mensuplarının duygu, düşünce ve davranışlarını tatmin etmede, karşılamada zorlanıyorlar. Bu zorlanma hadisesinin temelinde, bugün yaşananların geçmişte, tarihte, çıkan sorunlara benzemiyor oluşu yatmaktadır.

*

Dil, düşüncenin taşınma aracıdır. Duygularımızı, tepkilerimizi, sevinçlerimizi, hüznümüzü onunla ifade ederiz hep. Bir kelimenin, bir cümlenin ağızdan çıkışı, yazıya geçirilmesi, kâğıda dökülmesi sadece lafızdan, sadece harf-

ten, sadece şekilden ibaret değildir. Onun ağzımızdan çıkışı esnasındaki tonlanması, kısık veya yüksek sesle söylenmesi, kelimelerin cümle içindeki dizilişi, sıralanışı hep bir mana ifade eder. Söyleyiş ve yazış tarzımız, anlamı eksiltir, çoğaltır, yumuşatır, sertleştirir, derinleştirir, yüzeyselleştirir. Anlam belki de söylenende, yazılarda değil, söyleniş ve yazılış tarzındadır.

*

Rahmet, Türkçemizin en naif, en sıcak, en içten kelimelerinden biridir. Merhamet de aynı kökten gelir. Dilimize Arapçadan dâhil olan bu kelimeler, ibadet hayatımızda ve günlük hayatımızda çok sık kullanıldığımız “Bismillâhirrahmânirrahîm” ifadesinde geçen Allah’ın iki önemli ismi olan rahmân ve rahîm ile aynı kökten gelmektedir. Acıma, esirgeme anlamına gelen rahmet, halk nezdinde çoğu zaman yağmur yerine de kullanılır. “Yağmur yağdı.” yerine “Rahmet yağdı.” denir. Bu kullanımı, insanımızın hayatın en temel unsuru olan suya bakışını yansıtan çok mühim bir üsluptur. Çünkü her şey, gökten inen o suya bağlıdır. Suyun yeryüzündeki çevrimi, hepimizin bildiği bir husustur. Bu çevrim yağmur halinde olduğu gibi kar halinde de olabilir. İklim, mevsime, coğrafyaya göre değişir bu durum.

Ziraat ile uğraşanlar, köylüler, kışın kar yağmasını yeğlerler. Çünkü kar, toprak için daha faydalıdır. Kar tabaka haline gelince azar azar, yavaş yavaş toprağın derinliklerine nüfuz eder. Yağmur ise akıp gider. Giderken az da olsa toprağın yüzeyini aşındırır, özellikle eğimli yerlerde. Dolayısıyla kar, yağmura nazaran daha mühimdir toprak için.

Yağmur insan hayatını, daha doğrusu insan hareketliliğini kar kadar etkilemez. Yağmur ne kadar çok yağsa da bir biçimde hareketlilik sağlanır. Kar ise öyle değildir. İnsanı olduğu yere mıhlar. Yağmurun dinmesi, karın kalkması beklenir. Kar kalkmazsa, hayat durur. Herkes evinde, barkında kendince eğleşir. Karın çığ gibi tehlikesi de vardır.

Modern insan, hareketli insandır. Tarihte görülmemiş biçimde

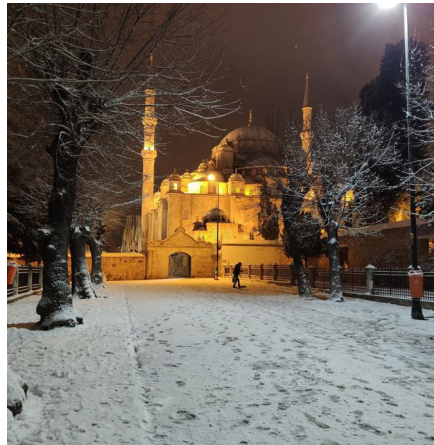
yer değiştirme, hareket etme, seyahat etme kabiliyetine kavuşmuştur. Onun için kar, tutsaklıktır, beyaz kâbustur, esarettir. Çünkü onu hareketsiz kılmakta, kendi kendisiyle baş başa bırakmaktadır. Oysa modern insan yalnızlığı sevmez, kendisiyle baş başa kalmak istemez. Kendine dönmek, içine yönelmek onu rahatsız eder, psikolojisini bozar.

Peki o, karı hiç mi önemsemez, kara karşı hiç mi olumlu bir yaklaşım sergilemez? Elbette onun karı sevdiği zamanlar, yerler de vardır. Kar onun için bir eğlence aracı olduğu sürece, kendisini eğlendirdiği müddetçe karın değeri elbette vardır onun gözünde de, dikkat isterim özünde değil, gözünde sadece gözünde.

Bu yazının sebab-i telifi, sebab-i hikmeti anlaşılmıştır sanırım.

Ey insan! Allah’ın en büyük tecellilerinden olan kara nasıl bir felaket, bir esaret olarak bakarsın? O’nun rahmetinin en büyük tecellilerinden olan kara nasıl olur da beyaz kâbus dersin? İnsan hayatının idamesinin olmazsa olmazlarından olan bu mübarek varlık, hiç bu kadar tezyif, tahkir, tezlil edilmemişti. Bu, modern insanın başarısıdır!

Tabiatı beyaza boyayan, ruhumuzu arındıran, zihnimizi arıtan, gönülümüze huzur ve ferahlık veren, toprağa can veren, Allah’ın büyük bir nimeti olan kar, modern insana rağmen kendine Yüce Yaratıcı tarafından verilen görevi dünya durdukça yerine getirecektir. Çünkü yaratılan her varlık, yaratıldığı amacını kıyamete kadar sürdürecektir.

Modern insan, hareketli insandır. Tarihte görülmemiş biçimde yer değiştirme, hareket etme, seyahat etme kabiliyetine kavuşmuştur. Onun için kar, tutsaklıktır, beyaz kâbustur, esarettir.

KIRK KANDİL

12

Habbab B. el-Eret (R.A.)

Rıza SAVAŞ

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üni.
İlahiyat Fak. Emekli Öğretim Üyesi

İslam'ı ilk kabul eden sahabilerden biri.

Temîm kabilesinden olduğu kabul edilen Habbab b. Eret'in esir olarak Mekke'de Huzaa kabilesinden Ümmü Enmâr isimli kadının ya da oğlu Sabit'in kölesi olduğu, sonra azat edildiği ve Mekke'de yaşadığı rivayet edilmektedir. İslam geldikten sonra Habbab'ın bu dine giren yirminci Müslüman olduğu rivayet edilmiştir.

İslam'ın ilk eğitimcilerinden kabul edeceğimiz Habbâb b. Eret'in okuma yazma bildiği için yeni nazil olan ayetleri İslam'a girenlere öğretirdi. Taha suresinin ilk ayetlerini bir sayfaya yazıp Hz. Ömer'in kız kardeşi Fâtıma ile kocası Said b. Zeyd'e öğretirken henüz İslam'ı kabul etmemiş olan Ömer içeriye girmiş, dinlediği ayetlerin etkisiyle Müslüman olmak istediğini bildirince Habbab ona Rasulullah'ın gizlendiği yeri söylemiş, o da gidip İslam'ı kabul ettiğini ilan etmişti.

İslam'ı kabul ettikleri için ağır işkence maruz kalan kölelerden biri de Habbab'dır. Kızgın taşlar üzerinde işkence edilir, demirle dağlanır ve vücudunda kalıcı izler bırakan işkencelere katlanırdı.

Habbab müşriklerin işkenceleri sebebiyle Rasulullah'a; "Bize yardım dileyemeyecek, Allah'a bizim için dua etmeyecek misin?" demiş, Rasulullah da geçmiş ümmetler içinde daha ağır işkenceler görenler olduğu halde dinlerinden dönmeyen müminlerin bulunduğunu anlatmış, yakında kurtulacaklarını söyleyerek kendilerine sabır tavsiye etmişti¹

Müslüman olduğunu açıktan söyleyen ilk yedi kişinin Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir, Habbab, Suheyb, Bilal, Ammar ve Ammar'ın annesi Sümeyye olduğu ve Mekke müşriklerinin saldırılarına maruz kaldıkları gelen rivayetlerden anlaşılmaktadır. Rasulullah'ı, Amcası Ebu Talib, Hz. Ebubekir'i ailesi korurdu. Diğer beş kişiyi koruyan ve savunan kimse yoktu, onlar güvenin altında işkence edilirdi.²

İslam'a en sert muhalefette bulunan Mekke müşriklerinden As b. Vail, kılıç ve zırh yapıp satan Habbab'tan kılıçlar satın almıştı. Alacağını isteyince, As b. Vail, Habbab'a "Senin dinine girdiğin Muhammed, cennet ehli için

altın, gümüş, elbise ve hizmetçilerin olduğunu söylemiyor mu?” dedi. Habbab da: “Evet, söylüyor” dedi. As b. Vâil: “Öyle ise kıyamet gününe kadar bana mühlet ver, orada senin hakkını ödeyeyim. Ey Habbab! Allah’a yemin ederim ki sen ve peşinden gittiğin Muhammed, Allah katında benden daha üstün olmayacaksınız ve size verilecek nimet benden daha çok olmayacaktır.” dedi, işte bu olay üzerine şu ayetlerin indiği rivayet edilmiştir:³

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا
/“Ayetlerimizi inkar eden ve “elbette bana mal ve evlat verilecek” diyen adamı gördün mü?”,

أَطَّلَعَ الْغَيْبُ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا
/“O, gaybı mı biliyor, yoksa Rahman’ın huzurunda bir söz mü aldı?”,

كَلَّا سَتَكُنُّبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا
/ “Hayır hayır, biz onun dediklerini yazacağız ve onun cezasını uzatıkça uzatacağız”,

وَنَرْنَاهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

/“Onun sözünü ettiği şeyler sonunda bize kalacak, kendisi de tek başına bize gelecek.”

İlk muhacirlerden olan Habbâb, Medine’de Külsûm b. Hidm’in evine misafir oldu ve Külsûm’ün Bedir Gazvesi’nden önce vefatına kadar onun evinde kaldı. Daha sonra diğer kimsesiz muhacirlerle bir-

likte Sa’d b. Ubâde’nin evine geçti. Daha sonra da Suffede ikamet etti.

Habbab, başta Bedir olmak üzere bütün gazvelere katıldı. Hilafeti zamanında Hz. Ömer’i ziyarete giden Habbab’a halife, “Yanıma gel, bu meclise Ammar’dan sonra senden daha lâıyk kimse yoktur” diye iltifat etmiş, Habbab da yıllar sonra bile belli olan sırtındaki işkence izlerini göstermişti.

Habbâb b. Eret 37/657 yılında, yetmiş üç yaşlarında Kûfe’de vefat etti ve orada defnedildi. Hz. Ali Sıffın Savaşı’ndan dönünce Habbâb’ın kabrine giderek cenaze namazını kılmıştır. Muhtemelen orada yaptığı konuşmada şöyle demiştir: “Allah Habba’a rahmet eylesin. O, isteyerek Müslüman olmuş, itaat ederek hicret etmiş, mücahit olarak yaşamış ve çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Elbette Allah güzel amel işleyen kimsenin ecrini zayi etmeyecektir.”

Habbab’ın oğlu Abdullah, babasının vefat ettiği yılın sonlarına doğru bir yolculuk sırasında eşiyle birlikte Hariciler tarafından sorguya çekildi. Raşid Halifeler hakkında ne düşündüğünü sordular. Abdullah’ın bu sahabileri övmesi üzerine kendisini ve hamile olan eşini öldürdüler.⁴

Habbab b. Eret, İslam’ın geldiği ilk yıllardan itibaren bu dine bütün benliği ile hizmet etmiş örnek bir Müslümandı.

Allah rahmet eylesin!

Habbab b. Eret, İslam’ın geldiği ilk yıllardan itibaren bu dine bütün benliği ile hizmet etmiş örnek bir Müslümandı.

¹Buhari, Sahih, İktarah, 1, Menakıbü'l-ensar, 29.

²Ebu Nuaym, Marifetü's-Dahabe.

³Meryem suresi, 19/77-80.

⁴Taberi, Tarihu'l-Ümem, V, 81.

İnci Mercan Gerdanlığı -11-

Abdullah İbn Mesud (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU

Emekli Konya İl Müftüsü

11. HADİS

عن عبد الله بن مسعود بن غافل بن حبيب بن
شمخ بن فار بن مخزوم بن صاهلة بن كاهل بن
الحارث بن تميم بن سعد بن هذيل بن مدركة بن
إلياس بن مضر بن نزار:

قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اقْرَأْ عَلَيَّ، قُلْتُ:
اقْرَأْ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أَنْزَلَ؟ قَالَ: فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ
مِنْ غَيْرِي، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ سُورَةَ النَّسَاءِ، حَتَّى بَلَغْتُ:
{فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ
شَهِيدًا} [النساء: 41]، قَالَ: أَمْسِكْ، فَإِذَا عَيْنَاهُ تَذَرِقَانِ

Abdullah b. Mesud b. Ğafil b. Habib b. Şemh b. Far b. Mahzum b. Sahile
b. Kahel b. Haris b. Temim b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b.
Nizar (r.a.) şöyle anlatıyor:

Nebi (s.a.v.) bana, "Bana Kur'an oku!" dedi. Ben, "Ya Rasulallah, Kur'an
sana indirilmişken ben mi sana okuyayım?" diye sorduğumda Nebi (s.a.v.)
bana, "Ben Kur'an'ı başkalarından dinlemeyi severim." diye buyurdu.
Bunun üzerine ben O'na, Nisâ Suresi'ni okumaya başlayıp "Biz her ümmet-
ten o ümmetin yaptıklarına bir şahit getirdiğimizde, onlara da seni şahit
kıldığımız zaman halleri nice olur." (Nisâ Suresi: 41) ayetine geldiğimde,
"Şimdilik yeter." dedi. O'na dönüp baktım; iki gözünden yaşlar boşalıyordu.

(Buhari: 4582, Müslim: 800)

BU HADİSTEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

"Rabbinden kendisine indirilene iman eden" Rasulullah (s.a.v.) Efendi-
miz, Kur'an-ı Kerim'i en güzel okuyan idi. Sahabe Kur'an'ın bugün bilinen
kıraatlerini Efendimizden öğrendiler. Resûl-i Ekrem, Kur'an-ı Kerim'i din-
lemeyi de çok severdi. Mesela, "Kim Kur'an-ı Kerim'i nazil olduğu günün ta-
zeliğinde okumak isterse Abdullah İbn Mesud kıraati üzere okusun." diyen
Efendimiz, hem İbn Mesud'dan (r.a.) hem kıraati güzel olan ashabından

Kur'an'ı dinlemiştir. Ebû Musa el-Eşari (r.a.) çok güzel Kur'an-ı Kerim okurdu. Bir gece onun okuyuşunu dinleyen Resûl-i Ekrem O'na, **"Dün gece senin okuyuşunu dinlerken beni bir görmeliydin!"** demiştir. Rasulullah (s.a.v.) ümmeti içinde güzel sesiyle Kur'an okuyanları var ettiği için Allah'a (c.c.) hamd etmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir yatsı sonrası Âişe validemizin Mes-cit'ten dönmesini bekler, O da biraz gecikir. Peygamberimiz (s.a.v.) sorar: "Seni ne geciktirdi böyle?" Hz. Âişe cevap verir: "Ya Rasulallah, ashabından birinin Kur'an okuyuşunu dinliyordum, ben ondan daha güzel bir ses duymadım." Allah Rasülü (s.a.v.) hemen kalkar gider ve uzun süre onu dinler. Sonra da eve gelip şöyle buyurur: "O kişi Hu-zeyfe'nin azatlısı Sâlim'dir. Ümmetimin içinde onun gibileri var eden Allah'a hamd olsun." (İbn-i Mâce, İkâmetü's-salât, 176)

Kur'an'ı başkasından dinlemek; onun manası üzerinde düşünmeye, Allah'ı (c.c.) daha çok hatırlamaya, daha ziyade gözyaşı dökmeye sebep olur. Kur'an okurken ağlamak; ariflerin özelliği, salihlerin alametidir. Güzel ses ve güzel okuyuş; İslam'ın tebliğinde, Kur'an'ın "mucize" lafzının bütün dünyaya duyurulmasında çok önemli bir davet ve tebliğ vasıtasıdır.

Rasulullah Efendimizin, İbn Mesud'dan (r.a.) Kur'an dinlerken ağlaması kıyamet gününün deh-

şetli anlarını gözünde canlandırması sebebiyledir. Kendilerine peygamber gönderilen her ümmetin şahidi, peygamberi olacaktır ve hâtemü'l-enbiyâ da bütün peygamberlerin şahidi olacaktır. Çünkü O, bütün peygamberlerin güzel sıfat ve özelliklerine varis olmuş, yalnız kendisine ait olan kemalat ile de onları aşmıştır. Allah hem Rasulullah Efendimize hem de Müslümanlara, bütün insanlara şahit olmayı lütfetmiştir.

ABDULLAH İBN MESUD (R.A.)

Kaynaklarda doğum tarihi ile ilgili kesin bir bilgi yer almayan İbn Mesud'un Müslüman olmadan önceki hayatı ile ilgili bilgi de yok denecek kadar azdır. Şunu söyleyebiliriz ki; Abdullah İbn Mesud'un hayatı Müslüman olduktan sonra, İslam'ın doğuşuyla başlamıştır. Babası Mesud b. Gafil; annesi, Ümmü Abd bint Abdüve'dir. İbn Mesud, küçük yaşta babasını kaybetmiştir. Babasının vefatından sonra Mekke'ye gelmiş ve burada Ukbe b. Ebî Muayt'ın koyunlarına çobanlık yaparak onun yanında çalışmaya başlamıştır. Künyesi, Ebû Abdurrahman'dır. Kendi ifadesine göre bu künye, kendisine çocuğu olmadan önce Hz. Peygamber tarafından verilmiştir.

İbn Mesud'un (r.a.), Hz. Peygamber'in, Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evine gelmeden önce veya Saîd b. Zeyd ve eşi Fâtımâ binti Hattâb'ın (r.anhüm) Müslüman olduğu zaman Müslüman olduğu ifade edilmektedir. Bununla beraber kaynaklarda bizzat İbn Mesud'un, Müslümanların altıncısı olduğunu ifade eden rivayetler de nakledilmiştir. Abdullah İbn Mesud (r.a.) Müslüman olduktan sonra, annesi Ümmü Abd ve kardeşi Utbe b. Mesud da Müslüman olarak ilk sahabeler arasına katılmışlardır. Abdullah b. Mesud Müslüman olduktan sonra, yanında çalıştığı, Rasulullah'ın (s.a.v.) düşmanlarından olan Ukbe b. Ebi Muayt'dan ayrılıp Hz. Peygamber'in

yanına gelmiş ve gece-gündüz kendini O'nun hizmetine adanmıştır.

İslam'ı kabul ettikten sonra hep Kur'an-ı Kerim ezberlemiştir. Kendi ifadesiyle, hıfzettiği yetmiş sureyi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda okumuştur. Ashab arasında hiç kimse bu konuda kendisiyle rekabete girişememiş ve daha sonra Abdullah Kur'an'ın tamamını ezberlemiştir.

Mekkeli müşrikler diğer Müslümanlara yaptıkları gibi, Abdullah İbn Mesud'a da çok eziyet ve işkence yaptılar. O Mekke'de ilk defa açığtan ve yüksek sesle Kur'an-ı Kerim okuyan sahabidir. Rahman suresini okumaya başlayınca müşrikler hep birlikte üzerine yürüdüler; tekme tokat vurmaya başladılar. Yüzü gözü her tarafı yara bere içerisinde kaldı. Fakat o, sanki hiçbir şey olmamış gibi sakin sakin Kur'an-ı Kerim'i okumaya devam etti. O, ertesi gün yine gidip, tekrar okudu. Yine tartakladılar. Hatta kızgın çöllere yatırıp işkence ettiler. O, yine aldırmadan okumalarına devam etti. Sonunda müşrikler çaresiz kaldılar.

İbn Mesud (r.a.), Rasulullah Efendimize yapılan işkence ve hakaretlerin de şahididir. Şahitliğini şöyle anlatır: "Bir gün Resul-i Ekrem (s.a.v.), Kâbe'nin yanında namaz kılıyordu. Ebû Cehil ile bazı arkadaşları da orada oturuyorlardı ve içlerinden birisi, 'Şu adama bakın! Hanginiz filanların yeni boğazladıkları devenin işkembesini, içindeki pisliklerle birlikte alıp getirir ve secdeye vardığı zaman sırtına koyar?' dedi. Oradakilerin en kötüsü olan Ukbe İbn Ebû Muayt koşup gitti, devenin işkembesini alıp getirdi. Peygamberimiz secde edinceye kadar bekledi ve onu sırtına, iki omzunun arasına koydu. Ben, bir şey yapmaya gücüm yetmediği için öylece bakıp duruyordum. Ah o zaman elimde bir kuvvet olacaktı ki!.. Onlar birbirinin üzerine devrilerek katıla katıla gülüyorlardı. Resul-i Ekrem ise

**Canımı kudretiyle
yaşatan Allah'a yemin
ederim ki, Resul-i
Ekrem'in adlarını
saydığı bu kişilerin,
Bedir çukurunda
devrilmiş yattıklarını
gördüm."**

başını secdeden kaldıramıyordu. Biri gidip, henüz küçük bir çocuk olan Hz. Fatıma'ya durumu haber vermiş. Hz. Fatıma koşarak geldi ve babasının sırtındaki pislği alıp attı, sonra bunu yapanlara dönüp hakaret etti.

Resul-i Ekrem yerinden doğruldu, sonra üç defa 'Allah'ım bu Kureys kâfirlerini sana havale ediyorum.' dedi. Orada yapılan duanın kabul edileceğine inandıkları için, kendi aleyhlerinde Hz. Peygamber'in dua etmesi Mekkelilere ağır geldi. Resul-i Ekrem onların adlarını birer birer sayarak şöyle buyurdu: 'Allah'ım, Ebû Cehil'i sana havale ediyorum, Utbe bin Rebia'yı, Şeybe bin Rebia'yı, Velid İbn Utbe'yi, Umeyye bin Halef'i, Ukbe bin Ebû Muayt'ı sana havale ediyorum.'

Canımı kudretiyle yaşatan Allah'a yemin ederim ki, Resul-i Ekrem'in adlarını saydığı bu kişilerin, Bedir çukurunda devrilmiş yattıklarını gördüm."

Abdullah İbn Mesud, Medine'ye ilk hicret edenler arasında yer aldı. Rasulullah Efendimizin en yakınında bulunan sadık hizmetkârlarındandır. Bu sebeple İbn Mesud ve annesi için Medine'de, Mescid-i Nebvî'nin arka tarafında, oturacakları bir ev ayrılmış ve Hz. Peygamber'in evine rahatça girip çıkmaları için kendilerine izin verilmiştir. Hatta bu yakınlık sebebiyle dışarıdan gelen birçok kişinin, onu Ehl-i Beytten zannettikleri ifade edilmiştir.

Abdullah b. Mesud, Hz. Peygamber zamanında yapılan hemen hemen bütün savaşlara katılmıştır. Bedir Savaşı'nda, savaştan önceki gece keşif kolunda görev almış ve savaş sonunda yaralı olarak bulunduğu Ebû Cehil'i öldürmüştür. Peygamber Efendimiz, ümmetin firavununun akıbetini gördüğünde Rabbine şükrederek İbn Mesud'a dua etmiş ve Ebû Cehil'in kılıcını kendisine hibe etmiştir. İbn

Abbas da onun, Uhud Savaşı'nda ortaya çıkan panik esnasında Hz. Peygamber'in yanından ayrılmayan ashabdan olduğunu söylemiştir. Tüm hayatını Rasulullah Efendimize hizmet etmeye adanmış, O'nun yanından bir an olsun ayrılmak istemeyen İbn Mesud (r.a.), sahabe arasında gerek ahlâk, gerekse dini tutum ve davranış itibarıyla Hz. Peygamber'e en çok benzeyenlerdendi.

Hz. Peygamber bir yere gideceği zaman İbn Mesud, O'nun ayakkabılarını giydirebilir, asasıyla önünde yürürdü. Gideceği yere ulaştığında da Peygamber'in ayakkabılarını çıkarıp kucağına alır ve asayı Peygamber'e (s.a.v.) verirdi. Hz. Peygamber oradan ayrılmak istediğinde ise yine onun ayakkabılarını giydirebilir ve evine ulaşınca kadar onun önünde asasıyla yürürdü. Onun Peygamberimizle olan bu yakınlığı sebebiyle de sahabe arasında kendisine "sâhibu's-sivâd" denilmiş; Peygamber'in sırlarına, hal ve hareketlerine vakıf olan kişi diye ifade edilmiştir. Nüzul sürecine, vahye şahitlik etmiş ve kendisinin de birçok vesileyle belirttiği gibi, Kur'an'ı Kerim'den yetmiş küsur sureyi bizzat Peygamber'in ağzından öğrenmiştir. Bunun yanında İbn Mesud (r.a.), Hz. Peygamberle beraber olduğunda, O'na İslam dininin genel prensipleri, dinimizin haram ve helal kıldığı şeyler, emirler ve yasaklar, amellerin faziletlieleri, büyük günahlar vb. konularında sorular sormuş ve öğrendiklerini de diğer sahabe ve tabiine aktarmıştır. İbn Mesud (r.a.), Hz. Peygamberle yaptığı yolculuklarda sadece O'nun her türlü hizmetini görmekle kalmamış, bu yolculuklarda İslam dini ve onun hükümleri ile ilgili ilmini artırmıştır.

Hz. Ebû Bekir'in halifeliği sırasında karşılaştığı en büyük problemlerden birisi, ortaya çıkan bazı irtidat hareketleriydi ve sahabe

arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmasına rağmen onlarla savaşma kararı almıştı. Abdullah İbn Mesud bu olaylar esnasında, Medine'nin korunması ve stratejik noktaların savunulması için oluşturulan grup içerisinde yer almıştır. Ridde isyanlarının bastırılmasının ardından Ebû Bekir'in ne kadar isabetli bir karar verdiğini şu sözlerle ifade etmiştir: "Allah Rasulü'nün vefatından sonra, şayet Allah başımıza Ebû Bekir'i ihsan etmemiş olsaydı, bizler öyle kararlar almıştık ki az kalsın mahvolacaktık. O, bizleri birleştirdi. İsyancı kabileler üzerine gidip ölünceye kadar savaşmamızı emretti. Allah, Ebû Bekir'e isyancılara karşı savaşma azmi ve kararlılığı ihsan etmişti." demiştir.

İbn Mesud, Hz. Ömer'in halifeliği sırasında Şam'ın fethine katılmış ve orada bir müddet "kadılık" ve "Kur'an öğretimi" ile de meşgul olmuştur. Irak'ın fethinin ardından Basra ve Kûfe şehirlerini kuran halife Ömer, buralarda devlet işlerinin yürütülmesi için Kûfe şehrinde Ammar b. Yâsir ve İbn Mesud'u (r. anhüma) görevlendirmiş Ammar b. Yâsir'i vali, İbn Mesud'u da hem kadı hem de beytûlmalden sorumlu kişi olarak göndermiştir. Kûfe'de resmî vazifesi yanında ilmi faaliyeti ve yetiştirdiği talebeler vasıtasıyla Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin de temellerini atmıştır. Doğrudan İbn Mesud'dan ilim tahsil eden ve Kûfe (Irak) fıkıh mektebinin kuruluşunda önemli rol oynayan ilk neslin önde gelen şahsiyetleri Alkame b. Kays, Esved b. Yezîd, Abîde es-Selmânî, Mesrûk b. Ecda', Amr b. Şürahbîl ve Hâris b. Kays'tır. Ebû Hanife'ye gelen hocalar zincirinde ilk halkayı Alkame b. Kays oluşturmaktadır; onun da en önde gelen talebeleri, İbrâhim en-Nehaî ile Şa'bî'dir. Bunların en tanınmış talebesi olan Hammâd b. Ebû Süleyman, Ebû Hanife'nin, yanında yirmi yıl kadar ilim öğrendiği en önemli hocasıdır.

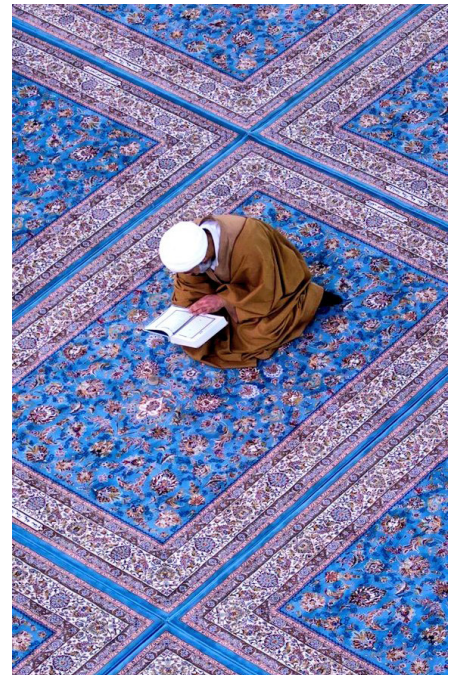
Abdullah İbn Mesud, Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Kur'an'ı kendilerinden öğrenilmesini tavsiye ettiği dört kişiden biridir. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Kur'an'ı şu dört kişiden öğreniniz: Abdullah İbn Mesud, Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Salim, Übey b. Ka'b ve Muaz b. Cebel." buyurur. Kendisinin topladığı ve adına izafe edilen bir mushaf nüshası vardır. Bu nüshanın, halife Hz. Ebû Bekir tarafından bir araya getirilip Hz. Osman tarafından çoğaltılan resmî mushaftan ayrıldığı belli başlı noktalar, surelerin tertibi, bazı kelimelerin imlası ve yer yer tefsir kabîlinden ilavelerin bulunması gibi hususlardır.

Halife Ömer'in şehit edilmesinin ardından Medine'ye dönen İbn Mesud, yeni halife olan Osman'a biat etmiş, daha sonra Kûfe'ye geri dönerek, buradaki insanları da Osman'a biat etmeye çağırmıştır. Daha sonra Hz. Osman, İbn Mesud hakkındaki olumsuz telkinlerin de etkisiyle, İbn Mesud'u Medine'ye geri çağırmış, üç sene boyunca Medine'de zorunlu ikamete tabi tutup, vefat edinceye kadar Medine dışına çıkmasına izin vermemiştir. İbn Mesud Medine'ye geldikten bir müddet sonra rahatsızlanarak h.32 /652 yılında, 60 küsur yaşında vefat etmiştir. Halife Osman, İbn Mesud'un cenaze namazını kıldırmış, Cennetü'l-Baki' mezarlığına defnedilmiştir.

İbn Mesud, Rasulullah (s.a.v.) Efendimizden 848 hadis rivayet etmiş; 85 hadis Buhari'nin, 99 hadis Müslim'in *Sahih*'inde yer almış, 64 hadiste ise ittifak etmişlerdir.

Allah O'ndan razı olsun.

Halife Ömer'in şehit edilmesinin ardından Medine'ye dönen İbn Mesud, yeni halife olan Osman'a biat etmiş, daha sonra Kûfe'ye geri dönerek, buradaki insanları da Osman'a biat etmeye çağırmıştır.

Göçmen Meselesine Nereden Bakmalı?

Yusuf ADIGÜZEL

Prof. Dr., Sakarya Üni. İletişim Fak.

Mültecilik Tercih Değildir.

Zorunlu olmadıkça kimse evini yurdu terk etmez. Savaşlar, çatışmalar, istikrarsızlık, açlık, kıtlık ve yoksulluk milyonlarca insanı daha güvenli ve müreffeh bir yer aramaya itiyor. Birleşmiş Milletler verilerine göre 2021 sonu itibariyle 281 milyon göçmen dünya nüfusunun yüzde 3,6'sını oluşturuyor. Gelişmiş ülkeler her yıl milyonlarca ekonomik göçmen (işçi) alabilmek için çeşitli arayışlara girerken, 26 milyon mülteci ise güvenli bir şekilde hayatta kalacak sığınacağı bir yer arıyor. G8 ülkeleri ve Körfezdeki Arap ülkeleri bir taraftan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin genç, eğitim seviyesi yüksek, bilgi ve beceri sahibi insanlarını göçmen olarak alıp sömürüye devam ederken, öte yandan sadece hayatta kalmak için ülkesinden ayrılmak zorunda kalanların ise yüzlerine kapıları kapatıyorlar. Kısacası tercih edilen makbul göçmenler gelişmiş ülkelere giderken, mültecilerin neredeyse tamamına yakını gelişmekte olan müslüman ülkelerde misafir ediliyor. 51 milyon göçmen sayısı ile dünyanın en fazla göçmen barındıran ülkesi ABD iken en (fazla mülteci statüsünde insan) barındıran ülke Türkiye'dir.

Göç Rotası Türkiye

Dünya'da ana akım göç yönü, güneyden kuzeye ve doğudan batıya doğrudur. Coğrafi olarak bakarsak, Kuzey Avrupa ülkeleri temel hedef ülkeler iken Afrika ve Asya ülkeleri ise göçün kaynak ülkelerinin bulunduğu yerler. Türkiye tam olarak bu ana göç yollarının kavşak noktasında, bir anlamıyla Afrika ile Avrupa ve Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevi görüyor. Bu coğrafi konum Türkiye'yi dünya göç trafiğinde en önemli geçiş (transit) ülke haline getiriyor. Ancak Avrupa'nın sınırlarını çok sıkı kapatması ve Türkiye'nin AB ile geri kabul anlaşması imzalaması ile Türkiye'yi son 4-5 yıldır Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlerin sıkışıp kaldığı bir ülke haline getiriyor. Bir yandan Suriye'deki kriz, bir yandan ise Afrika ülkeleri, Afganistan, Pakistan, Myanmar'daki savaş, çatışmalar, yoksulluk ve kötü insani şartların önüne kattığı kitlesel göçleri Türkiye'de biriktiriyor. Bir diğer neden ise zorunlu nedenlerle göç yoluna çıkan insanların tamamına yakını Müslüman ülkelerin vatandaşları oluşturuyor. Avrupa'daki aşırı sağ ve ırkçılık, göçmen ve mülteci kabulünün zorlaşması, sığınma arayan veya ekonomik nedenlerle çalışmak üzere yola çıkanların rotasını Türkiye'ye

çevirmesine yol açıyor. Müslüman bir ülke olarak Türkiye, bu insanlar için gerçekten sığınacak güvenli bir liman durumunda.

Türkiye'nin Göçmen Profili

Türkiye son 250 yıldır özellikle Osmanlı bakiyesi topraklardan milyonlarca göçmen almıştır. Ancak Türkiye'nin göçmen kabul etme şartı 'Türk olmak veya Türk kültürüne bağlı olmak' idi. Yani genellikle Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım'dan gelenler göçmen olarak kabul ediliyordu. 1980'lerden sonra (Afganistan'ın SSCB tarafından işgali, İran Devrimi, İran-Irak Savaşı sonrasında) Türkiye daha farklı bir göçmen tipi ile karşılaştı. Ancak bunlar genellikle Avrupa'ya ulaşmak isteyen ve Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmak isteyen kişilerdi. Ancak Avrupa mülteci kabulü konusunda isteksiz olduğu için bu insanlar başvurularını yapıp Türkiye'de bekliyorlardı. 1990'lardan sonra ise Türkiye'yi hedef ülke olarak gören Türki Cumhuriyetlerden ve Doğu Bloku ülkelerinden gelenler oldu. 2000'lerden sonra ise Afganistan ve Afrika'dan çok sayıda göçmen gelmeye başladı. Göç İdaresi verilerine göre Türkiye'de 2005-2021 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısı 2 milyonu aşmıştır.

Sığınmacılar Kalıcı Mı?

Türkiye'deki yabancılar arasında geçici koruma altındaki Suriyeli-ler, Türkiye'de önemli ölçüde kalıcı olacak kesimi oluşturuyor. Doğu Bloku ve Türki Cumhuriyetlerden gelenler de Türkiye'yi hedef ülke olarak görüp, burada çalışmak ve mümkünse ikamet izni ile kalmak istiyorlar. Afgan, Pakistan, Bangladeş, Myanmar, Somali, Eritre gibi ülkelerden gelenler öncelikle Avrupa'ya ulaşmak isterken, imkân bulamadığı için Türkiye'de kalmak zorunda olabiliyorlar. Şartlı mülteci veya uluslararası koruma altında burada uzun yıllar kalan bu insanlar, 6 ay sonra çalışma iznine başvurabiliyor. Ucuz işgücü olarak piyasada tutunan bu insanlar, zamanla kalıcı göçe doğru evrilmektedir. Ancak sınırların açılmasıyla da en fazla Avrupa'ya geçmek üzere harekete geçenler de bu insanlar oldular.

Avrupa'nın Mültecilik ile İmtihanı

Mülteciler genellikle göçmen kaçakçıları aracılığı ile yasa dışı yollardan hedefledikleri ülkeye gitmek istemektedirler. Bu yollar genellikle hayati tehlike arz eden yollar. Afrika'nın iç bölgelerinden Avrupa'ya ulaşmak isteyenler hem binlerce km'lik ölümcül çölleri hem de

Ucuz işgücü olarak piyasada tutunan bu insanlar, zamanla kalıcı göçe doğru evrilmektedir. Ancak sınırların açılmasıyla da en fazla Avrupa'ya geçmek üzere harekete geçenler de bu insanlar oldular.

Ülkesindeki zulümlerden ve gayri insani durumlardan kaçarak gelmiş bu insanlara, Avrupa ülkelerinin yaptığı insanlık dışı muamele kabul edilemez.

derme çatma teknelerle Akdeniz'i geçmek zorundalar. Son 5 yılda dünya üzerinde göç yollarında hayatını kaybedenlerin sayısı 30 bini bulmuş durumda. Mülteciler en yakın ülkeye sığınarak yaşam mücadelesi verirken, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler sınırları yükselterek "düzensiz" göçmenleri ölümcül yollara sevk ediyorlar. Sadece 2011-2021 yılları arasında Akdeniz'de boğularak hayatını kaybeden göçmenlerin sayısı 25 bin. Sınırları yükseltmek, Avrupa'yı kale gibi korumak, göçü engellemezken, sadece göçmenleri daha ölümcül göç rotalarına sürüklüyor. Her gün haberlerde Yunanistan, İtalya, İspanya, Bulgaristan ve Polonya gibi Avrupa sınır ülkelerinin hiçbir insan hak ve hukukunu tanımamaları mültecileri nasıl ölüme sürüklediklerine şahit oluyoruz.

Sığınma hakkı temel insan haklarındandır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. Maddesine göre, her insanın zulüm karşısında, başka ülkelere sığınmaya ve bu ül-

kelerde sığınmacı işlemi görme hakkı vardır. Dolayısıyla hiçbir ülke, kaynak ülkesindeki zulüm nedeniyle, sınır kapısına dayanmış kişileri almama lüksüne sahip değildir. Bütün ülkeler mültecilere karşı sorumludur. AB ülkeleri sınırlarını korumak için bazen şu anda Yunanistan'ın yaptığı gibi insan hakları ihlallerine varacak kadar ileri tedbirler alabiliyorlar. Ülkesindeki zulümlerden ve gayri insani durumlardan kaçarak gelmiş bu insanlara, Avrupa ülkelerinin yaptığı insanlık dışı muamele kabul edilemez. Yunanistan'ın yaptığı, mültecilerin paralarını alarak, döverek, işkence ederek, botlarını batırarak, geri itme uygulaması hiçbir şekilde hukuki ve ahlâkî değildir. Tüm ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, insan hakları örgütleri bu duruma karşı sessiz kalmamalıdır. Ayrıca kendi rızası olmadan, mültecilerin zorla geri gönderilmesi, hayatı veya özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelere iade edilmesi, 'geri göndermeme' ilkesine

aykırıdır ve hukuken mümkün değildir. Avrupa ülkelerine sığınmak isteyen bu kişilerin mültecilik prosedürlerine güven içinde ulaşması sağlanmalıdır. İçlerinde kadın ve çocukların da olduğu binlerce insan, denizden, Meriç'ten veya dikenli teller üzerinden hayatlarını tehlikeye atarak 'güvenli topraklara' ulaşmak zorunda bırakılmamalı. BM yasaları kitlesel akın durumunda bireysel mültecilik başvuru prosedürlerinin işletilmemesini, gelen kitlesel göçle gelenlerin geçici koruma altına alınmasını öngörüyor. Yunanistan'ın hukuki sorumluluğu mültecilerin kendi sınırlarını geçişinden sonra başlıyor. Ama etik olarak bu insanları kendi sınırları içinde alıp, başvuruların değerlendirmeli, ondan sonra mültecilik hakkı verip vermeyeceğine karar vermelidir.

Muhacirden Mülteciye Suriyeliler

Suriye savaşı 10 yılı geride bıraktı. Türkiye'de, 3.7 milyonu geçici koruma statüsünde olmak üzere, 4 milyona yakın Suriyeli ile birlikte yaşıyoruz. Suriyelilerin tamamına yakını kent merkezlerinde bizimle birlikte yaşıyor. Kamplarda kalanların sayısı ise sadece 50 bin kişi. Artık sosyal hayatın her alanında onlarla karşılaşıyoruz. Çocuklarımızın okullarında Suriyeli arkadaşları var, bizim sokağımızda veya apartmanımızda Suriyeli komşularımız.

Suriyeliler için savaşın ilk yıllarında sıklıkla "ensar-muhacir kardeşliği" konuşulurken, daha sonra misafir, şimdilerde ise "mülteci" demeye başladık. Tabii ki yasal statü olarak "mülteci" olmadıklarının biliyoruz. Ama onları artık daha sıcak bir kavram olan göçmen veya muhacir olarak da görmüyoruz. Göçmen ve muhacir kavramları, Türkiye'nin iki yüzyıldan fazla zamandır kabul ettiği 'etnik veya kültürel olarak Türk' olanları ifade etmekte kul-

lanılıyor. Yani kısacası göçmen ve muhacirler "biz"den kabul edilirken, mülteciler "öteki" olanı anlatıyor. Peki Suriyeliler bizim ötekimiz midir? Avrupalılar için öteki olan Müslüman göçmenler iken bizim için Suriyeliler olabilir mi? Müslüman bir kişi, başka bir müslüman ülkede öteki olarak mülteci muamelesi mi görmeli, yoksa "biz" daire-i içine aldığımız biri mi olmalı? Devlet ve kamu kurumları elbette seküler bir yaklaşımla sığınmacıları Müslüman olan veya olmayan olarak ayırmayabilir. Ama toplumdaki bireyler 400 yıldan fazla birlikte yaşadığı, aynı inancı paylaştığı, hatta bazıları ile aynı etnik kökeni paylaştığı insanlara BM normlarına uygun olarak "mülteci" muamelesi yapmalı mı?

Suriyeliler ile yüzlerce yıldır aynı devletin çatısı altında yaşadığımız gibi bundan sonra da birlikte yaşayacağız. Gönlümüz elbette herkesin kendi vatanında huzurlu ve onurlu bir biçimde yaşamasıdır. Ancak, göçmenlik süresi uzadıkça geri dönme ihtimali azalmaktadır. Geçen on yıl, göçmenlerin geri dönüşünü neredeyse imkânsız hale getirmiş durumda. Öyleyse Suriyelileri artık "öteki" olarak değil, bu ülkenin bir parçası olarak görme zamanımız gelmiştir.

Göçmen ve muhacir kavramları, Türkiye'nin iki yüzyıldan fazla zamandır kabul ettiği 'etnik veya kültürel olarak Türk' olanları ifade etmekte kullanılıyor. Yani kısacası göçmen ve muhacirler "biz"den kabul edilirken, mülteciler "öteki" olanı anlatıyor. Peki Suriyeliler bizim ötekimiz midir?

Göçmen mi Mülteci mi?

Mehmet Fatih AYSAN

Doç. Dr., Marmara Üni.
Fen-Edebiyat Fak.

Aslında nüfus hareketlerine toplum olarak hiç de yabancı değiliz. Her ne kadar Suriye İç Savaşı ile birlikte Türkiye'nin gündemine otursa da Türkiye'nin tarihi aynı zamanda bir göçler tarihidir. İşte bu nedenle merhum tarihçi Kemal Karpat'ın da vurguladığı gibi göçleri anlamadan Türkiye'nin toplumsal tarihi anlaşılamaz. Milli tarihimize göre Orta Asya steplerinden Anadolu'ya gelen, burada farklı etnik gruplarla uzun zaman içinde iç içe giren, Osmanlı topraklarının genişlemesiyle çok farklı coğrafyalara dağılan ancak imparatorluğun dağılması sürecinde sadece Türkler değil birçok Müslüman unsurun Anadolu'ya dönmesiyle yoğun bir nüfus değişimine uğrayan bir coğrafyada yaşıyoruz.

Mübadiller, muhacirler, göçmenler, sığınmacılar, yerinden edilmişler, mülteciler, geçici koruma statüsündekiler, turistler farklı dönemlerde farklı kavramlarla açıklanan kısa veya uzun süreli göçmenlere verilen isimler. Tarih boyunca değişik bölgelerden farklı özelliklerde çok farklı nedenlerle nüfus değişimi yaşanınca elbette kafa karışıklığı olabiliyor bu kavramlar üzerine.

Göç kavramı, genel olarak, insanların coğrafi yer değiştirmelerini ifade etmek için kullanılır. Göç, sıklıkla kalıcı bir yer değiştirme olabileceği gibi günümüzde yarı kalıcı yer değiştirmeleri de kapsayabilir. Göçün nedenleri, sonuçları, türleri, göçün ve göçmenlerin yapısına yönelik çeşitli düzeylerde sınıflandırmalar ve göç teorilerine sahibiz. Bunları tek tek tartışmak yerine Türkiye'deki genel durumu incelemekte fayda var.

Göç; ekonomik, siyasi ve sosyal sebeplerden kaynaklanacağı gibi güvenlik kaygılarıyla ya da dinsel nedenlerle de yapılabilmektedir. Ancak genel olarak incelendiğinde farklı sebeplerle de yapılsa bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmek veya yaşam kalitesini düşürmemek tüm göçlerin temel nedeni olarak öne çıkmaktadır. Yaşam kalitesi üst başlığında ekonomik, sosyal, kültürel imkânlar kadar can, mal ve inanç güvenliğini koruma gayesi de olabilir. Her ne kadar bunlar başlı başına önemli nedenler olsa da tek bir etkenin göçe neden olduğunu söylemek güçtür. İnsanlar yaşadıkları yer ile göç edecekleri muhtemel yer arasında bir değerlendirme yapmakta, bunun sonucunda göç edip etmemeye karar vermektedirler.

Everett Lee, göç sürecinde etkili olan dört faktör olduğunu iddia eder: Başlangıç yeri ile ilgili faktörler, varış yeri ile ilgili faktörler, keşilen engeller ve kişisel etkenler. Göç edilecek bölgedeki insan kaynağı (hedef bölgeye daha önce göç etmiş hemşehri veya akrabalar), göç edilecek bölgede sunulan ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel imkânlar, göç edilecek bölgeye ulaşım (mesafe, sınır güvenliği, vize düzenlemeleri vb.) göç veren bölgedeki sorunlar (savaş, iktisadi kriz, baskılar vb.), kişisel özellikler (evlilik durumu, yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir, yeniliklere açık bir kişiliğe sahip olmak vb.) göç kararının verilmesinde belirleyici olan unsurlardan bazılarıdır.

İşte tüm bu dinamikler sonucunda insanlar göç etmeye veya etmemeye karar verirler. Bazen göç edilecek ülkedeki ekonomik ve sosyal imkânlar göç kararında etkili olurken bazen de halihazırda yaşanan bölgede can güvenliği kaygısı, dini ve kültürel baskılar göçün gerçekleşmesinde etkili olmaktadır. Ancak ifade ettiğim gibi bu etkenlerin birçoğu, farklı bireylerin göç kararlarında farklı oranlarda etkili olmaktadır. Malcolm Gladwell'in ifadesiyle bu etkenler bardakta biriken su damlaları gibi birikmekte ve bir süre sonra bardak taşıtığında göç kararı alınır.

İşte bu iç içe geçmişlik ve birikmişlik, göç ile ilişkili farklı kavramlar üzerine insanlarda kafa karışıklığı doğmasına neden olur. Bununla birlikte nüfusu etkileyen üç temel süreç (doğum, ölüm ve göç) içinde veri toplanabilen en zor nüfus süreci göçtür. Göçmenler sıklıkla hareket halinde olduklarından, göç ettikleri bölgede genellikle hemen kayıt altına alınmadıklarından onlara dair sağlıklı bilgi toplamak ve ihtiyaç duyulan politikaları üretmek oldukça zordur.

Diğer taraftan ulus devlet anlayışı içinde ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle birçok devlet tarafından özellikle mültecilerle ilgili Birleşmiş Milletler (BM) anlaşmalarını uygulamakta isteksiz davranmakta, göçmenleri farklı kavramlarla tanımlayabilmekte veya onların ihtiyaçlarını görmezden gelebilmektedir.

BM'nin tanımına göre mülteci; ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve ölüm korkusu nedeniyle geri dön(e)meyen kişidir. Ancak bu tanımdan da anlaşılacağı üzere mülteci olabilecek insanların can güvenliğinin gerçekten tehdit altında olup olmadığı gibi meseleler oldukça tartışmalı ve uzun süreli araştırır-

Yaşam kalitesi üst başlığında ekonomik, sosyal, kültürel imkânlar kadar can, mal ve inanç güvenliğini koruma gayesi de olabilir. Her ne kadar bunlar başlı başına önemli nedenler olsa da tek bir etkenin göçe neden olduğunu söylemek güçtür.

Bir taraftan 2000’li yıllarda büyüyen ekonomisi, birçok ülke vatandaşına getirilen vize kolaylıkları ve vatandaşlık elde etme imkânları bir taraftan da Avrupa ülkelerinin sınırlarını daha sıkı denetleyip mülteci kabulünü zorlaştırmaları ve komşu ülkelerdeki ciddi krizler, Türkiye’yi göç güzergâhındaki transit ülkeden aynı zamanda varış ülkesi konumuna getirmiştir.

ma gerektiren konulardır. BM 2021 verilerine göre dünya genelinde 83 milyona yakın yerinden edilmiş insan bulunurken bunlardan 26 milyonu kendi ülkeleri dışında mülteci statüsündedir. 4 milyona yakın mülteci ile Türkiye dünyada en çok mülteci barındıran ülkedir. Bu rakamlar son 10 yılda yaklaşık iki kat artmıştır.

Ne var ki birçok sanayileşmiş Avrupa ve Kuzey Amerika ülkesi, 1951’de imzalanan Cenevre sözleşmesinden doğan mültecilere karşı yükümlülüklerini yerine getirmektedir. Türkiye ise Cenevre sözleşmesine; 1961 tarihinde coğrafi sınırlama şartı ile mültecileri Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle koruma talep eden insanlar şeklinde anladığını ve kabul ettiğini ifade ederek bu sözleşmeye taraf olmuştur. Bu nedenle Avrupa dışından gelen hiçbir iltica talebi Türkiye tarafından kabul edilmez. Ancak Suriye savaşının getirdiği yoğun göçmen akışı, bu insanların güvenli bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri için geçici güvenlik statüsü formülü geliştirilmiştir. Böylelikle Türkiye 1961’deki pozisyonunu değiştirmeden savaştan kaçan zor durumdaki insanlara kucak açmıştır.

Ancak Suriye iç savaşının uzaması, Asya ve Afrika’nın farklı ülkelere artarak gelen göç dalgaları Türkiye için sosyo-ekonomik sorunları ve güvenlik risklerini beraberinde getirmektedir. İçişleri Bakanlığı verilerine göre 2022 yılının başında 3,7 milyon geçici koruma statüsündeki Suriyeli ve geçici ikamet izni ile farklı ülkelerden 1,3 milyon yabancı Türkiye’de yaşamaktadır. Ayrıca son 5 yıl içinde 500 bine yakın göçmen Türkiye’de uluslararası koruma statüsüne başvuru yapmış yine aynı dönemde 1,3 milyonun üzerinde düzensiz göçmen yakalanmıştır.

Bu verilerden de anlaşılacağı gibi uzun zamandır göç yollarında

transit bir ülke olan Türkiye, artık hem transit hem de varış ülkesidir. Bir taraftan 2000’li yıllarda büyüyen ekonomisi, birçok ülke vatandaşına getirilen vize kolaylıkları ve vatandaşlık elde etme imkânları bir taraftan da Avrupa ülkelerinin sınırlarını daha sıkı denetleyip mülteci kabulünü zorlaştırmaları ve komşu ülkelerdeki ciddi krizler, Türkiye’yi göç güzergâhındaki transit ülkeden aynı zamanda varış ülkesi konumuna getirmiştir. Türkiye’de yaşayan yaklaşık 250 bin İranlı göçmen üzerine yaptığımız araştırmada bir göçmenin ifadesi ile özetleyecek olursak “güvensizlikten uzak ama eve yeterince yakın” konumuyla Türkiye bir varış ülkesi olmuştur.

Küreselleşme, ulaşım kolaylığı ve teknolojik gelişmelerle birlikte çıkış ülkesiyle bağını koparmadan yeni bir ülkede yaşayabilen ve uyum gösterebilen “Ulus-Ötesi” topluluklar ortaya çıkmaktadır. Devlet sınırlarını aşarak göç veren ve göç alan ülkeler arasında kurulan sürekli ve dinamik bağlar sebebiyle göç etme kararı da kolaylaşmaktadır. Bu minvalde “Ulus-Ötesi” göçmenlik, Türkiye’deki İranlılar veyahut Almanya’daki Türkler de rahatlıkla görülebilir. Bu göç olgusu, çıkış yaptığı ülkenin kültürel ve sosyal imkânlarına göç ettiği ülkede sahip olan, çıkış ülkesindeki yakınlarıyla kolayca iletişim kurup, internet ve televizyon gibi imkânlarla bu ülkenin haberlerini, filmlerini izleyebilen, başka bir ifade ile devlet sınırlarının ötesinde başka ülkelerle yakın iletişim halinde olan göçmenleri nitelendirmektedir.

Göçle birlikte farklılaşan etnik ve kültürel yapı; her ne kadar ev sahibi ülkenin toplumsal yapısını zenginleştirip yeni ekonomik imkânlar sağlasa da uyum için gerekli olan sosyal politika maliyetlerini artırarak devletler için yeni finansal yükler de getirmektedir. Bunlarla birlikte küresel ısınma, kurak-

lık, seller gibi doğal afetler ile salgın hastalıklar gibi daha çok çevreye dair sorunlar, göç potansiyelini de arttırmaktadır. Birçok bilim insanı önümüzdeki yıllarda küresel ısınma kaynaklı göçlerin artacağını düşünmektedir.

İster ekonomik isterse göç veren ülkedeki güvenlik kaygılarıyla olsun, göçmen sayılarındaki artış başta güvenlik olmak üzere ekonomik ve sosyal meydan okumaları beraberinde getirmekte, yabancı düşmanlığını da artırabilmektedir. Özellikle Kuzey Amerika ve Avrupa'da olduğu gibi göçmen meselesi bazı siyasetçilerin söylemlerinin odağına oturabilmekte hatta seçim sonuçlarını etkileyebilmektedir. Artan ekonomik sorunlar, yanlış göç politikaları, göçmenlerin uyumuna yönelik uygulamalardaki sıkıntılar gerek toplum içinde yabancı düşmanlığını artırmakta gerekse göçmenlerin geldikleri topluma uyumunu sekteye uğratmaktadır.

Bu sorunların çözümü için ise ulusal ve küresel düzeyde farklı politikalar geliştirmek gerekir. Ulusal düzeyde göç dalgalarının kayıt

altına alınıp düzenlenmeye çalışılmalıdır. Çok kültürlü uygulamaların artırılması, uyum politikalarının zenginleştirilmesi, göçmen çocuklar için eğitim imkânlarının geliştirilmesi ve istidam politikalarının gözden geçirilmesi ulusal ölçekte öne çıkan başlıca uygulamalardır. Göçmenler için ise asıl yapılması gereken şeyler, küresel ölçekte dir. Bunların en başında göçe neden olan savaş, yolsuzluk, ekonomik sıkıntılar, insan hakları ihlalleri gibi temel sorunların çözülmeye çalışılması gerekmektedir. Süregiden göç dalgaları ulus devlet yaklaşımının ötesinde küresel bir refah rejimine ihtiyaç olduğunu bize gösteriyor. Ülke içinde ve ülkeler arasında, gelir adaletsizliklerini azaltmayı hedefleyen, göçmenlerin sesini daha rahat duyurabildiği, kapsamlı düzenlemeler ile şekillenen, küresel refahın yine küresel ölçekte dağıtıldığı, göç etme zorunluluğunu en aza indiren küresel ölçekte işleyen bir sisteme ihtiyaç duyuyoruz. Ancak dünya olarak bunu başarabilir miyiz? Bu sorunun cevabı biraz da ahlâkî tutumlarımıza bağlı!

Göçmenler için ise asıl yapılması gereken şeyler, küresel ölçekte dir. Bunların en başında göçe neden olan savaş, yolsuzluk, ekonomik sıkıntılar, insan hakları ihlalleri gibi temel sorunların çözülmeye çalışılması gerekmektedir. Süregiden göç dalgaları ulus devlet yaklaşımının ötesinde küresel bir refah rejimine ihtiyaç olduğunu bize gösteriyor.

Nasıl Bakarsanız Öyle Görürsünüz: Aslında Hepimiz Mülteciyiz

Ahmet Emin DAĞ

Dr., İNSAMER Başkanı

Tarihte olduğu gibi günümüzde de geniş insan kitleleri, ırkı, dini, milliyeti veya belli bir sosyal gruba mensubiyeti gibi nedenlerle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalıyor. Bu insanlar “mülteci”, “ülkesinde yerinden edilen kişi” veya “vatansız” gibi kavramsal statülere tabi tutularak sığındıkları bölgelerde yaşamaya çalışıyorlar. İçinde bulunduğumuz uluslararası konjonktür, kaçınılmaz olarak mülteci üretiyor.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da geniş insan kitlelerinin yer değiştirmesi sonucu düzenlenen 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi’ne göre, “ırkı, dini, belli bir sosyal gruba mensubiyeti gibi nedenlerle yaşadıkları yerleri terk edip farklı bir ülkeye sığınan kişiler” mülteci olarak tanımlanıyor ve ancak “mülteci” olarak tanımlanan kişiler yasal koruma olarak sığındıkları ülkede yaşamlarına devam edebiliyorlar. Ancak günümüz dünyasında, resmi mülteci statüsü alamayan milyonlarca kişi, farklı ülkelerin sınırlarında, ara bölgelerde veya sığındıkları ülkelerde gayri insani şartlarda yaşam mücadelesi veriyorlar.

İslam tarihine baktığımızda, İslamiyet’in ilk yıllarında Mekke’ye sığınan muhacirlere Medineli Müslümanların kucak açtığını; muhacirlerin sosyal, hukuki, ekonomik tüm ihtiyaçlarının giderildiğini ve güvenliklerinin emniyet altına alındığını düşününce insanlığın bu modern dönemde ne kadar ironik bir durumda olduğu daha net anlaşılıyor.

Medine örneğinde görüldüğü gibi, İslam geleneği yaşadıkları yerleri terk edip kendisine sığınan bir fert veya toplumu, kendi toplumunun asli bir unsuru gibi kabul etmiş; yaşadıkları yerleri terk ederek kendisine sığınan herkesi “muhacir” veya “yolda kalmış” olarak tanımlayıp can ve mal güvenliğini garanti altına almıştır.

Aslında içinde bulunduğumuz Anadolu coğrafyası da Osmanlı sonrasında yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan yüzbinlerce “muhacire” kapılarını açmış ve tıpkı İslam tarihindeki gibi ensar-muhacir karışımıyla kendi toplumsal dokusunu oluşturmuştur.

Bu ilkesel yaklaşım bir yana, pratik olarak karşılaşılan sorunlarda göç olgusunu şekillendiren önemli sorun alanlarına işaret etmektedir. Yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan biri için öncelikli olarak gıda, barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçları ortaya çıktığı için bunların karşılanması temel mesele haline gelmektedir. Bu yüzden muhacirlere yönelik çalışmalarda asıl hedeflenen, onların yaşam koşullarının normalleştirilmesi olsa da ev sahibi toplum için bunun yükünü omuzlamak her zaman kolay olmayacaktır.

Tüm onarıcı çözümler bir yana, sorunun temeline inildiğinde dünya üzerinde mülteciliğe zemin hazırlayan krizler çözülmeden mültecilik sorunu-

nun önüne geçilemeyeceğinden, göç sorununa çözüm aslında göçü hazırlayan temel problemlerin ortadan kaldırılmasından geçmektedir. Oysa bugün ülkemiz dahil birçok aktör, sebepleri ortadan kaldırmaya gücü yetmediği için göçün sonuçlarıyla mücadele etmektedir. Uluslararası kurumların önceliği aslında göçü ortaya çıkaran koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik olmalıdır.

Günümüzde milyonlarca kişinin yaşadığı yeri terk etmesinin temel sebebi; savaş, işgal ve doğal afetler olduğundan bu temel sorunları kaynağında çözülmeden göç sonrası sorunlara çözüm üretmenin daha zor olduğu da bir gerçektir. Bugün, Ortadoğu, Uzakdoğu, Doğu Afrika ve Orta Asya ülkelerinde, yaşadıkları bölgelerdeki siyasi krizler nedeniyle ülke içerisinde veya dışarısında yer değiştiren kişilerin sayısı 80 milyonun üzerindedir. Yakın geçmişte çevre coğrafyalarda cereyan eden siyasi hareketliliklere baktığımızda, Bosna, Çeçenistan, Kosova, Irak, Filistin, Afganistan, Somali ve Suriye gibi bölgelerde yaşanan savaş ve işgal süreçlerinin milyonlarca mülteci ürettiğini görüyoruz. Ancak yakın dönemde küresel sosyo-ekonomik dengesizliklerin yol açtığı ekonomik göçler de siyasi krizlerden daha az değildir. Özellikle Afrika ve Asya'nın fakir toplumları her gün dünyaya binlerce ekonomik göçmen göndermektedir.

Yerinden edilen bugün 80 milyon aşkın kişinin yarısından fazlası, yasal mülteci olmadığı için gayriinsani şartlarda yaşamak zorundadır. Mülteci konumuna düşmüş kişiler, yetimler, dullar, tüm mağdur kişiler suistimale açık şartlarda hayat mücadelesi veriyor. Mülteciler, desteklenmedikleri takdirde organ mafyaları, misyoner kuruluşlar, insan tacirleri gibi gruplar tarafından suistimal edilebiliyor; uyuşturucu bağımlısı olabiliyor, suç şebekelerine dahil edilebiliyorlar.

Mültecilerin istismarının engellenmesi, yaşam koşullarının normalleştirilmesi, kendilerine yeterli hale gelmeleri, mağduriyetlerine neden olan siyasi durumların çözüme kavuşturulması konusunda profesyonel ve kurumsal çalışmalar geliştirilmesi kaçınılmazdır. Yukarıda da bahsi geçtiği gibi, iç savaş, işgal, doğal afet, çatışma, insan hakları ihlalleri gibi nedenlerle her gün yüzlerce kişinin mülteci olduğu dünyamızda; mültecilik sorununun çözümü için yapılması gereken, insanları yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlayan koşulların ortadan kaldırılmasıdır. İnsanları sınır kapılarında, ara bölgelerde, sığınan ülkelerde, iç hukuk ve uluslararası hukuk kurallarından kaynaklanan sorunlarla yüz yüze bırakmak yerine; kriz yaşanan bölgelerde istikrarın sağlanması, bu bölgelerin kalkındırılması, bu bölgelerde insan hayatının ve insan haklarının korunduğu bir ortamın oluşturulması gerekmektedir.

Çözümü kaynağında bulma şansını kalmayan durumlarda ise kapımaza gelmiş bulunan yüzbinlerce sığınmacının hukukunu, uluslararası fırsatları da kullanarak korumak dışında bir seçenek bulunmuyor. Bu anlamda Müslümanların önemli çözüm yaklaşımlarından biri ırkçı ve şovenist söylemlerin etkisiyle oluşturulan sığınmacı karşıtı söylemle mücadele etmek olmalıdır. Muhacir karşıtı söylemler sadece "yabancı" sayılan insanlara karşı bir suç teşkil etmenin ötesinde ülke içinde de gerilimi artıran bir toplumsal soruna dönüşmektedir.

Bugün ana akım medyada fazla gündem olmasa bile sadece Avrupa'da değil kendi ülkemizde de misafir olarak bulunan insanlara karşı ırkçı saldırılar azımsanmayacak boyutlara gelmiştir. Birçoğu kriminal vakıa olarak kayıtlara geçse bile, ırkçı saiklerle yabancılara yönelik işlenen suçların sayısı yıldan yıla katlanmaktadır. Resmi otoriteler bu konuda elinden geleni yap-

makla birlikte, toplumun kılcal damarlarındaki yabancı karşıtlığının önüne geçme konusunda daha fazla gayret sarf etmek gerektiğine kuşku yoktur.

Ülkemizde ekonomik anlamda her şeyin yolunda gittiği dönemlerde fazla dikkat çekmeyen göçmenler meselesi, daralmaların yaşandığı son birkaç yıldır daha fazla sorun haline almış görünüyor. İçinde bulunduğumuz koşulların tüm suçlusu olarak ülkemize sığınmış kadın ve çocukları gören bir yaklaşım, sağlıklı olmadığı gibi çözüme de hizmet etmemektedir.

Tersinden düşünüldüğünde ülkemiz aslında Arap ülkelerinden zenginlerin de göç ettiği bir yer olduğunu göz ardı etmemek gerekiyor. Yani, pandemi dönemi ve sonrasında yaşanan piyasa daralmasında, ülkemize en fazla yatırım ve emlak ticareti yapanlar yine yabancılar olmuştur. Bu da bize her yabancı aslında yük getirmediğini tersine birçok sektörün ayakta kalmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Hatta ülkemizde yaşayan yüzbinlerce muhacire, her ay Avrupa'daki akrabaları tarafından milyonlarca avro havale gönderiliyor olması, Türkiye ekonomisine artı bir katkı olarak dahi yorumlanabilir.

Göçmen veya muhacir her ne olarak isimlendirirsek isimlendirelim, bu toprakların güvenli iklimine kendini atmış bulunan her Müslüman için buranın bir umut kaynağı olmaya devam etmesi gerekmektedir. Maddi anlamda bir bedeli olmakla birlikte, gerçekler bize bunun çok büyük bir bedel olmadığını hatta bir trilyon dolara yaklaşan yurt içi hasılası içinde bahsetmeye dahi değmeyecek bir rakam olduğunu göstermektedir.

Tüm bu gerçekler bir yana, tüm maddi gerekçeler bir yana, bizim zihnimizde bir takım kavramların ve olguların temiz kalması gerekiyor. Unutmayalım, birkaç göbek geriye gittiğimizde, bu topraklara bizim de muhacir olarak geldiğimiz gerçeği yüzümüze çarpabilir.

Vazifeler Karşılıklı

Taha KILINÇ

Araştırmacı-Yazar

Hiz. Peygamber (S.a.v.) ve ashabının Mekke'den Medine'ye hicreti, sadece Müslümanların yeni ve özgür bir yurda kavuşmasını sağlamadı; aynı zamanda örnek bir toplumun nasıl tesis edileceği noktasında insanlığın önüne bir numune koydu. Hicretten hemen sonra, bilhassa sosyal uyum ve entegrasyon için alınan tedbirleri dikkatle incelediğimizde, bütün zamanlar ve mekânlar için olağanüstü tutarlı bir perspektifin çerçevesi de ortaya çıkar:

Mekkeli Müslümanlarla ("Muhacirler") onları şehirlerine kabul eden Medineli Müslümanları ("Ensâr") kardeş yaparak işe başlayan Hiz. Peygamber, her bir muhaciri bir Ensâr'a "zimmetleyerek" barınma ve iâşe problemini çözmüştü. Medineli müşrik Arapları ve Yahudileri karşısına oturtarak, onlarla bir "vatandaşlık anlaşması" imzalayan Allah'ın Elçisi, böylece tek bir "kardeş kitle" haline getirdiği Müslüman cemaatle şehirdeki gayrimüslim unsurları "Medinelilik" ortak paydasında buluşturmuş oluyordu. Müslümanların "buluşma mekânı" olarak mescide kavuşturulması, ölülerinin defni için kabristanın tesisi ve İslâm prensiplerinin geçerli olduğu bir pazar yerinin belirlenmesi de, keza yukarıda sözünü ettiğim sosyal uyum ve entegrasyonun diğer adımlarıydı.

Denklemin eksik parçası

Medinelilerin Mekkelileri şehirlerinde ağırlaması ve barındırması, tarih boyunca Müslüman mütefekkirlerin meseleyi genellikle "Ensâr olmak" bağlamında ele almasına yol açmıştır. Günümüzde de, İslâm dünyası içindeki göç hareketlerinde ve kitlesel iltica hadiselerinde, retorik hep "Ensârlık" vurgusu üzerinden ilerlemektedir. Herhangi bir yerde sosyal uyumsuzluk ve entegrasyon problemi yaşandığında da, önerilen çözüm aynıdır: "Ensâr olun! Nitekim hicretten sonra Medineli Müslümanlar..."

Oysa bu denklemin eksik bir parçası var. Bu parçayı tespit etmek için, şu soruyu soralım:

Hicretten sonra, Mekke'den Medine'ye gelen Müslümanlar, acaba yeni vatandaşlarında hiç sorumluluk almaksızın, sadece yardım ve lütuflarla mı yaşadılar? İşte, "Ensâr retoriği"nin sürekli tekrarlanması, bu çok önemli sorunun akıllara hiç gelmemesine yol açıyor. Soru akla gelmediği için, elbette cevap üzerinde de kafa yorulmuyor.

Medineli Müslümanların, Mekke'li kardeşlerine "her şeylerini" feda etmeye hazır oldukları, onlara bu çerçevede tekliflerde bulundukları, sadece evlerini değil mal-mülklerini bile paylaşmaya davrandıkları tarihî kaynaklarımızda kayıtlı. Ancak o kaynaklarda bir şey daha var: Muhacir-

ler, kendilerine yapılan cömert teklifleri kibarca reddetmiş, Medine'ye alışınca kadar geçirdikleri birkaç aylık misafirlik süreleri hariç ev sahiplerine sürekli külfet çıkarmamış, en kısa süre içinde kendi hayatlarını kurup ayaklarının üzerinde durmak için ellerinden geleni yapmıştır. Abdurrahman bin Avf'ın, Medineli kardeşine söylediği "Malın sana mübarek olsun. Sen bana çarşının yolunu göster" sözü, muhacirlerin meseleye yaklaşımını gösteren muhteşem bir özetir.

Sığıntılık tarifleri

Bir beldeye hicret etmek zorunda kalan Müslümanların durumunun sürekli "Ensâr retoriği" üzerinden izahı, Mekkeli muhacirleri "sığıntı" gibi göstermesi bakımından da oldukça zararlıdır. Kasıt böyle olmasa da, süreçte sadece Medineli Ensâr'ın öne çıkarılması, sadece denklemin bir parçasının eksik bırakılması değil, aynı zamanda sosyal uyum ve entegrasyon noktasında karşı tarafın gösterdiği muazam gayretin de yok sayılmasıdır.

Mekkeli Müslümanlar, şehre alışmaları için gereken doğal müddet sona erdikten sonra, tümüyle "Medineli" olmuşlar, her yönden yeni vatanlarına uyum sağlamışlardır. Siyer kaynaklarımızda yer verilen birkaç lokal hadise dışında, İslâm'ın ilk yıllarında "Medinelilik" sağlam ve köklü biçimde tesis edilmiştir. Aradaki fark öylesine görünmez ol-

muştur ki, Hz. Peygamber Medineli hiçbir hanımla evlenmemesine ve kendisinin vefatından sonra Dört Halife'nin hiçbir Medineli olmasına rağmen, şehrin eski sâkinlerinin gönlünde bir kırıklık meydana gelmemiştir. Bu meyanda, Mekke'nin fethinden sonra Medinelilerin Hz. Peygamber'e söylediği "Doğduğun şehir fethedildiğine göre, artık sen bizi bırakıp Mekke'ye dönersin" şeklindeki üzüntü dolu sözlere, Rasûlullah'ın verdiği "hayatım da ölümüm de sizinle beraber olacaktır" şeklindeki cevap hatırlanmalıdır.

Yeni bir dil ihtiyacı

Velhasıl, Siyer'i okuyup günümüze aktarırken, bilhassa mültecilik ve muhacirlik konularında yeni bir dile ihtiyacımız var. Sorumlulukları eşit dağıtan, hakların yanında vazifelere de atıfta bulunan, iki tarafın "birlikte yaşam" hedefiyle birbirine doğru yaklaştığı ve adımları ortaklaşa attığı yeni bir dile... Meseleyi böyle ele almadıkça, Hz. Peygamber'in Medine'de tesis ettiği ve bizlere de örnek olarak bıraktığı o kusursuz sosyal düzeni yeniden üretmemiz mümkün görünmüyor.

Konuyu temelinden doğru kavradığımızda, sonrasında atılacak adımlarda şahıslara, kurumlara ve devletlere düşen çeşitli görevleri enine boyuna konuşup tartışabiliriz.

Mekke'nin fethinden sonra Medinelilerin Hz. Peygamber'e söylediği "Doğduğun şehir fethedildiğine göre, artık sen bizi bırakıp Mekke'ye dönersin" şeklindeki üzüntü dolu sözlere, Rasûlullah'ın verdiği "hayatım da ölümüm de sizinle beraber olacaktır" şeklindeki cevap hatırlanmalıdır.

Pandemi Günlerinde Mültecilik

Sümeyye AÇIKGÖZ

Doktorant - Göç Araştırmaları Uzmanı

Tarih boyunca insanlık, savaşlar, açlık, kıtlık, salgın hastalıklar gibi birçok ölümcül durumlarla yüzleşmiş ve bugüne kadar milyonlarca insan bu olumsuz durumlar neticesinde hayatını kaybetmiştir. Modernleşme ve teknolojik gelişmelerin insanlık için önemli bir fırsat olması ve daha müreffeh bir dünya kurulması için önemli fırsatlar sunması bekleniyordu. Küreselleşmenin de etkisiyle dünya üzerinde her yerin erişilebilir hale gelmesi, ulaşımın kolaylaşması, dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla insanlık eski ölümcül nedenlerden kurtulacak ve kitlesel ölümlerden de kurtulacaktı. Ancak ne kadar gelişme yaşanırsa yaşansın, dünya ne kadar modernleşirse modernleşsin, savaşlar başta olmak üzere, insan eliyle yaşanan felaketler insanlığın yakasını bir türlü bırakmamıştır.

En son Suriye’de yaşanan savaş, bir milyona yakın insanın hayatını kaybetmesi, 7 milyon insanın ülkeden ayrılmak zorunda kalması bizleri, içinde yaşadığımız dünyayı ve çağı yeniden sorgulamaya sevk etmiştir. Dünya maalesef her geçen gün daha yaşanmaz ve güvensiz hale gelmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yayımlanan Dünya 2022 Göç Raporu verilerine göre, dünyadaki göçmenlerin sayısı 281 milyonu aşarken, mültecilerin sayısı 26,4 milyona ulaşmıştır. Sadece 20 yıl önce, 2000 yılında mülteci sayısı sadece 14 milyon, göçmen sayısı ise 173 milyon idi. Sadece ülkeden ayrılmak zorunda kalan mülteciler değil, ülke içinde zorla yerinden edilmiş kişilerin sayısı da 2000 yılından bugüne gelene kadar 2 katından fazla artmış, 21 milyondan 55 milyona yükselmiştir.

Dünyada artan savaşlar ve iç çatışmalar artarak devam ediyor. Afganistan’ın 1979 yılında SSCB tarafından işgal edilmesi, sonrasında Amerika’nın işgali sürdürmesi ve son dönemlerde de Taliban’ın iktidarı devralması 40 yılı aşkın süredir Afganistan vatandaşlarını dünyanın farklı bölgelerinde güvenli bir yaşam arayışına itmiştir. Afrika ülkelerindeki savaş ve kıtlık, Çin’in Doğu Türkistan’daki zulümleri, Arap baharı sonrası yaşanan istikrarsızlıklar, Güney Amerika ülkelerindeki problemler çocuk, yaşlı, kadın fark etmeksizin milyonlarca insanı ülkesinden koparmış ve sığınacak güvenli bir yer arayışına itmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve özellikle de milenyumda dünyanın pek çok bölgesinde savaş ve çatışmalar neticesinde insanlar vatanlarını terk ederken, 2011'de Suriye'de yaşanan çatışmalardan sonra Türk vatandaşları olarak savaşın soğuk yüzünü daha yakından hissetmeye başladık. Daha önce de Amerika'nın Irak'ı işgali ve körfez savaşı döneminde Irak'tan ülkemize sığınmak zorunda kalan yüzbinlerce insan bizlere savaşın acı tarafını göstermişti.

Birleşmiş Milletlerin tanımına göre hukuki bir statü olarak mültecilik, 'ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi'yi tarif etmektedir. Türkiye, mültecilerin statüsünü netleştiren 1951 Cenevre Sözleşmesini coğrafi çekince ile imzalayan ve halen bu çekinceyi koruyan bir ülkedir. Buna göre sadece Avrupa Konseyi ülkelerinden gelenlere mültecilik statüsü

vermekte, dünyanın diğer bölgelerinden gelenler, Türkiye'de mülteci statüsü alamamaktadır. Ancak Türkiye, Avrupa dışından gelenlerin, üçüncü bir ülkeye mültecilik başvurusu yapmaları durumunda, ülkede güvenli bir biçimde kalmalarına müsaade etmektedir. Mültecilik statüsü verilme de farklı statüler altında Türkiye'de bulunan yabancıların istihdam, sağlık ve eğitim gibi temel haklara erişmelerine imkân verilmektedir.

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 salgını, küresel anlamda insan hareketliliğini olabildiğince kısıtlamıştır. Ülkeler sınırlarını dış dünyaya kapatarak, ülkeler arası seyahatleri yasaklamışlardır. Dünyayı durduran Covid 19, göçmenlerin hareketlerini de kısıtlamış, düzenli veya düzensiz göç hareketleri de iyice azalmıştır. Salgın öncesi (2019 yılında) dönemde 455 bine kadar yükselen, Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısı, 2020 yılında 122 bine kadar düşmüştür. 2021 yılında ise pandemi etkisinin nispeten azalmasıyla 163 bin olarak kaydedilmiştir.

Afrika ülkelerindeki savaş ve kıtlık, Çin'in Doğu Türkistan'daki zulümleri, Arap baharı sonrası yaşanan istikrarsızlıklar, Güney Amerika ülkelerindeki problemler çocuk, yaşlı, kadın fark etmeksizin milyonlarca insanı ülkesinden koparmış ve sığınacak güvenli bir yer arayışına itmiştir.

Dünyanın birçok yerinde mülteciler kamplarda kalıyorlardı. Şehirlerde yaşayanlar ise, dil sorunu başta olmak üzere, sağlık, eğitim, istihdam gibi birçok alanda sıkıntı yaşamaktaydılar. Toplumlari hem psikolojik hem de ekonomik olarak yıpratın pandemi, mültecilerin üzerinde ise daha yıkıcı sonuçlar doğurmuştur.

Pandemi ve göç ilişkisi üzerine ilk yazımı Temmuz 2020’de kaleme almıştım. Pandemi hemen hemen dünyanın her yerinde görölmeye 6 ay kadar önce başlamıştı. Yayılan hastalıktan 7’den 70’e herkes etkilennmiş, tüm ölkeler ilk andan itibaren vatandaşları için tüm önlemleri almıştı. Ana akım medyadan sosyal medyaya ne yememiz, nasıl giyinmemiz, nerelere nasıl gideceğimiz her bir detayıyla bizlere anlatılıyordu. Her ölkennin pandemi ile mücadelede yöntemleri de farklıydı. Filipinler’de sokağa çıkanlara vur emri, Hindistan’da sokağa çıkanların dövölmesi, Avrupa ölkelerinin tarihte ilk defa birbirlerine sırt çevirip, hızlıca ayrı ayrı sınırlarını kapatması ilk etapta karşılaşılan durumlardandı. Bir de Afrika’ya daha pandemi ulaşmamıştı. İtalya ve İspanya’nın tüm dünyaya yardım çağlıkları karşılıksız kalıyordu. İran’da vakalar en üst noktalara ulaşırken, Amerika’da hızlıca ekonomik paketler hazırlanıyor, Türkiye kapılarını da işyerlerini de kapatıyordu.

Yazının yayınlanmasının üzerinden Aralık 2021 sonu itibariyle 18 ay geçti. Pandemi de başladığı günden bugüne sayısız varyantlara ulaştı. Artık rakamlar sayılamayacak kadar çok olmaya başladı. Hastalık her eve sayısız kere uğramaya başladı, hayat normal olmayan “yeni normal modunda” bir seyir sürecine geçti. Ekonomik paketlerden sağlık önlemlerine kadar her ölkenn kendi imkanları ölçüsünde vatandaşlarına çeşitli destekler sundu. 18 aydan bu yana aslında değişmeyen tek şey mültecilerin durumu oldu. Hatta pandemi öncesinde güvensiz bir biçimde ölkelerinden ayrılan ve farklı yerlere savrulan mülteciler, pandemi ile daha da korumasız hale geldiler. Hayatla-

rını kurtarmak için dahi olsa, kapatılan sınırları aşmaları çok mümkün olmadı. Daha güvensiz ve zorlu yolları tercih ederek, binlercesi yine hayatını kaybetti.

Dünyanın birçok yerinde mülteciler kamplarda kalıyorlardı. Şehirlerde yaşayanlar ise, dil sorunu başta olmak üzere, sağlık, eğitim, istihdam gibi birçok alanda sıkıntı yaşamaktaydılar. Toplumlari hem psikolojik hem de ekonomik olarak yıpratın pandemi, mültecilerin üzerinde ise daha yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Uluslararası kuruluşlar ve STK’lar tarafından yürütölen mültecilerle ilgili tüm projeler durdurulmuştur. Birçok işyerinin kapanması, çoğunlukla enformel sektörde çalışan mültecileri evlerinden çıkamaz hale getirmiştir. Bu kapanma mültecileri açlıkla yüz yüze bırakmıştır. Ölkeler kendi vatandaşları için birçok ekonomik destek paketleri açıklarken, düzensiz göçmenler ve mülteciler hep unutulmuş ve göz ardı edilmiştir. Günöbirlik, emek yoğun, ağır ve pis işlerde çalışmak zorunda olan mülteciler, salgın sürecinde bu işlerden dahi mahrum kalmışlardır.

Hem kış şartları hem Covid 19 salgını özellikle kamplarda yaşayan mültecilerin hayatını daha da çekilmez hale getirmiştir. Ölkeler ekonomik olarak büyük bir daralma yaşarken, mülteci kamplarına yapılan yardımlar da kesintiye uğramıştır. Kamptakilerin dışarıya çıkararak çalışmalarına izin verilmemiştir. Mültecilerin ekonomik zorlukların dışında, sağlık sistemlerine erişimleri kesilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün dünya çapında 30 binden fazla mülteci ile yapmış olduğu anketler durumu kanıtlar niteliktedir. Yayınlamış olan anketler dahilinde, mültecilerin %35’i finansal zorluk-

lar, %22'si ise sınır dışı edilme korkusu nedeniyle Covid 19 tedavisi için gerekli yerlere başvurmadığını belirtmiştir. Ayrıca süreç içerisinde, özellikle sokakta ve sığınma merkezinde bulunanların ruh sağlıkları kötüleşmiş, uyuşturucu ve alkol kullanımı da artmıştır. Şehirlerde yaşayanların günlük yaşam koşullarına baktığımızda, sağlıksız evler, kalabalık aileler, su ve hijyen materyallerine erişim, maddi sorunlar ve işsizlik mültecilerin karşılaştığı sorunu ve riskin boyutunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca, dünyanın birçok yerindeki baraka ve kamplar binlerce insanın iç içe yaşadığı derme çatma barınaklardan oluşmaktadır. Aşırı kalabalık nüfus ve altyapı yetersizliği kişilere sağlıksız ve hijyenik olmayan bir alan sunmaktadır. Ayrıca suya erişim de çok kısıtlıdır. Yetersiz beslenme ve sağlık erişiminin olmaması hastalığın ciddi boyutlarını da gözler önüne sermektedir.

Tüm dünyada hızla yayılan popülist bir ırkçı siyasi söylem mevcuttur ve bu durumu besleyen durumun başında yabancı ve göçmen düşmanlığı gelmektedir. Aslında bu siyasetin amacı, ülkeyi yabancıların ve göçmenlerin 'olumsuz' etkilerinden korumaktan ziyade, bu siyaseti güdenlerin kolay yoldan destek bulmak adına, popülist bir siyasi söylemle ayakta kalma çabasıdır.

Popülist ırkçı partilerin 'öteki' politikası, toplumların içerisinde kabullenmekte zorlandıkları 'diğerleri'ni düşmanlaştırarak, toplumu kutuplaştırmaktadır. Hızla büyüyen yabancı düşmanlığı tüm topluma yayılarak, ana akım medyadan siyasete, sosyal medyadan yerel yönetimlere kadar toplumun bütün kesimlerine ulaşmakta ve toplumsal barışı zehirlemektedir. Hatta tüm

dünyanın salgın hastalık nedeniyle birleşmeye başladığı bu dönemde, mültecilere yardım götürmeye çalışan kuruluşlar ve/veya devletler bu ırkçı zihniyettekilerin hedefi haline gelebilmektedir.

Burada unutulmaması gereken mülteciliğin bir suç değil, uluslararası hukuktan kaynaklanan bir hak olduğu gerçeğidir. BM'e üye tüm devletler bu hukuku tanımakla birlikte, bazen mülteciler iç politikaya kurban edilebilmektedir. Normal süreçlerde olduğu gibi, pandemi sürecinde de mülteciler, yerel, ulusal ve uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarına erişebilmelidir. Yerel yönetimlerin hemşehrilik hukuku çerçevesinde sahip çıkabildiği düzenli veya düzensiz göçmenler, pandemi sürecinde maalesef unutilan kesimlerden biri olmuştur. Temel haklara erişim yerelden küresele kadar, her boyutta ve her zaman zorluklarla karşılaşılan mülteciler, pandemi sürecinde daha büyük engellerle mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Mültecilerin de bizler gibi insan olduklarını, hatta dezavantajlı bir grup olarak, herkesten daha fazla özen gösterilmesi gereken kişiler oldukları unutmamak, insana ve kendisine saygısı olan herkesin öncelikli sorumlulukları arasındadır.

Hatta tüm dünyanın salgın hastalık nedeniyle birleşmeye başladığı bu dönemde, mültecilere yardım götürmeye çalışan kuruluşlar ve/veya devletler bu ırkçı zihniyettekilerin hedefi haline gelebilmektedir.

Muhammedilerin Yurdunda Kıyıya Vurmak

Şehnaz FINDIK

İçinde yaşadığımız çağın bir suçu yok. Çünkü zamanın çok daha ötesinde bir kötülükle muhatapız. İnsanlık tarihinin belki de en acımasız çağlarından birinde olduğumuzu söylerken bile elimizde bir sopa tutmaktan geri durmuyoruz. Doğduğun, büyüdüğün ve sevdiğin memleketinden koparılıp dünyanın bambaşka endişelerine savrulmanın ne denli büyük bir yıkım olduğunu anlayamıyoruz. Göçün hayatta kalmak, umut etmek ve yaşamaktan ibaret olduğunu göremiyoruz. İnsan hakları ihlalleri, soykırımlar, açlık ve savaşlar derken dünyayı çevreleyen kötülüğün bir çeşit insan ürünü olduğunu idrak edemiyoruz. Dolayısıyla çağın zor, ıstıraplı ve hain olduğunu söylemenin cazibesi bizi çözüm ehli olmaktan alıkoyuyor.

İnsanlar kendilerine biçilen hayattan kendilerine bahsedilen hayatı yaşamak için göçüyorlar. Bu durum basit bir hayatta kalma hikâyesi olmuyor çoğu zaman. Genellikle yoksulluk, şiddet ve güvenlik kaygılarıyla göç ediyorlar. Kendi ülkelerinde hatırı sayılır, güvenilir ve kültürlü kimseler olsalar dahi çoğu zaman gittikleri ülkede seilmeyen, tahammül edilen, düzen bozan kimselere dönüşüyorlar. Bundandır ki bugün her zamankinden daha fazla uluslararası göçmen sorunu ile karşı karşıya kalan emperyalist ülkeler mevcut refah düzeyinin parlaklığının biraz kısılması korkusuyla yaşıyor. Ancak bu ülkelere yapılan göçler ile bizim ülkemize yapılan göçlerin niteliği kimlik, din ve komşuluk bağlamında farklılaşıyor.

Düzensiz yahut düzenli olsun, göçmenlerin iç savaş gibi güvenlik kaynaklı göç etmelerinde kendilerine coğrafi, etnik, dini yahut tarihsel miras anlamında yakınlığı bulunan ülkelere yönelmesi tabiidir. Türkiye Cumhuriyeti de dağılmış Osmanlı İmparatorluğunun payitaht toprakları olarak, tarihi boyunca hep göçmenlerin aklına gelen ilk anavatanlarıdır. Evet, Türkiye bir göçmen vatani, dünyanın yardım kuruluşu ve yetimlerin korunaklı kalesi. En azından uzunca bir süre böyleydi. Örneğin Balkanlardan gelen kitlesel göçlerin tamamına yakını devlet teşvikleriyle yürütölmüş ve resmen göçmen yurdu ilan edilmiş bir ülkeydi.

Bunu yüksek sesle dile getirmemizin üzerinden çok geçmedi ki 2011'de komşumuz Suriye'de başlayan iç savaş, bu hamaset dolu "göçmen yurdu" övücümüzü tersine çevirdi. Başlangıçta "korumamız gereken kardeşlerimiz" ve sonraki evrede "savaş bitince gidecek olan misafirlerimiz" olan Suriyeli halkın, gün geçtikçe zihnimizdeki "rızkımıza ortak", "demografik yapımızı bozacak dış düşman" ve "kültürümüzü bilmeyen bozguncular" olduğuna şahit olduk. Daha bu şoku atlatamazken 2021 yılında Taliban'ın Afganistan'da yeniden yönetime gelmesiyle sınırlarımıza akın eden Afgan

göçmenlere yönelik milletimize bir merhamet suikastı yapılmaya başlandı.

Şöyle ki topraklarımızın Türk milletinin yüksek hoşgörüsü ve bir arada yaşamanın zenginleştirdiği medeniyet hafızası sayesinde farklı din ve milletlerden göç alabilen bir yapısı olduğunu biliyoruz. Ancak bu hoşgörünün toplumsal uyumu sağlayacak düzeyde olabilmesi için göçlerin yaşandığı süreçte ülkemizin ekonomik durumunun kırılgan olmaması gerekiyor. Bilhassa maddi kaynakların kısıtlı olduğu zamanlarda göçlerin toplumda bir adaletsizlik yaşandığına dair algı oluşturmaması önemlidir. Aksi takdirde insanların birçoğu da tıpkı siyasiler gibi psikolojik motivasyonunu “dış mihraklar”a bağlamaya meyillidir. Milletimizin merhamet duygusunu yitirmeden, akli ve insani his ve fikirlerden yana olması buradaki kilit noktayı teşkil ediyor. Çünkü milletimiz merhametini ve bir arada yaşamanın yollarını kaybederse sığınmacıların dünyası kaçınılmaz olarak zorlaşacak. Yani demem o ki hiçbir göçmen politikası Türk milletinin insanı yaşatmakla başlayan asırlık ülküsünün korunmasından daha önemli değil.

Türk milletinin insani ve vicdani farkındalığı ve yüksek ferasetinin farkına varan siyasal müfsitlerin ilk hedefi bundandır ki milletimizin algılarıyla oynamak oldu. Bilhassa COVID-19 salgınından sonra alelacele sosyal medyada nefret, ayrımcılık ve ırkçılığı körükleyen içerikler üretildi. Akademik ve askeri yönüyle yaptığımız birçok çalışmada bu tarz içeriklerin birçoğunun terör örgütlerinin dijital dağlarında üretildiğini tespit etmemiz çok da zor olmadı. Bir yanlış anlaşılma olmasın, sadece terör örgütlerinin korku, nefret ve kutuplaştırma içerikli söylemler ürettiğini söylemiyoruz. İktidarı hedef alan bazı gruplar belirli bir realiteyi abartarak ve halkın

zaaf noktalarına temas ederek bunu yaparken iktidara yakın olan bazı gruplar ise mültecileri beceriksizliklerine birer kalkan gibi kullanmaktan geri durmadı. Hatırlamakta fayda var ki Türkiye bir dönem kapıları açıldığında Avrupa’nın güvenlik, ekonomik ve demografik yapısını alt üst edecek bir mülteci ordusuna sahip olmakla övündü. Ülke sınırları içerisinde sivil toplum kuruluşlarının yardım ve gayretleriyle sığınmacıların sevk ve idaresinde büyük gelişmeler yaşanırken harici işlerin doğasından kaynaklı olarak mültecilik konusu siyasal bir koz haline getirildi. Böylesi bir ortamda Adalar Denizi’nde kıyıya vuran Aylan bebek, mezarlığın kapısına kendini asan 9 yaşındaki Vail, karındaki ve kucağındaki yavruları ile tecavüz edilip öldürülen Emanî’nin sesini hiçbirimiz duyamadık.

Peki, şimdi duyabiliyor muyuz? Gündemimizde yeniden Afgan göçmenler varken sesler hiç olmadığı kadar öfkeyle dolu. Sınırlarımıza akın eden Afganların durumuyla salgın ekonomisi birleşince ortaya akıl almaz bir mülteci karşıtlığı çıktı. Sonuç itibarıyla bir arada yaşadığımız ve gerçekten mağdur olduğu için ülkemizde misafir ettiğimiz insanlar bu gibi dezenformasyon içerikli algılarla belirli siyasal grupların hedefi oldu. Bizler de sosyal medyanın ve hatta doğrudan küresel medyanın ürettiği her türlü propagandayı öfke olarak sindirip çarçabuk kavga haline getirdik. Bir arada yaşamak zorunda olduğumuz insanlara kayıtsız kalmamız ise bir başka algının başarısı oldu. Önce aldatık, kandırdık, el koyduk ve sömürdük; sonra sövdük, taşladık ve nihayetinde yaktık. Tüm bu işlemler için sadece birkaç dakikada tek bir tuşa basarak yalanı, iftirayı ve fitneyi toplumlara enjekte eden militanların artık silaha ve meydanlara ihtiyacı kalmadı. Kadınları, çocukları, yaşlı ve engelli insanları dahi hedefe

koymaktan çekinmeyen bu ultra ah-laksız güruh, bir milletin vicdanına, tarihsel hafızasına ve coğrafyasındaki sevgi mayasına musallat oldu. Fakat bunlarla savaşımız en az hudutlarımızı korumak kadar mühim olduğundan bu cepheden de ayrılacak değiliz.

Öte yandan algının olguya galebe çaldığı şu çağda, söz konusu ülkemizde sığınan insanlar olduğunda mağdurluğun mazlumlukla yarıştırılmasına neden hiç itiraz etmiyoruz? Göç eden insanların masumluluğunu da suçluluğunu da genelliyor ve ekonomik saiklerle zorlaşan hayatlarımızı bu insanların varlığı üzerinden açıklamaya girişiyoruz. Mazlumluluğun mağdurlukla yarıştırılmasından nemalanan siyasal ve iktisadi müfsitlerin önüne bir tabak yemek de biz koyuyoruz. Size düzensiz yahut yasadışı olsun, o veya bu sebeple göçsün, bir göçmenin, sizden daha az iyi yaşamak için yaratıldığını düşündüren şey nedir? Bugünün dünyasında gerçeğin politikası ile insanlığın yaşamasına ve yaşatılmasına zemin hazırlayacak siyasal, iktisadi ve insani bir düzen için icraata geçmemiz gerekirken bizler oturmuş çağı, mazlumu ve yaşamak hakkını hunharca kötülüyoruz.

Dünyada iklimden, ekonomiden, savaştan ve siyasal sebeplerden dolayı göç eden insanların halinden daha kötü olan bir hal varsa o da bu insanların hayat şartlarını yaşanamaz hale getirerek zenginleşen halkların göçmen karşıtlığıdır. O vakit devletlerin enerji politik kavgalarla bölünmemesi ve halklarının hiçbir amaçla yerinden edilmemesi için elimizden ne geliyorsa yapmalıyız. Bizler Muhammedi bir milletiz, o vakit kıyılarımıza vuran cansız bedenlere teslim olmamak için ahlaki ve insani bir nizamın müjdecisi, işçisi ve bekçisi olmaya niyet etmeliyiz. Öyleyse bismillah...

Zorunlu Göç Deneyiminin Mülteci Çocuklarına Etkileri

Ömer Faruk ŞEKER

Göç, insanların gelecekteki hayatlarının bütününe veya bir kısmını geçirmek üzere, geçici veya sürekli bir süre için bir bölgeden başka bir bölgeye yerleşmek gayesiyle yaptıkları yer değişimini içeren sosyal bir değişimin bulunduğu çok boyutlu bir olgudur.¹ Zorunlu göç ise savaş, baskı, öldürülme ihtimali gibi kişilerin iradesinin dışındaki nedenlerle oluşan ortamın göç edilecek yerden daha güvensiz hale geldiği düşünülerek ülke içi veya dışına göç etme kararıdır.

Bu alanda mülteci, göçmen, muhacir, sığınmacı, geçici koruma statüsü vb. kavram ve isimlendirmeler kullanılmaktadır. Her bir kavram ve isimlendirme farklı sosyolojik, hukuki, politik, iktisadi ve dini arka plana sahiptir. Arka planı incelemek bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Bu çalışmada genel ve özel kullanıma göre muhacir ve mülteci kavramları kullanılacaktır.

2011 yılında Suriye’de başlayan özgürlük ve hak talepli gösteriler, rejimin göstericilere şiddet kullanması sonucunda zamanla silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Çatışma ve şiddet ortamında güvenliğinden endişe duyan Suriyeliler zorunlu göçle zaman içerisinde Türkiye’ye gelmiştir. Sürecin başında bu göç durumun geçici olduğu, Suriye’deki çatışma durumunun yakında biteceği bu sebepten Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıların kalıcı olmadıkları ve geri dönecekleri düşünülmüştür. Fakat Suriye’deki çatışma durumu tahmin edilemeyen bir şekilde uzamış, çatışma durumu hala devam etmektedir. Gelişen süreçte Suriyelilerin hukuki statüleri için önce Nisan 2013’te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), ardından da YUKK çerçevesinde Suriyelilerin hukuki statüsü için Geçici Koruma Yönetmeliği oluşturulmuştur.² Bu yönetmelikle Türkiye’de yaşayan Suriyelilere hukuki olarak “geçici koruma” statüsü verilmiştir. Bu statü kapsamında Suriyelilere verilen kimlik kartına sahip olan Suriyeliler sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmet ve yardım, gümrük işlemleri gibi hizmetler ve geldikleri ülkelere zorla geri gönderilmekten korunma gibi temel haklara sahip olmuşlardır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Göç İdaresi'nin (2022) verilerine göre 25.01.2022 tarihi itibarıyla 3.733.982 Suriyeli geçici koruma kapsamında yaşamaktadır. Bu nüfusun 1.765.172'ü 0-18 yaş aralığında çocuklardan oluşmaktadır. Suriyeli nüfusunun yanında işkence, dinini yaşayamama, toplama kampları gibi birçok zulüm kaynağı zorunlu göçle gelen Doğu Türkistanlı, Özbek, Çeçen vb. diğer muhacirler içerisinde de çocukların sayısı toplam muhacir nüfusunun yarısına yakındır. Niteliksel olduğu gibi niceliksel olarak da zorunlu göç deneyiminden en çok çocuklar etkilenmektedir.

Zorunlu göç tecrübesi ilk bakışta sadece mekânsal bir değişiklik gibi görünse de aslında bireyin bilişsel ve davranışsal yapısına ilişkin tüm sosyolojik ve psikolojik etapları derinden sarsmaktadır. Zorunlu göç deneyimi üç farklı döneme ayrılır ve her dönemde yaşanan deneyimsel süreçlerin farklı psikolojik durumları ve etkileri olabilmektedir. Bu üç dönem şu şekildedir; göç öncesi, göç yolculuğu ve göç sonrası.⁵

Göç Öncesi

Göç öncesi dönemin en belirgin olayı savaş/baskı deneyimleridir. Aslında kitlelerin göçünün asıl

sebebi olan bu husus en çok da çocukları etkilemektedir. Çocuklar, yakınlarını kaybetmekte ölümleri yakından duymaktadır. Birçoğu savaş ortamında ölümlere, yaralanmalara, ceset parçalarına, acı çeken insanlara şahit olmaktadır. Bir kısmı savaş nedeniyle uzuv kaybı yaşamıştır. Birçok çocuk bombardıman korkusuyla sığınaklara sığınmış ve sığınaklarda ölüm korkusuyla saatlerce bazen günlerce beklemek zorunda kalmıştır. Bomba ve uçak gibi yüksek desibelde seslere maruz kalmışlardır.

Suriye dışında Doğu Türkistan'da toplama kampına alınan çocuklar ailelerinden uzakta ağır şartlarda eğitim adı altında birçok işkenceye maruz kalmıştır. Çin'in asimilasyon politikası çerçevesinde ilk olarak çocukların kimlik bilgilerini değiştirdiği, daha sonra bu çocukları Çinli ailelere evlatlık verdiği haberleri yanı sıra çocukların çeşitli araştırmalarda denek olarak kullanıldığı, organ ticareti için katledildiği, fuhuş amaçlı kullanıldığı vb. haberler de gelmektedir.⁶ Hasbel kader toplama kamplarından kurtulmuş çocuklar ve bu haberlere maruz kalan çocuklar için bu anılar oldukça örseleyicidir.

Zorunlu göç tecrübesi ilk bakışta sadece mekânsal bir değişiklik gibi görünse de aslında bireyin bilişsel ve davranışsal yapısına ilişkin tüm sosyolojik ve psikolojik etapları derinden sarsmaktadır.

**Ani değişimler
çocuklara zarar
verebilmektedir.
Zorunlu göç, savaş,
baskı ve toplama
kampları, çocukların
rutinlerinin,
düzenlerinin,
ortamlarının
ve çevrelerinin
deęişmesine yol açar.**

Tüm bu savaş ve baskı deneyimleri çocukların ruhsal sağlıkları için çok yüksek risk kaynağıdır. Travmatik anılar çocukların o andaki ve gelecekteki işlevselliğini bozup başta travma sonrası stres bozukluğu olmak üzere farklı psikolojik rahatsızlıklara neden olabilmektedir.

Gelişimi aksamayan her çocuk için dünya güvenli bir yerdir. Akranlarıyla ve ana-babası ile beraber yetişkinlerle kurdukları ilişkilerinde güven duygusunu hissederler ve ilişki kurduğu kişilerle bağlanırlar. Fakat travmatik savaş/baskı deneyimleri ile birlikte güvenliğin çok azaldığı veya tamamen yok olduğu sosyal ortam, çocuklar üzerinde “ben güvende değilim” şeklinde bir tehdit algısı oluşturmakta ve dünyanın güvenli bir yer olduğuna dair duyulan psikolojik kabulü yıkmaktadır. Bu durum çocuğun her an tetikte olmasına sebebiyet verir. Temel bir fizyolojik tepki olan tetikte olma hali çok kısa süreli yaşanırken bağlanma ve güven duygusunun sarsılmasıyla çocuklarda uzun süreli yaşanabilmektedir. Bu ise çocukların temel işlevselliği çok olumsuz etkilemektedir.

Çocuk gelişiminde rutinlerin ve düzenin önemi büyüktür. Çocuklar dengeli ve tutarlı rutinler sayesinde

de güven ve bağlanma duygusunu yaşarlar. Sağlıklı bir gelişim için çocuklar değişecek rutin ve düzenlere önceden hazırlanır. Ani değişimler çocuklara zarar verebilmektedir. Zorunlu göç, savaş, baskı ve toplama kampları, çocukların rutinlerinin, düzenlerinin, ortamlarının ve çevrelerinin değişmesine yol açar. Genelde bu değişimler çok ani bir şekilde gerçekleşir. Mahalle içinde başlayan yer değistirmeler, kasabalara ilçelere şehirlere oradan da ülke değistirmeye kadar gitmektedir. Mülteci çocukların büyük çoğunluğunda göç öncesi ruhsal hazırlık ve veda süreci iyi yönetilememektedir. Bu ani değişimler çocuklar ruhsal ve duygusal gelişimleri açısından riskler barındırır.

Çocukların kişisel özellikleri ve bulundukları gelişimsel evreler tüm yaşadıkları zorlukları nasıl algıladıklarını, nasıl deneyimlediklerini, nasıl etkilendiklerini ve nasıl tepkiler vereceklerini çeşitlendirmekte, farklılaştırmaktadır.

Göç Yolculuğu

Göçe başlama kararı verildikten sonra göç yolu ve karşılaşılan olaylar da çocukları farklı şekillerde etkilemektedir. Göç yolculuğunun yaşanan en temel duygusu belirsizliktir. Gidilecek yere ve orada yaşa-

nacak olası durumlar hakkında çok fazla belirsizlik vardır. Belirsizlik, insanlar özellikle çocuklar için tüketici ve güven kırıcı bir durumdur.

Göç yolculuğunun bir başka dinamiği ise yolculuğun şeklidir. Kimi çocuklar aileleriyle birlikte uçakla oldukça konforlu bir şekilde göç edebilmektedir. Kimi çocuklar ise kilometrelerce yol yürümek zorunda kalabilmekte, göç yolculuğunda aileler bölünebilirken bazı çocuklar bakım vereninden ayrı kalabilmektedir. Bakım vereninden ayrı kalmak çocuğun yaşadığı güven krizini daha da derinleştirmektedir.

Doğu Türkistanlı aileler birçok farklı ülkeye gidip sonrasında Türkiye'ye ulaşabilmektedir. Afganistanlı göçmenlerde olduğu gibi aileler kaçakçılarla anlaşıp ülkeleri aşabilmektedir. Ayrıca Suriyeli göçünde de olduğu gibi kitlesel göçler de yaşanabilmektedir. Kitlesel göçler, kilometrelerce yürüyüş ve kaçakçılarla ülkelere girmek birçok riski beraberinde getirmektedir. Çocuklar bu yolculuk esnasında fiziksel ve cinsel istismara, şiddete ve kayıp olmalara maruz kalabilmektedir.

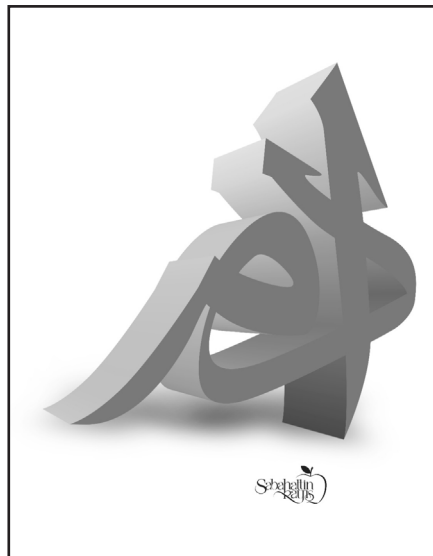
Göç Sonrası

Göç tecrübesiyle birlikte birbirinden farklı geçmişe sahip kişiler din, gelenek, dil ve kültür gibi unsurlarla birlikte aynı ortamda yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır.⁷ İnsanların zorunlu sebeplerle bir mekândan başka bir mekâna göç etmesinin ardından yerleştikleri yere uyumları ön plana çıkmaktadır. Mülteci çocukların uyumları kolay olabilirken yaşadıkları bazı zorluklar bu karşılıklı uyum sürecini baltalayabilmektedir.

Mülteci ailelerin yaşadıkları ekonomik sorunlar ve bunun oluşturduğu yaşam stresi çocuklara yansımakta, çocuk işçiliği başvurulabilen bir yöntem olmaktadır. Çocuk işçiliği aynı zamanda mülteci çocukların eğitimden uzak kalma-

larına neden olmaktadır. Eğitimden mahrum kalan mülteci çocukların ruh ve beden sağlığı okullaşan akranlarına göre daha kırılgan olabilmekte, deneyimledikleri travmatik olayların etkileriyle baş etmede okul ve ortamı mülteci çocuklara yardımcı olmaktadır. Okuldan mahrumiyet mülteci çocukları gelişimlerine uygun olmayan sosyal ortamlara itebilmekte, fiziksel ve cinsel istismara uğrama risklerini arttırmaktadır. Ayrıca okullar, mülteci çocuklara yeni yaşamaya başladıkları toplumun kültürünü öğrenme fırsatı sunmaktadır. Ne yazık ki okul çağındaki Suriyeli çocukların okullaşma oranları %65 seviyelerindedir.

Mülteci çocuklar yeni yaşamaya başladıkları yere uyum sağlama-ya çalışırken geçmişlerinde yaşadıkları yas, kayıp, travma ve özlem duygusuyla da başa çıkmaya çalışmaktadırlar. Geçmişinde getirdiği zorluklarla başa çıkmaya çalışırken akran zorbalığına, ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler. Ayrıca mülteci çocuklar geleceğin belirsizliğinin getirdiği kaygı ve endişe duygularıyla başa çıkmaya çalışmaktadırlar.

İllüstrasyon: Sabahattin Kayış

Kaynakça

1-Ayla Tuzcu ve Kerime Bademli. (2014). Göçün psikososyal boyutu. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6(1), 55-66.

2-Emin, M., N. (2019). Geleceğin İnşası Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi, 1. Baskı, İstanbul, SETA Kitapları

3-Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). "Geçici Koruma", <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (25.01.2022)

4-Fatma Çakmak. (2018). Zorunlu göç sürecinde mekanın kaybı ve evin yitimiyle başlayan yersiz yurtsuzluğun ürettiği bir travma olarak "kimliğin anonimleşmesi". Turkish Studies, 13(18), 349-364.

5-Buz, S. ve Dikmen, A. (2021). Zorunlu göçe maruz kalan bireylerin psikososyal iyilik hali, Toplum ve Sosyal Hizmet, 32(1), 227-250. DOI: 10.33417/tsh.728689

6-Cansu Nar. (2020). Doğu Türkistanlı Çocuklar, İNSAMER. <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/etkinlik-dogu-turkistanli-cocuklar.pdf>

7-Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. The Journal of International Social Research, 5(20), 292-303.

Tülay Gökçimen İle İnsan Hakları ve Mültecilik Üzerine

İNSİCAM

Tülay Gökçimen, belgesel yönetmeni, insani yardım koordinatörü, yazar, araştırmacı ve *Human Movie Team* projesinin koordinatörüdür. Savaş, çatışma, işgal ve afet bölgelerinde çektiği çeşitli belgeseller ile bu alanda dikkat çeken çalışmalara imza atmıştır. Bu çalışmalardan bazıları "Camın Ateşle Dansı", "Kudüs: Biz Burada Kalacağız", "Haykırış" gibi önemli ve özgün yapımlardır. Özellikle kadın, çocuklar, mülteciler, insan hakları ihlalleri ve dezavantajlı gruplarla ilgili önemli çalışmalar yürütmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir. Biz de *İnsicam* dergisi olarak kendisiyle ve yürütücüsü olduğu *Human Movie Team* projesi ekibiyle İnsan Hakları ve Mültecilik konularında bir söyleşi gerçekleştirdik. Söyleşimize *Human Movie Team* kurucu editörü ve yayın yönetmenlerinden Betül Doğan da katkıda bulundu.

S Tülay Hanım, sorularımızı cevap verdiğiniz için çok teşekkür ederiz. Sizler dünyadaki tüm mazlum coğrafyaların sesi olmaya çalışıyorsunuz. Gerek belgesel çekimlerinize gerekse sosyal medya içeriklerinize oldukça büyük kitlelere ulaşıyorsunuz. Bize biraz yaptığınız projelerden bahseder misiniz? Bu çalışmalara karar vermedeki motivasyonunuz nedir? Süreç nasıl gelişti?

C: Oldum olası gazeteciliğe gönül vermiş bir insanım. Çocukluğumdan bu yana medya ile ilgilendim. Esasen haberci olmak gibi bir isteğim hep vardı. Bosna Savaşı'na şahit olmanın benim bu şekilde yetişmemde çok büyük katkısı var. O dönemde tanıdığım bazı ablalarımızın Bosna için bir şeyler yapması, daha doğrusu etrafımdaki birilerinin hiç tanımadığı uzak yerlerdeki insanlar için bir araya gelip bir şeyler yapması benim için çok çarpıcı olmuştu. Şahsen kendim de eğitim almanın çok zor olduğu bir ailede yetiştim. Yani sülalenin okuyan ilk kız evladiydim. Benden sonra akrabalarımın kızlarının eğitimde ısrarcı olmalarına vesile oldum diyebilirim. Hamd olsun.

İnsani yardıma yakından ilgili bir çocuktum. Çocukken Ramazan kumanyalarından ayırıp mahalleliye götürürdüm mesela. Çocukluk işte, insani yardımla iç içeydim bu anlamda. İlk olarak Deniz Feneri Derneği ile başladık yardım kampanyaları ve programlar yapmaya, o sıralarda üniversitede okuyorduk. Tabii 28 Şubat sürecinde okullarımız yarıda kaldı. O zamanlar Deniz Feneri Derneği'ni de bu sorunlar dolayısıyla kendimizi geliştirmek için yönlendiğimiz bir yer oldu. İlk profesyonel deneyimim de bu film çekimleri için böyle başladı. İlk olarak Kanal 7'de başladım yapım yönetim asistanlığı ile. İlk profesyonel deneyimim bu oldu. Televizyon hayatım ilk defa Kanal 7'de Deniz Feneri Derneği'nin asistanı olarak 19 yaşındayken başladı. Daha sonra yavaş yavaş yaptığımız işler çeşitlenmeye ve gelişmeye başladı. O gün bugündür 41 yaşındayım, 20 yıla yakın medya sektörünün içindeyim. Son 12-13 yıldır da savaş, işgal, afet ve yokluk bölgelerinde belgeseller çekiyorum. Bu bölgelerde belgesel çekmenin bana verdiği en önemli görevlerden biri de insani yardım oldu. Bütün dünyada özellikle mülteci kamplarında kadın ve çocuklara yönelik ihtiyaçları gidermeye çalıştık, mesela çadır ve battaniye bunların başında geliyor.

S: Ülkemizdeki ve Suriye'deki mülteci kamplarını ve Türkiye'de ikamet eden sığınmacı ailelerin evlerini ziyaret ediyorsunuz. Sizi kimi zaman içlerinde yemek yerken kimi zaman çocuklarla oyunlar oynarken görüyoruz. Peki, nedir onların hikâyesi? Dünyaya ne anlatmak istiyorsunuz?

C: Dünyadaki herkesin eşit haklara sahip olduğunu anlatmak istiyoruz. Cenabı Allah da insanların birbirinden farkları olmadığını söylüyor, Peygamber Efendimiz (s.a.v), Veda Hutbesi'nde Arap'ın Acem'den, Acem'in Arap'tan üstün olmadığını ve üstünlüğün takvada olduğunu söylüyor. Biz bu ayrımcılığa karşı çıkıyoruz. Bir insan bir savaş yaşadığı için, düşmüş olduğu için, vatanını bırakıp başka yerde yaşamak zorunda kaldığı için, ötekileştirilemez. Buna kimsenin hakkı yok, benim onlara bir sayı olarak bakmaya hakkım yok. Herkesin bir adı var, bir hikâyesi, bir geçmişi var. Hiç kimsenin bunu yok saymaya hakkı yok. Ayrımcılık, ötekileştirme ve ırkçılığı bir kenara bırakıp insanların hikâyelerine yolumuzu çıkartıyoruz. Yaptığımız belgesellerle bu insanların kaçış nedenini, ülkelerinin neden bu halde olduğunu ve burada olmalarının zorluklarını anlatmaya çalışıyoruz. Mültecilerin insan olarak bizden farklı olmadığını göstermek istiyoruz. Onların dezavantajının ülkelerinde yaşanan sorunlar olduğunu ve onların da tıpkı bizler gibi daha iyi bir yaşam için hayatlarını kurtarmaya çalıştıklarını anlatmaya çalışıyoruz. Mısır'daki insanların kaçış nedenlerine bakın, dinlerini özgürce yaşayamıyorlardı. Bu yüzden vatanlarından çıktılar. Kaldı ki Suriye'de 1982'de yaşanan Hama katliamına bakın, oradaki ayaklanmanın nedenleri arasında dinlerini yaşayamayan insanlar olduğunu göreceksiniz. İki kişi bir araya gelip yan yana namaza du-

runca, bunun bir terör olarak görülmesi insanları ayaklandırdı. Bu katliamda 40 bin kişi öldü. Dinlerini daha özgür yaşamak için ayaklanmak bir haktır ama gelinen noktada bambaşka şeylere maruz kaldılar. Hemen yanı başımızda yaşanan bir soykırıma sessiz kalamazdık. Gereğini yapmak insanlık vazifesidir. Ben de önce Tülay olarak harekete geçmeliydim ve bu sebeple mazlumlar için harekete geçecek başka gazetecilik ve iletişim mezunu arkadaşlarla bir araya geldim. Bunu dert edindik. Çünkü her mazlumun hikâyesi anlatmaya değerdir.

S: Human Movie Team'den bahsedelim. Dijital dünyada çokça ses getiren içerikler ve çarpıcı örnekler sunuyorsunuz. Bu fikir nasıl ortaya çıktı?

C: Human Movie Team esasında bir ihtiyaçtan dolayı ortaya çıktı. Bir avuç gönüllü hanım ve birkaç kardeşimizin de sonradan katılmasıyla başladık. Şu anda da bir avuç insanla içerik üretiyoruz. Betül Doğan bu proje için çok büyük emek veren kardeşimiz, dilerseniz söyleşimizin bu sorusuna kendisi cevap versin. Bu kısmı Betül Doğan kardeşim daha güzel ifade edecektir, sözü ona bırakalım:

Betül Doğan (Human Movie Team kurucu editörü)

Tülay Ablamız ile 2015 yılında, bir derneğin projesinde tanıştım. Kendisi o projenin koordinatörüydü ve mülteci hikâyeleri ile ilgili çalışmalar yapıyordu. Çekim, kurgu ve diğer her şeyle Tülay Ablamız ilgileniyordu. O sırada dernek gönüllü başvurusu alı-

Ayrımcılık, ötekileştirme ve ırkçılığı bir kenara bırakıp insanların hikâyelerine yolumuzu çıkartıyoruz. Yaptığımız belgesellerle bu insanların kaçış nedenini, ülkelerinin neden bu halde olduğunu ve burada olmalarının zorluklarını anlatmaya çalışıyoruz.

Örneğin, Mayıs ayında İsrail'in Şeyh Cerrah'ta 17 gün boyunca saldırılarda bulunmasına hassasiyetle yaklaştık ve sürekli içerik ürettik. Dünyayı bölgeden haberdar ettik. Bölgeden gelen videoları çok hızlı bir şekilde servis ettik ve bu anlamda hızlıydık.

yordu. Biz de birkaç arkadaş o toplanılardan birine gittik ve tanışmış olduk. Önce farklı mültecilerin hikâyeleri ile başladık ve sonra kurgu öğrendim kendisinden. Sonrasında YouTube üzerinden yayınlamaya başladık bu mülteci hikâyelerini. Örneğin, beş dil bilen Suriyeli bir kâğıt toplayıcısı abimizin hayatını çekmiş-tik. Çok ses getirmişti. Böyle güzel şeylere de vesile olunca ve dikkat çekince dedik ki perspektifimiz sadece mülteciler olmasın, dünyada birçok yerde zulümler yaşıyor. İnsan hakları ihlalleri yaşıyor ve biz de genişletelim projemizi. Bir platform kuralım sadece mültecileri anlatmayalım dedik. İsim aradık uzunca bir süre. İngilizce bir isim bulduk ki küresel etkiye açık olsun çalışmalarımız. Tabii bu isimden dolayı bize, "siz Yahudi misiniz, amacınız ne?" gibi tuhaf sorular da geldi. Şaka bir yana isim hikâyemiz de böyle oldu. Ocak 2017'de Human Movie Team adıyla sosyal medyada da paylaşımlara başlamış olduk.

T.G: Türkçe, İngilizce ve Arapça yayınlar yapıyoruz. Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanan savaş, kriz ve çatışmalardan kaynaklı ihlaller ile ilgili multimedya çalışmalar yapmaya başladık. Sonra, internet sayfalarımız büyüdü. Örneğin, mayıs ayında İsrail'in Şeyh Cerrah'ta 17 gün boyunca saldırılarda bulunmasına hassasiyetle yaklaştık ve sürekli içerik ürettik. Dünyayı bölgeden haberdar ettik. Bölgeden gelen videoları çok hızlı bir şekilde servis ettik ve bu anlamda hızlıydık. İronik çalışmalar da yaptık bu konuyla ilgili. Bu da çok dikkat çekti. Takipçi sayımızı üçe katladık.

Saç kesimi yaptık kız çocuklarına yönelik mesela, çok ses getirdi bu proje. Önce ulusal basında sonra tüm dünyada ilgiyle takip edildi, dünyanın çeşitli yerlerinden kuaförler bizimle irtibata geçti çocuklar için. Human Movie Team'e özgü bir projeydi. Her sene bir sosyal so-

rumluluk projesi yapıyoruz ama bu saç kesimi projesi de sahada gördüğümüz çocukların hüznünden bizlere kalan bir ihtiyaçtı. Yani biz bu çocukları ne yapsak da mutlu etsek diye düşündüğümüzde ortaya çıkan bir ihtiyaca binaen yaptığımız bir şeydi. Çünkü biz mülteci kamplarına gittiğimizde her defasında erkek çocuklarını tıraş ettiriyoruz, bayramsa bayram tıraşı ettiriyoruz ama kız çocukları için özel bir şey yok. En son mesela Rahmet köyünde bir bayram tıraşı yaptırdık ne kadar güzel oldu çocuklar diye düşündük ama kızlara özel bir saç işlemi yok. Sonra Muş'ta Gülsüm isimli insani yardım gönüllüsü ve kuaför bir kardeşimiz var, o da "yapalım abla kızlarımıza da" dedi. "Kızların da saçlarını güzelce yaparız, bir arkadaşım daha var o da katılır" dedi. İlk defa 2018'de başladık bu projeye de. Çocukların kendine güveni, mutluluğu, okul başarısının artmasına ve daha birçok güzelliğe vesile oldu bu proje. Çok basit gibi görüldüğüne bakmayın ne kadar önemli bir şey kız çocukları için. Nasıl ki morali bozulan bir kadın kişisel bakım yaptırır biraz daha iyi hisseder ya, o hesap kız çocukları da saçları tarandığında, tokası takıldığında aynı hisseder. Ben kendi kızımın saçlarını hâlâ tararım, örerim, çok da sever. Bu anne kız arasında bir alışveriş gibi. Senai Demirci o zamanda, "bir kızın saçını taramak onun annesini çağırma"dır" minvalinde bir şey söylemişti. Cidden öyle bir etki bırakıyor. Uluslararası alanda ses getirdi bu proje. Avusturya'dan bizimle irtibata geçip bizler destek olalım diyenler bile oldu.

Arakan kamplarına gidelim dedik ama orada da saç kesimi kültürü yokmuş. Sıcak bakılmıyormuş o coğrafyada o sebeple oraya bu projeyi götüremedik. Suriye ile sınırlı kaldı. Ama yetim yavrularımız için yurt içinde de bu projeyi yapmak gibi bir hedefimiz var.

S: Müslüman gençlere çok büyük rol model oldunuz, Allah sizden razı olsun. Gençlerle çalışıyorsunuz, gönüllü hanım kardeşlerimizle büyük projeler hazırlıyorsunuz. Bu çalışmalar hakkında sizi ilk defa tanıyan kardeşlerimiz olsa onlara neler söylemek isterdiniz?

C: Bizler profesyonel gönüllülerden oluşan bir ekiple çalışıyoruz. Amatör ruhumuzu ve samimiyetimizi hiç kaybetmedik, elhamdülillah. Yani arkadaşlarımızın çoğu öğrenci ve karşılıksız yapıyorlar. Ben de dâhil. Bunu insanlara yıllardır anlatamadık ama. Projelerin çok önemli bir kısmını gönüllü yaptık daima, hiçbir maddi beklentimiz ve kazancımız olmadan. Projeler yaptığımız STK'lar da çoğu zaman bize kendi personelleri gibi davrandılar. "Hiç mi para almıyorsunuz? İlla ki senin de bir kazancın vardır" diyorlar. Bu konuyla hâlâ mücadele ediyoruz. Sadece Allah rızası için bu coğrafyanın halini anlatmaya çalışıyoruz. Sadece Allah'ın razı olması için bir araya gelen çoğu genç hanım kardeşlerimizden oluşan gönüllü bir ekiple çalışıyoruz. Zaten ekibimizin çoğu farklı branşlardan ya öğrenci ya yeni mezun ya da lisansüstü çalışmalar yapan kardeşlerimizden oluşuyor. Neler yapabiliriz diye dert eden hanımlarla bir araya geldik. STK ortaklıkları da yaptık, ülkemizdeki birçok STK ile çalışıyoruz.

S: Yalnızca Filistin meselesine değil Arakan, Keşmir ve Doğu Türkistan meselelerine dikkat çekmek için de çalışmalar yapıyorsunuz. Genç kardeşlerimiz bilhassa sosyal medyada sizleri dikkatle takip ediyor. Bu ilgi sizlere yeni katılımlar sağlıyor mu?

C: Bazı içeriklerimiz için binlerce mesaj alıyoruz. İyi mesajlar olduğu gibi tuhaf mesajlar da var. Mesela Filistin'de geçtiğimiz son Şeyh Cerrah saldırıları ile ilgili hızlı şekilde

birçok içerik üretmiştik. Çok takipçi artırdık o süreçte. Gelen bazı mesajlarda takipçilerimiz, yeter artık içimizi karartmayın diye sitem ediyorlardı. Bir haber başlığından Human Movie Team için "Onlar görmek istemediğimiz dünyanın habercileri" demişlerdi. Hakikatten kendimizi artık öyle adlandırmaya başladık. Pozitif haberler de paylaşmaya çalışıyoruz. Bizim mottomuz: "İzle, düşün, harekete geç" idi. Bu motto ile yola çıkmıştık. Dolayısıyla insanların bu içerikleri yani izlediklerini onlara düşündürecek ve ben ne yapabilirim diyecekleri bir çalışma yapıyoruz diyebiliriz. Düşündürürken de bir şeylere vesile olmasını istiyoruz.

Böylelikle gençlerin dikkatini de çekmiş oluyoruz. 18 yaşını doldurmuş her genç kardeşimizi gönüllülük olarak bizlere başvuru yapabiliyorlar. Üniversite öğrencisi olmaları, çeşitli branşlardan bize katkı sağlamaları önemli bu anlamda. Ekip arkadaşlarımız çeşitli alanlardan oluşuyor. Video kurgu, kamera çekim teknikleri, yabancı diller konusunda yetkin ya da editöryal anlamda yetkin arkadaşlar veya grafik tasarım yapan arkadaşlarımızdan oluşuyor. Bu alanlarda yetkin bir genç arkadaş, bize bir özgeçmiş vererek humanmovieteam@gmail.com üzerinden yolluyorlar. Bizler de uygun gördüklerimizle zoom üzerinden iletişime geçiyoruz kendileriyle. Ar-Ge ekibimiz de dâhil ekiplerimizi genellikle mesajlaşma uygulamaları üzerinden kuruyoruz. Bir ofisimiz yok. Gençlik ve Spor Bakanlığına bu anlamda bir başvuruda bulunduk onlar da Akademi Beyoğlu'ndan sonuna kadar yararlanabileceğimizi söylediler. Gençlik ve Spor Bakanı ile de görüştük. TGSP'nin sosyal girişimcilik ödülleri içinde Human Movie Team projesini anlattık ve üçüncü olduk.

S: Bir anne olarak hanım kardeşlerimize evlatlarını bu coğraf-

Örneğin savaş bölgelerinden gelmiş, cezaevinde işkence görmüş kadınlar erkeklerle orada yaşadıklarını anlatamıyor, konuşamıyor bile. Ama biz onlarla bağ kuruyoruz kadın olarak. Ben onlarla ağlıyorum, onlara sarılıyorum ve her anlamda yakınlık kuruyorum ki bu da bizim aramızdaki bağı güçlendiriyor.

**Suriyeli bir doktorun
şu sözleri beni
çok sarsmıştı:
“Biz dernek nedir
bilmeyiz, toplantı
nedir bilmeyiz. Biz
birileri için bir araya
gelmeyi bilmeyiz. Siz
Arakan için kermesler
tertipliyorsunuz,
toplantılar
yapıyorsunuz ama
biz Baas rejiminde
bir araya gelemedik,
böyle işlere izin
verilmedi. Sivil toplum
nedir, bilmeyiz bu
yüzden. O yüzden
belki de bizim
çocuklarımız bile
sizin çocuklarınız
kadar başkasını
düşünemez.”**

yalarda yaşanan zulümlere karşı farkındalık geliştirmeleri için ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

C: Birçok STK ile birlikte çalışıyoruz. Çoğu zaman danışmanlık faaliyetleri de yapıyorum buralara. Neye ihtiyaç var neler yapılmalı diye. Çünkü bir kadın olarak hem de bir anne olarak benim gördüğüm eksiklikleri, ihtiyaçları yahut psikolojik gereksinimleri göremiyor olabiliyorlar. Erkeklerden müteşekkil çoğu kurum dolayısıyla bu iş bizim görevimiz gibi oluyor.

Bilhassa belgesellerden dolayı aldığım bir soru var. Kadın olarak o bölgelere gitmek ve çekim yapmak zor olmuyor mu diye. Ama biz kadınların avantajı erkeklerle göre daha fazla. Ben Kudüs'te iki bölüm belgesel çektim. 15 gün orada çekim yaptık mesela, ne yaptığımızı hiç kimse anlayamadı. Bebek arabasının altında kameralar saklayarak yaptık. Hiç kimse ne yaptığımızı çözemedi. Erkekler çekim yapamayabilirdi böyle bir durumda.

Mesela, savaş bölgelerindeki kadınlar da cezaevinden çıkmış kadınlar da ve orada işkence görmüş kadınlar da erkeklerle konuşamadıkları şeyleri bana anlatabiliyorlardı. Örneğin savaş bölgelerinden gelmiş, cezaevinde işkence görmüş

kadınlar erkeklerle orada yaşadıklarını anlatamıyor, konuşamıyor bile. Ama biz onlarla bağ kuruyoruz kadın olarak. Ben onlarla ağlıyorum, onlara sarılıyorum ve her anlamda yakınlık kuruyorum ki bu da bizim aramızdaki bağı güçlendiriyor. Kudüs'te de öyle oldu. Biz oradaki ablalarla yakınlaştıktan sonra bizden o güveni hissettikten sonra o görüşmeleri yapabildik. Arakan kamplarındaki kadınlar bile kadın olduğumuz için görüştüler. Erkekleri görünce yüzlerini dönüp gidiyorlardı. Bu sebeplerle birçok yerde ben çekim yapmak zorunda kaldım. Savaş, işgal bölgelerinde böyle durumlarda mecbur kalınca, kameraman ve erkek ekip arkadaşlarımızı gönderip her şeyi ben ya da bir iki hanım kardeşimle beraber yapıyoruz.

S: Tülay Hanım, zaman zaman sığınmacı kardeşlerimizin ülkemizde çeşitli eziyetlere maruz kaldıklarına şahit oluyoruz. Bu kardeşlerimizi daha iyi anlayabilmek ve onlarla birlikte yaşayabilmek için sizce ne gibi çalışmalar yapılabilir?

C: Doğu Türkistanlı insanları anlatacağız mesela. Şu anda bu projeyi bitirmeye çalışıyoruz. İnsanlara nefret pompalayan siyasi yahut

popüler kişi ve gruplar var. Biz bu algıyı kırmaya çalışıyoruz. Suriye’de ilk ayaklanma başladığında insanlar böyle değildi. İnsanlar akın akın geliyordu ve muhacirlik vardı, ensar vardı. Ben hâlâ onun olduğuna inanıyorum. Anadolu insanının imanı, merhameti ve feraseti elhamdülillah bütün dünyayı kuşatıyor. Türkiye, üç kere üst üste tüm dünyada en fazla insani yardım yapan ülke seçildi. Bizim çocuklarımızın bile bu süreçlerden öğrendiklerini dünyadaki pek çok çocuk bilmiyor. Suriyeli bir doktorun şu sözleri beni çok sarsmıştı: “Biz dernek nedir bilmeyiz, toplantı nedir bilmeyiz. Biz birileri için bir araya gelmeyi bilmeyiz. Siz Arakan için kermesler tertipliyorsunuz, toplantılar yapıyorsunuz ama biz Baas rejiminde bir araya gelemedik, böyle işlere izin verilmedi. Sivil toplum nedir, bilmeyiz bu yüzden. O yüzden belki de bizim çocuklarımız bile sizin çocuklarınız kadar başkasını düşünemez.” Yani, biz bilmiyoruz dedi. Doğu Türkistan için çalışıyoruz, şu anda ülkemizde yaşayan pek çok Uygur Türkü kardeşimiz var ve onların da yaşadıkları acıları tüm dünyaya anlatmaya çalışıyoruz. Biz medyacıyız elimizden sadece bu geliyor çünkü.

Bize sığınmış insanları anlatmak derdimiz. İnanın ben Haykırış belgeselini çektiğimde, her ile kendim gittim belgesel gösterimi için. Biz yurt içinde ve yurt dışında camilerde bile duvara yansıtarak izlettik belgeselleri insanlarımıza. Bağcılar Güneşli’de bir camide Kadınları topladık ve kadınlar kısmında duvara yansıttık belgeseli, bakın bu insanlar bu yüzden kaçıp ülkemize gelmişler dedik. Bir arada yaşamak için yaptık bunu. O zamanlar halkımızda işte “Suriyeliler de bizim rızkımızı yemeye geldi” ve “başımıza bela oldular” gibi düşünceler hortlamaya başlamıştı. İnsanlara gerekirse tek tek anlatalım. Tek tek anlatalım. İnsan görmediği

şeyin düşmanıdır. Bizim yaptığımız videolar için bir kardeşimiz “Abla bu videolar anneme 2 hafta yetiyor, sonra yine eskisi gibi düşünmeye devam ediyor” demişti. Etkiyi taze tutmak lazım ki algımızı değiştirebilelim. Bir ablamız da İdlip’te çektiğim o çamurlu görüntülerden etkilenip ben de bir şeyler yapabilirim demiş. Kendisi kimyager olan ablamız, kendi çapında şampuan, sabun vesaire yapıyormuş. Buradan gelir sağladıkça yarısını Suriye’ye Gazze’ye göndermeye başlamış ve bugün kendi markası var. Kendisini harekete geçirmiş bu videolardan sonra. Hayatı değişen genç kardeşlerimiz var. Lisedeyken “ben de senin gibi yönetmen olacağım” diyen kızcağız geldi bir gün, Üsküdar Üniversitesi’nde medya bölümüne başlamış. Lisedeyken, okulu kazan gel, ekibe dâhil edelim demiştim. Geldi, “hadi abla başlayalım” dedi. Ben onun gayretinden, alnından öperim, bu bambaşka bir dava çünkü.

Bizim sloganımız şu: “Bizim filmimizi biz çekeriz.” Kendi filmimizi biz çekeceğiz. Bizi anlatan her şeyi biz çekeceğiz. Kendimizi biz anlatacağız. Müslümanların olduğu her yerde acı, zulüm ve gözyaşı var. Ama umudumuz da var. Hep vardı. Genç kardeşlerime son bir örnek verelim. Dünyanın her yerindeki genç kardeşlerimizi de bu yönde ümmetin derdiyle dertlenmeleri için harekete geçirmeye başladık. Maarif Vakfı ile bir anlaşma yaptık. Kosova Prizren’de Kosovalı öğrencilere medya eğitimi verdik, farkındalık kazandırmaya çalıştık ve orayı da canlı tutmak için çok çaba sarf ettik. Gençler Gazze’ye yapılan saldırılarda Human Movie Team’in videolarını Arnavutçaya çevirmişti. Çok önemli bir hareket oldu bu da.

Ümmetin her yerinden umudumuz var.

Bizim sloganımız şu: “Bizim filmimizi biz çekeriz.” Kendi filmimizi biz çekeceğiz. Bizi anlatan her şeyi biz çekeceğiz. Kendimizi biz anlatacağız. Müslümanların olduğu her yerde acı, zulüm ve gözyaşı var. Ama umudumuz da var. Hep vardı. Genç kardeşlerime son bir örnek verelim. Dünyanın her yerindeki genç kardeşlerimizi de bu yönde ümmetin derdiyle dertlenmeleri için harekete geçirmeye başladık.

Suriyeliler İçin Geri Dönüş Mümkün mü?

Abdullah Resul DEMİR

Avukat, Uluslararası Mülteci Hakları
Derneği Başkanı

11 yıl önce başlayan savaş sonrasında birçok Suriyeli, Türkiye başta olmak üzere diğer birçok komşu ülkelere plansız bir şekilde sadece canlarını kurtarabilmek için göç etmek zorunda kalmıştı. Hem kendileri hem de misafir eden ülkeler söz konusu göçün geçici olduğunu düşünmüştü. Çoğu Suriyeli göç etme kararını planlı bir şekilde almamış ve genelde bir gece içerisinde sadece hayatta kalmak amacıyla yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmıştı. Ülkemize ilk göçler başladığında Türk Vatandaşlarının da dünyaya örnek olan bir hoşgörüsü, yardım isteği ve arzusu vardı. Zira televizyonlar sürekli olarak Suriye'de patlayan bombaları, ölen masum çocukları göstermekteydi. Binlerce yıl her zaman mazlumun yanında olmuş bir milletin verdiği olağan tepkiydi bu.

Ancak savaş bir türlü bitmedi. Medya ise haber değeri açısından Suriye'de gerçekleşen çatışma ya da bombalama haberlerindense Türkiye'de yaşayan bir Suriyeli hakkında olumsuzluğu haber yapmayı daha ekonomik görüyordu. Çatışmaların, bombalamaların, çadırlarda yaşayan milyonlarca Suriyelinin görmezden gelinmesi Suriye'de durumun istikrara kavuştuğu gibi yanlış bir algının oluşmasına neden oldu. Bir de buna Türkiye'deki ekonomik koşulların değişmesi eklenince "Suriyelilerin geri dönüşü"ne ilişkin tartışmalar sürekli olarak ısıtılıp kamuoyunda yer ettirilmeye başlandı. Maalesef Suriyelileri araçsallaştırmaya ya da buradan siyasi bir malzeme çıkarmaya çalışan aktörler, göçmenlerin ülkelerine geri gönderilmesi gerektiğini ifade eden tartışmaları gündeme getirmekten hiç çekinmediler. Tüm uyarılara, suç duyurularına, itirazlara rağmen bazı siyasiler gerçekleri ifade etmek yerine yalan yanlış bilgilerle siyasi rant elde etmek için Suriyelilerin onurlarını, yaşam haklarını, güvenliklerini hiçe sayarak onları siyasi bir araç olarak kullanmaktan hiç vazgeçmedi. Bir çoğumuz da isteyerek ya da istemeyerek Suriye'ye savaş sonrası ayak basmamış, oradaki mevcut durumu görmemiş birtakım sözde aydınlar ve siyasilerin söylemlerini sosyal medyadan yaymak suretiyle sürekli olarak geri dönebileceklerine kendimizi inandırdık. Gerçeğin öyle olmadığını birkaç istatistik veri,

sosyolojik raporlar, anketler ve sahadan gözlemlerle aktarmak gerekirse;

Suriye'deki savaşta, ilk protestoların başlamasından bugüne kadar geçen yaklaşık 11 yılda yüz binlerce insan hayatını kaybetmiş, yaralanmış, sakat kalmış, milyonlarca insan yerinden yurdundan olmuştur. Bugün Suriye'de, Esed Rejimi, PYD/YPG, Suriye Millî Ordusu ve Heyet-u Tahriru's Şam vb. birçok farklı grubun kontrolünde olan bölgeler mevcut olup söz konusu gruplar sürekli olarak birbirleriyle savaş halindedir.

Bölgede bulunan İdlip gibi bazı şehirler hâlâ Esed hükümeti ve destekleyicileri tarafından bombalanmakta, bu bölgelerde yaşamak zorunda kalan halk, her an ölüm ile burun buruna gelmektedir. Esed hükümetinin kontrolünde olan şehirlerde yaşayan halk da yine aynı korkuyu taşımaktadır. Zira muhalif olduğu düşünülenler, kolluk kuvvetleri tarafından alıkonulmakta ve herhangi bir yargısal süreçten geçirilmeksizin hapisanelere mahkûm edilmektedir.

Dolayısıyla barış ortamından uzak olan ülkede, sivil halk bu savaş ortamından etkilenmektedir. Bu durumu Uluslararası Mülteci Hakları Derneği hazırlamış olduğu "Suriye Yaşanabilirlik Raporu"nda "Ülkenin birçok yerleşim bölgesinde savaş öncesi dönemde de zaten yetersiz olan altyapı tamamen çökmüş, yaşanan çatışmalar sebebiyle yerleşim alanları harabeye dönmüş, su ve gıdaya erişim oldukça zorlaşmış, en temel sağlık ve eğitim hizmetlerine dahi ulaşılamaz hâle gelmiştir. Suriye'de bugün hâlen aktif olan çatışma hatları ve rejim güçleriyle devlet dışı silahlı aktörlerin bölgeye yönelik insani erişim faaliyetlerini engelleme ve yavaşlatma amaçlı fiilleri, sivil halkı etkilemeye devam etmektedir. Ülkedeki mevcut bu ortam, uluslararası insani hu-

kukun ve insan hakları hukukunun geniş ölçüde ihlal edildiği ve sivillerin korunması ilkesinin ihmal edildiği bir durum olarak nitelendirilmektedir.¹" şeklinde ifade etmektedir.

Hali hazırda evlerin çok büyük bir çoğunluğu yıkılmış veya hasar görmüş, sağlık ve eğitim alt yapısı, yıkılan hastaneler ve okullar sebebiyle aynı şekilde büyük yara almış, üstüne ülkenin su ve arıtma gibi alt yapı tesisleri kullanılamaz hale gelmiştir. Bugün geri dönüşü konuşabilmek için tüm bu eksikliklerin giderilmesi, savaş ortamının ortadan kaldırılması insanların canlarından ve mallarından emin olmaları gerekmektedir.

Bununla birlikte Türkiye başta olmak üzere diğer birçok farklı ülkeye göç etmiş Suriyelilerin yanında yukarıda belirtmiş olduğumuz sebeplerden dolayı kendi ülkesi içerisinde göç etmek zorunda kalan yaklaşık 7 milyon insan vardır. Bu insanlar İdlip, Azez, Tel Abyad, Afrin vb. bölgelerde yaşamaktadırlar. Bu insanların 2,5 milyona yakınının da çocuk olduğu tahmin edilmektedir. Bu insanlar hemen ötelерinde daha önce yaşadıkları mahalleler varken neden çamur içindeki çadırlarda kalma zorunluluğu hissetmektedirler. Bu ülkedeki işkence, zulüm ortamının halen devam ettiğinin en büyük kanıtlarından birisidir. Karlı ve soğuk kış günlerini gördüğümüz şu dönemde söz konusu çadırlarda anneler çocuklarını donmasınlar diye uykusundan uyandırmaktadır. Yaşanan bunca olayın ve fiili durumun hiç birisi Suriyeliler için bir tercih değil bir zorunluluktur.

Durum böyleyken zaman zaman kamuoyunda yükselen "geri gönderilsinler" söylemlerinin gerçekçi olmadığını anlamak gerekiyor. Olaya bir de sosyolojik açıdan bakmak gerekirse, Prof. Dr. Murat Erdoğan'ın gerçekleştirdiği araştırmaya göre 2017'de 'Hiçbir şekilde dönmem'

diyenlerin oranı yüzde 16.7 iken, iki sene sonra bunun yüzde 51.8'e çıktığı kaydediliyor. Araştırmada Suriyelilerin yüzde 60'ı 'Suriye'de savaş biterse, istediğimiz bir hükümet kurulursa dönerim' ifadesini kullanırken, bu oranın iki sene sonra yüzde 30'a düştüğü görülüyor. Bununla birlikte Erdoğan, gerçekleştirilen son 3 araştırmada Suriyelilerin Türkiye'deki mutluluklarının arttığını, kendilerini daha güvende hissettiklerini söylüyor.²

Yine aynı araştırmaya göre Suriyeliler geri dönmeme gerekçeleri konusunda da Suriye'nin hâlâ güvenli bir bölge olmadığı, [%42,9], savaşın devam ettiği [%31,2], Türkiye'de çalışmaya devam ettikleri [%20,6] ve Suriye'de kendilerine ait bir şey kalmadığı argümanlarını ifade ediyor.

Birçok saha araştırmasının ulaştığı veriler benzer sonuçları doğrular. Özetle, her ne kadar Suriyelilerin çok büyük bir çoğunluğu ülkesini özleyiyor ve geri dönmeyi hayal ediyor olsa da Suriyeliler, savaşla geçen yılların ardından geri dönüşün pratikte pek mümkün görünmediğine inanıyor. Ayrıca, savaşın uzadığı ve Türkiye'de hayatın devam ettiği her bir günün geri dönüşü daha imkânsız kıldığı ifade ediliyor. Bu görüşe göre, Suriye artık Suriyelilerin geride bırakmış olduğu Suriye değil. Şehirler yıkıma uğramış, aileler dağılmış, insanların bütün mal varlıkları ortadan kalkmış durumda. Savaş bugün

Söz konusu bu durumun gerçek bir sosyolojik durum olduğunu ortaya koyabilmek ve bu durumun sadece Türkiye' özgü olmadığını anlayabilmek adına Almanya'dan da örnek vermek daha uygun olacaktır. Bilindiği üzere göç, 2015 yılında Türkiye'nin batı sınırları üzerinden Avrupa yönüne doğru gerçekleşti.

bitse dahi geri dönecek Suriyelilerin eski hayatlarını yeniden kurmaları mümkün olmayacak. Üstelik, Suriyelilerin önemli bir kısmı artık Türkiye'de kendilerine yeni bir hayat kurdular,³ açıkçası kurmak zorunda kaldılar.

Söz konusu bu durumun gerçek bir sosyolojik durum olduğunu ortaya koyabilmek ve bu durumun sadece Türkiye' özgü olmadığını anlayabilmek adına Almanya'dan da örnek vermek daha uygun olacaktır. Bilindiği üzere göç, 2015 yılında Türkiye'nin batı sınırları üzerinden Avrupa yönüne doğru gerçekleşti. Söz konusu göç hareketinde büyük çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu 1 milyon göçmen öncelikli hedef ülke olarak Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine göç etti. Suriyelilerin 2015 yılında göç ettiği Almanya örneği ele alındığında da geri dönüşe ilişkin dikkate değer bulgular olduğunu ifade etmek gerekiyor.⁴ Almanya'da resmi rakamlarla halihazırda 560 bin Suriyeli bulunuyor.

Almanya'da 2020 yılında Da-Ra tarafından yürütülen araştırmaya göre de geri dönüş için belli koşulların sağlanması gerekiyor. Yaklaşık 600 Suriyeli mülteci ile yapılan görüşmelerde demokratik seçim, güvenlik ve aile birlikteliğini mümkün kılabilme ön plana çıkıyor. Suriyeliler bu düzenin tesis edilmediği bir coğrafyaya geri dönmeyi doğal olarak istemiyor. Öyle ki birçok Avrupalı göçmen karşınının Almanya'daki bir Suriyelinin ifade ettiği şu cümleye kulak kabartması gerekiyor: "Canımız pahasına Avrupa'ya ulaşabilmek biz göçmenler için büyük bir maliyetken bir de Avrupa'dan geri gönderilmek çok daha büyük bir maliyeti de beraberinde getiriyor."

Araştırmada "Ülkenize hangi koşulların sağlanması durumunda geri dönersiniz?" sorusu yöneltilen görüşmecilerin %86'sı demokratik

seçimle gelen bir başkan tarafından yönetilmeleri dahilinde ülkelere dönmek isteyebileceklerini belirtiyor. Öte yandan, görüşmecilerin %82'si aile bireyleri ile tekrardan bir araya gelebilmeleri gerektiğini söylerken, yine %82'si Suriye'nin yeniden inşasına katkı sağlamak ve iş güvenliğinin sağlanmış olması durumunda ülkelere geri dönüş yapabileceklerini bildiriyor. Görüşmecilerin %49'u ise çocuklarını Suriye'de büyütmek istiyor. Ülkesine her ne koşulda olursa olsun geri dönmek istemeyen Suriyeliler ise soru yöneltilen 425 kişinin 97'sini oluşturuyor.⁵

Almanya örneğinde de Suriyeli mültecilerin ülkelerindeki koşulların iyileşmesi durumunda ülkelerine geri dönüş yapma umudunu taşıdığı kaçınılmaz bir gerçek. Fakat Suriye'de yaşanan insan hakları ihlalinin devam etmesi, post-travmatik kalıntıların mülteciler üzerinde hâlâ derin izler taşıması, mültecilerin ülkelerini hâlâ güvenli bir yer olarak görmemesi ve bunların ötesinde sığındıkları ülke olan Almanya'nın onlara sunduğu ekonomik ve sosyal imkanların bir sonucu olarak Suriyelilerin ülkelere bir müddet daha dönmek istemeyeceklerini, hatta belki isteseler bile dönemeyeceklerini ifade etmek mümkün.

"Geri gönderme" söylemlerinde hukuku da göz ardı etmemek gerekir.

Kamuoyunda popülist bir tavırla "geri gönderilsinler" söylemi işlenmeye çalışılırken, öte yandan hukuk maalesef göz ardı ediliyor. Yabancılar hukukunda taraf ülkeler açısından geri göndermeme ilkesi esastır. Bu ilke, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin getirdiği en önemli uygulamalardan biridir. 1951 Cenevre Sözleşmesi 33.maddesinde mülteci ve sığınmacıların zulüm tehlikesinin olduğu yerlere geri gönderilmesini yasaklar. Bu maddeye göre "hiçbir akit devlet bir mülteciyi, ırkı,

dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat veya hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin sınırlarına her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.” Söz konusu madde gereğince, sözleşmeye taraf olan devletlerin hiçbiri ülkelerinde bulunan mültecileri işkenceye tabi tutulabilecekleri veya yaşam haklarından mahrum edilebilecekleri bir ülkeye gönderemezler.

Mezkûr yasağın sadece teknik anlamda mülteciler için uygulanabilir olduğu düşünülse de geri gönderme yasağının bir sözleşme hükmü olmaktan çıkıp teamül hukuku halini almış olması hasebi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gereği yaşam hakkı elinden alınacak veya özgürlüğünden mahrum bırakılacak her kim olursa olsun geri gönderme yasağı kapsamında kabul edilir. Sözleşmeye aykırı bir davranış hem bu sözleşmeye hem de işkence yasağını düzenleyen 3. madde başta olmak üzere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne aykırılık teşkil edecektir. Ayrıca bu kapsamda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Suriyelileri “Geçici Koruma Altındaki Kişiler” olarak tanımlasak da söz konusu kişilerin Uluslararası hukukta Mülteci olduğu gerçeğini de değiştirmiyor. Nitekim ülkemizde yürürlükte olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu geri gönderme ilkesini tanımlarken “*Bu kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.*” ifadesine yer vermektedir.

Sonuç olarak, 2011 yılında bir iç savaş olarak başlayan ve yerini vekalet savaşlarına bırakan karışıklıkların olduğu Suriye güvenli

bir devlet statüsünden çok uzak... Savaş başladıktan sonra ülkenin geneline yayılan ve mütemadiyen devam eden kaos ortamı henüz durulmuş değil. Kaldı ki bilimsel olarak da göçün uzun sürmesi halinde, kalıcı olmaya başladığına ilişkin veriler de göçün denildiğin kadar geriye doğru çabuk ve hızlı olamayacağını da göstermektedir.

Hukuki şartlar göz önünde bulundurulduğunda Suriye vatandaşlarının, Esed hükümetinin kontrolünde bulunan ve güvenli olduğu iddia edilen diğer şehirlere geri gönderilmelerinin, hem 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi hem Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında geri gönderen ülkeler nezdinde sorumluluk doğuracağını açıkça altını çizmek gerekiyor.

Bizlerin bu kapsamda yapması gereken şeyin, ötekileştirmekten uzak hep birlikte bir toplum olarak barış içerisinde kucaklayan bir binle Suriyeliler ile yaşayabilmeyi amaç edinmeliyiz. Umulur ki bir gün savaş biter, Suriye’nin yeniden inşası için tüm uluslar seferber olur ve Suriyeliler özlem duydukları vatanlarına barış içerisinde yeniden girerler.

Kamuoyunda popülist bir tavırla “geri gönderilsinler” söylemi işlenmeye çalışılırken, öte yandan hukuk maalesef göz ardı ediliyor. Yabancılar hukukunda taraf ülkeler açısından geri göndermeme ilkesi esastır.

¹Riad Domazeti, Nazlı Metin, Merve Özçelik, İrfan Tatlı, “Suriye Yaşanabilirlik Raporu Geri dönebilmek mümkün mü?, Aralık 2021, https://umhd.org.tr/upload/Dokuman/opt-suriye_yasanabilirlik_raporu-QHUB326WOSPIMJLCFJOI.pdf [Erişim Tarihi: 26.01.2022]

²Murat Erdoğan, “Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyeliler ile Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”, Temmuz 2020. <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf> [Erişim Tarihi: 11.01.2022]

³A.g.e., s183.

⁴“Suriye’de Yaşanabilirlik..”, s. 14.

⁵Nora-Elise Beck & Lars Döbert, “Security Sector Reform in Post-War Syria: A Security Needs Assessment among the Diaspora in Germany,” 2020, <https://doi.org/10.4232/1.13457>.

Macarlar ve Mülteciler

Kemal KAHRAMAN

Dr., Tarihçi-Yazar

Macaristan denince ne yazık ki bir mülteciye çelme atan Macar gazeteciye hatırlıyoruz. Ciddi bir tepki almadığına göre bu bireysel bir davranış değildir. Macar yönetimi, Müslüman mültecilere karşı Avrupa ülkelerinden daha şahin bir tavır almayı tercih etti. Oysa bunu yapacak en son ülke olması beklenirdi. Çünkü kendi tarihlerinde çok önemli mültecilik tecrübeleri, mağduriyetleri vardır.

Bağımsızlık mücadelesi sırasında birçok Macar devlet adamı Osmanlı topraklarına sığınmak zorunda kaldı. Çok iyi muamele gördü. Osmanlı alıcenaplığı her zaman mazlumların yanında oldu. Yıldırım Beyazıt Timur'la Ankara'da karşılaştığında, savaşın önemli bir sebebi, Osmanlı'ya sığınan Karakoyunlu beylerini Timur'a teslim etmemesiydi. Bakar mısınız, merhametli Sultan, kendisine sığınanları teslim etmemek için tacını tahtını nasıl tehlikeye atıyor.

Endülüs faciasında İspanya'dan kaçan Yahudiler, sonraki dönemde Polonyalılar, İsveç Kralı, hep Osmanlı sehavetine sığındı. Macarlarda ise başı sıkıştığında Osmanlı'ya sığınmak adeta milli bir gelenek haline geldi. Hem de öyle askerler, subaylar seviyesinde değil, en üst düzeyde.

17. Yüzyıl sonlarında Osmanlı tarafından tanınan Macar Kralı Tököli Imre'dir. Dikkat buyurun II. Viyana Kuşatması zamanı. Kendisi, askerleriyle Osmanlı'nın yanındadır. Rivayete göre mühründe şöyle yazıyor;

*muin-i al-i osman'ım itaat üzreyim emre
kiral-ı orta macar'ım ki namım tököli imre*

Viyana bozgunun ardından Budin düşüyor (1686). Nemçe Budin'i Macarlara teslim edip gitmiyor. İşgal ediyor. Macar halkı Tököli İmre liderliğinde isyan ediyor. Başarılı olamıyor.

Macar kralı kaçıyor. Eşi İlona Zrini ile birlikte Osmanlı'ya iltica ediyor. Yüz elli yıldır beraber yaşadığı insanlara sığınıyor. Osmanlı hakimiyeti nasıl bir şeymiş ki Macarlar onu dindaşlarına tercih ediyor. Macar kralı Türk toprağında altı yıl kaldı. İzmit'te 1705'te öldü. Büyük bir Türk dostu. Türkçe öğrendi ve eserlerinde Türkçeye geniş yer verdi.

Macarlar yenilgiyi kabul etmedi. Kısa bir zaman sonra yeni bir başarısız isyan. Bu defa Macar Kralı II. Ferenc Rakoczi Osmanlı ülkesine sığındı (1711). Yıllar sonra Tekirdağ'da öldü (1735). Tarihe dikkat, 24 yıl ülkemizde kalıyor. Her iki krala hizmet eden, tercümanlık yapan ve Müslüman olan Macar asıllı İbrahim Müteferrika, İstanbul'da Mehmet Said Efendi ile beraber ilk matbaayı kuruyor. Risale-i İslamiye adlı eseri meşhurdur.

Avrupa'yı etkileyen 1848 isyanları Macaristan'a da sıçradı. Bu defa Macar Kralı Lajos Kossuth bağımsızlık mücadelesinde başarısız olunca Osmanlı'ya sığınmak zorunda kaldı. Ruslar ve Nemçe (Avusturya) sığınmacıların teslimi için ultimatom verdi. Ama dönemin Osmanlı sultanı Abdülmecid'i etkileyemedi. Padişah, pek de beklenmedik bir şekilde onlara meydan okudu; *"Tacımı tahatımı veririm ama bana sığınan mültecileri vermem"*.

Bu tavır Avrupa'da büyük bir sempati uyandırdı. Kırım harbindeki ittifaka zemin hazırladı. Kossuth öyle üç beş yıl değil, 1802-1839 arasında Osmanlı'nın misafiri oldu. Uzun yıllar Kütahya'da yaşadı. Ona ve maiyetine devlet hazinesinden maaş, tahsisat, eleman ne gerekiyorsa verildi. Macar ulusundaki sempati duyuları had safhaya ulaştı.

Üç Macar kralın ikamet ettiği evler bugün müze halindedir ve ziyaret edilmektedir; Tekirdağ'da Prens Rakoczi, İzmit'te İmre Tököly, Kütahya'da Kossuth Müzesi. Adana Osmaniye'de bile Macar besteci Bela Bartok adına bir müze mevcuttur. Mülteciler arasında yüzbaşı rütbesiyle yer alan Josep Hutter'in 1851'de aldığı notlardan oluşan *Von Orsova bis Kiutahia (Orsova'dan Kütahya'ya)* adlı eser önemlidir.

II. Abdülhamid devri Türk-Macar ilişkileri için çok özeldir. Macarlı doğu bilimciler, krallarının geleneğine uyararak önemli Türkoloji çalışmaları yaptı. Ignaz Goldziher şarkiyatçılığın kurucuları arasında sayılır. Gezgin şarkiyatçı Vambery, Osmanlı sarayıyla yakın ilişki kurdu. Bu konuda Mim Kemal Öke'nin *Saraydaki Casus* adlı eserine bakılabilir.

93 harbine giden süreçte ilişkiler iyice yakınlaştı. Macar halkı Rusya'ya karşı şiddetle Osmanlı'yı destekledi. Bu bizde pek bilinmeyen bir olgudur. 1877'de Macaristan'a giden Osmanlı heyeti, geçtiği Macar şehirlerinde büyük bir coşkuyla karşılandı. Şerefine törenler, ziyafetler düzenlendi. Peşte'de Hungary Otel'in önünde toplanan yüz binin üzerindeki Macar halkına Osmanlı heyetinden Fazıl Efendi şöyle hitap ediyordu;

II. Abdülhamid devri Türk-Macar ilişkileri için çok özeldir. Macarlı doğu bilimciler, krallarının geleneğine uyararak önemli Türkoloji çalışmaları yaptı.

Oğuz Türkleri daha Horasan'da iken İslam ile tanışıyor. Macarlar ise daha sonra Bizans ile temas halinde Hristiyanlığa meylediyor. Bizans İmparatoru Macarlara Türk anlamında "Tourkoi" diyor. Macaristan ise "Tourkia", yani bildiğimiz Türkiye'dir.

Macar kardeşlerim, Aranıza yetişkin erkekler gibi geldik. Ağlayan çocuklar gibi ayrılıyor. Bize ne yaptınız? Dostluğunuz bu kadar mı muazzam, bu kadar mı sarsıcı? Böyle bir değişimi ancak bir kardeş yüreği yaratabilir. Vedalaşırken kalplerimizi burada bırakıyoruz. Bizleri unutmayın.

Bu yakınlık, Macar mültecilerle dolu bir yakın tarihin uzantısıdır. Sonra ne oldu? Günümüz ilişkilerine bakılırsa hafızalar iyice zayıflamış. Zaman her şeyin üstünü örtüyor. Belki birileri örtmeye çalışıyor. Fakat geleneksel yakınlık fırsat buldukça kendini gösteriyor.

Macar tarihi biraz da Hollywood filmlerine benziyor. Hani güzel kız kötü adamların elinden yakışıklı bir jön tarafından kurtarılır. Fakat bu defa kurtarıcının eline düşer. Macarlar 150 yıllık Osmanlı hakimiyetinin sonunda Avusturya'nın 'yardımıyla' Osmanlılardan 'kurtuluyor'. Ne var ki bu defa Avusturya'nın eline düşüyor.

Bitmeyen isyanların sonunda bugünkü Avusturya, Macaristan, Çekya ve Batı Romanya (Galiçya) topraklarında Avusturya – Macaristan İmparatorluğu kuruluyor (1867). Birinci Dünya Savaşıyla kurtuldum derken

Nazi işgali geliyor. Ruslar sayesinde Nazi işgalinden kurtuluyor. Bu defa Sovyet Rusya'nın eline düşüyor. Sovyetlerin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Macaristan bugün Avrupa Birliği üyesidir.

Macarlar öteden beri kökenlerini tartışıyor. Bir tarafta Hristiyan ve Avrupalı kimliğini vurgulayan resmi söylem, öbür tarafta ise bilimsel araştırmalar, tarihi gerçekler ve halkın duyguları. Osmanlı'ya iltica eden Macar Kralı Kossuth Şumnu'da yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

Atalarımız Asya'dan geldiler. Biz onların torunları, şimdi onların geldikleri yere dönmek zorunda kalıyoruz.

Macar Türkolog Rásonyi, Macarların kökeni ile ilgili şunları söylüyor: *"Türkler Macarların babası, Fin-Ugorlar ise anasıdır."*

Macar Türkolog Pal Fodor, Türk ve Macar kardeşliğinin çok eski tarihlerle dayandığını belirtiyor. İki ulus birinci binin sonlarına doğru Orta Asya'da yaşıyor. O zaman aynı inanç (Şamanizm) ve adetlere sahipler. Türk ve Macar dilinde birçok ortak kelime ve isimler mevcut: Sakal, balta, arpa, tepsi, elma... Ünlü Macar Türkolog Gyula Nemeth Macarca-

nın Türkçeyle aynı dil ailesine (Ural – Altay) mensup olduğunu belirtiyor. Halk oyunları, giyim kuşamları önemli benzerlikler taşıyor.

Büyük göçler sırasında Kıpçak Türkü olan Macarlar Kuzeyden Orta Avrupa'ya, Oğuz Türkleri ise güneyden, İran üzerinden Anadolu'ya uzanıyor. Macarların Hunlarla birlikte geldiği de rivayet ediliyor. Batı Hun İmparatorluğu'nun başkenti Etzelburg yani Atilla'nın şehri, Budapeşte'den başka bir yer değildir. "Hungary" kelimesini buna bağlayanlar var.

Oğuz Türkleri daha Horasan'da iken İslam ile tanışıyor. Macarlar ise daha sonra Bizans ile temas halinde Hristiyanlığa meylediyor. Bizans İmparatoru Macarlara Türk anlamında "Tourkoi" diyor. Macaristan ise "Tourkia", yani bildiğimiz Türkiye'dir. Bizans İmparatoru M. Duckas'ın (1071-1078) Macar kralı I. Geza'ya (1074-1077) hediye ettiği tacın üzerinde şöyle yazıyor; Geovitzas pistos kralies tourkias: "Türklerin sadık kralı Geza'ya". Arap kaynakları da Macarları Türk boyu olarak kaydediyor.

9. Yüzyıla gelindiğinde Aşağı Tuna ve Dinyeper vadisinde oturuyorlar. Peçenek baskısıyla Batıya hareket ediyorlar, Arpad adındaki beylerinin öncülüğünde Karpatları aşıp bugünkü Macaristan toprakları olan Orta Tuna boylarına yerleşiyorlar. Devlet kuruyorlar. 1000 yılı

civarında Kral I. İstvan zamanında Hristiyanlığı kabul ediyorlar.

Bu devlet zamanla Karadeniz'den Adriyatik'e kadar genişliyor. Belgrad, hatta Viyana, Macar hakimiyetine giriyor. Kökenleri Orta Asya'ya dayanan iki ulusun tarihleri arasındaki paralellikler gayet ilgi çekicidir. Yüzyıllar sonra Osmanlı devrinde Türk ve Macar devletleri, Orta Avrupa'da karşılaşarak büyük bir savaşa tutuşuyor. Harbiye Askeri Müzesi'nde Mohaç Savaşı'ndan kalan malzemeleri görebilirsiniz.

Ama daha sonra Macaristan ne çektiyse Avusturya'dan çekiyor. Türkler ve Macarlar yakınlaşma evresine giriyor. İkinci Viyana Kuşatması biraz da Macarlara yardım bahanesiyle yapıldı. Macarlar Fransız ihtilalinden çok etkilendi. Avusturya'ya karşı defalarca ulusal isyan başlattı. Ama olmadı. Ta ki bu zoraki birlik (Avusturya – Macaristan İmparatorluğu) yıkılana kadar. Bugünkü bağımsız Macaristan, I. Dünya savaşından sonra kurulabildi.

Ulusların oluşum macerası gayet önemlidir. Biz de Orta Asya'daki gibi durmuyoruz tabii. Anadolu kültürleri ile harmanlanmasaydık şimdi dilimiz, kültürümüz, hatta görünüşümüz bu kadar değişmezdi. Bizim kimliğimize İslam yazılmış. Bizimkiler Avrupa içlerine i'lâ-yi kelime-tullah için gitmiş. Bizans'tan sonra karşılarına çıkan en önemli güç, Macarlar olmuştur.

İkinci Viyana Kuşatması biraz da Macarlara yardım bahanesiyle yapıldı. Macarlar Fransız ihtilalinden çok etkilendi. Avusturya'ya karşı defalarca ulusal isyan başlattı. Ama olmadı. Ta ki bu zoraki birlik (Avusturya – Macaristan İmparatorluğu) yıkılana kadar.

Felaketler ve Ekonomik Sebepler İlticayı Körüklüyor

Mucahid YILDIZ

Türkçemizde mülteci kelimesinin karşılığında sığınmacı ifadesi kullanılmaktadır. Arapça kökenli mülteci kelimesinden de iltica eden, sığınan kişi, yani sığınmacı anlaşılmaktadır. Batı dillerinden Almanca ve İngilizce kelimeleri ele aldığımızda politik, ekonomik, savaş ya da tabii felaketler sebebiyle insanın ülkesini terk ederek kendisini daha güvende hissettiği bir ülkeye sığınmasıdır. Almancada kullanılan 'flüchtlinge' sözü, kaçan bir kişi için söylenir.

Dünya tarihinde insanları ilticaya zorlayan sebeplerin başında, savaşlar yer almaktadır. Son 200 yılda Batı'nın kurduğu yeni dünya düzeninin ortaya koyduğu gündemlerin en başında savaşlar ve bunların sonucu olarak insanların yurtlarını terk etmek zorunda kalmaları yer alıyor. Son iki yıldır ise bu düzen, savaşları dünya kamuoyunun görmesini istemediğinden midir nedir, insanları bütün dünyayı kuşatan bir salgın ile meşgul ediyor. Böylece mülteciler de asıl ilgi odağı olmaktan çıktı denilebilir.

Başta Almanya olmak üzere Avrupa'da durum böyleyken, buradan görebildiğim kadarıyla memleketimizde Suriyeliler adı altında yabancılara karşı neredeyse Neonazileri aratmayacak tavırlar gösteren bir zümre ortaya çıktı. Bu düşmanca fikirlere önyak olanların geçmişine baktığımızda, çok değil birkaç nesil gerisinin göçmen kaynaklı olduğu ortaya çıkıyor. Yani onların ataları da bir yerlerde rahat edemeyip, emniyet ve huzurları bozulduğu için anavatan bildikleri Türkiye'ye gelmek zorunda kalmışlar. Bu anlamda Türkiye Suriyeli kardeşlerimizin de anavatanı değil midir? Şam Eyaleti adı altında tüm Suriye toprakları yüzyıllarca Osmanlı idaresinde değil miydi?

İnsanları yerlerinden eden, göçe zorlayan, iltica etmek mecburiyetinde bırakan ya da sürgün ile yurtlarından ayrı düşüren sebepler çoktur. Kureyş müşriklerinin, Hz. Peygamber Efendimiz ve sahabesi üzerindeki dayanılmaz baskıları sonucu, Cenab-ı Hak tarafından, Medine'ye hicret izni verildi.

Almanya'da dil kurslarında öğretmenlik yapmaya başladığım 90'lı yıllarda bir seminere katılmıştım. Orada sol görüşlü bir şahıs, biz Müslümanların buralara gelmeye izinli olmadıklarını öne sürerek, adeta Neonazilerin edasıyla, bizim geri dönmemiz gerektiğini savunuyordu. Üstelik bunu söylerken de İslam'ın böyle emrettiğini söylüyordu. Bu iddiasında haklıydı. Zira bir Müslümanın gayri müslim bir ülkeye gitmesi için iki sebebi olması gerekiyordu: Biri ticaret, diğeri ise ilim tahsil etmek. Ben ikincisi için burala-

ra geldim. Ancak kesin dönüş nasip olmadı.

Fakat bu solcu şahsın görmediği bir gerçek vardı. Birincisi, geldiğimiz ülkede artık İslam'ın hükümleri değil, İsviçre'den, Almanya'dan alınan hukuk kuralları geçerliydi. İkinci bir durum ise Almanya ile Türkiye arasında bir işgücü ve göçü anlaşması yapıldığında, memleketimizde iş imkânları neredeyse yok denecek kadar azdı. Bugün sosyal medyada daha sıkça karşılaştığımız ülke gerçekleri, solcu arkadaş tarafından göz ardı ediliyordu. Neydi bu gerçekler? O tarihlerde Türkiye'de girişimci çalışmalar, teşvik edilmek yerine rejim tarafından cezalandırılıyordu. İş imkânlarını artıracak alt yapıya önem verilmiyor, Anadolu'daki şehirlerde hemen hemen hiçbir iş alanı açılmıyordu. Aynı şekilde, çok değil bundan yirmi yıl öncesine kadar yüksek tahsil yapılabilecek vilayetlerin sayısı da iki elin parmakları kadar bile değildi sanırım.

Son yıllarda özellikle Batı'ya göçün ana sebebi ekonomik olarak görülmekte. Birçok Batı ülkesi neredeyse hiç denecek kadar çok az mülteci kabul ederken, Almanya bu konuda farklı bir politika izliyor. Bunda kendi nüfusunun artmama-

sı ve AB'de güçlü bir ses olabilmek için nüfusunu artırmak istemesinin büyük bir rolü var. Nüfusunun azalmasıyla birlikte kalifiye işgücü sıkıntısı da giderek artmakta. Almanya, gelen mültecilerin çocuklarını yetiştirerek bu problemlerini çözme gayreti içinde. Yani aslında mültecilerin ekonomik endişelerinden çok Batı'nın ekonomik endişeleri buralara göçün daha da artmasını sağlıyor.

Alman Mülteciler Dairesi'nin 2021 raporunda, ilk iltica dilekçesi verenlerin toplam sayısının bir yıl öncesine göre %44 oranında bir artış gösterdiği bildiriliyor. Rapora göre birinci sırada Suriyeli mülteciler yer alıyor. İkinci sırada, Afganistan'dan gelenler, üçüncü sırada ise Iraklılar yer alıyor.

Yeryüzünde başta savaşlar olmak üzere çeşitli felaketler yaşandığı sürece, insanlar elbette sığınabilecekleri daha emin yerlere göç edecekler. Doğal felaketlerin önüne geçilebilecek birtakım çareler olsa da sonuçta bunlar sınırlıdır. Ancak savaşların önüne geçmek insanların elindedir. Ekonomik felaketlerin ortadan kalkmasının tek çaresi ise tamahkârlığı bir tarafa bırakarak paylaşmayı öğrenmektir.

Son yıllarda özellikle Batı'ya göçün ana sebebi ekonomik olarak görülmekte. Birçok Batı ülkesi neredeyse hiç denecek kadar çok az mülteci kabul ederken, Almanya bu konuda farklı bir politika izliyor.

İçimdeki Suriye

Sena YUMURTACI

İstanbul Üni. Yüksek Lisans Öğrencisi,
Göç Araştırmacısı

Saygıdeğer okur,

Benim bir derdim var. Çare yettiremediğim, umudumu yitirmedeğim fakat gerçeklikten bir adım öteye gidemediğim derin bir dert. Hitabımın toplum nezdinde onlara verilmediği, yani saygı ve değeri layık görmedikleri insanların meselesi. Benim Suriye'min saygıdeğer insanların derdiyle söze başlıyorum.

Bir kalem tuttu el ve çizdi insanlık arasına giren sınırları. Sahi neydi üzerine ahkâm kesilen ulus-devletin getirdiği toprakları belirleyen fakat insanlığımızı ayırtıran sınırlar? Sonra o sınırı geçip de bizim olana (!) geldiği için kıyametleri koparışımız...

Sınır içerisine sıkıştırılan bir "biz" ve sınırın dışında kalan "öteki" toplumu zihinlere kazıdık. Sonrasında asıl sınırı biz aştık. Kalıcı sandık kendimizi ve sahip olduklarımızı. Ve sığdıramadık biz gibi olan dünya yolcularını. Yükleri ağırdı taşıyamadık. Bırakın taşımayı hafifletmek için uğraşmadık. Zorlaştırdık yaşama son tutunuş çabalarını.

Karşıdakinin insanlığından soyutlayıp etiketlemek en kolay olandı; mülteci. Söyle bakalım mülteci, mahlûkatlar için yaratılmış koca yeryüzü mü dar geldi yoksa bizim gönüllerimiz mi pek dardı seni ağırlamak için? Statü kalıplarına yerleştiremedik; mülteci, sığınmacı, geçici koruma altındaki kişi, "misafir". Tüm tanımlamaların ortak gerekçesine sahip; kendi ülkesinden ağır insan hakları ve zulme uğrama korkusuyla ayrılıp geri dönemeyen kişi.

Sen son kez kapını kilitleyip çıktın, belki kilitleyecek kapın kalmamıştı geride, buradasın. Bense şimdi senin toprağına gidiyorum.

Suriye'ye adım atmak... Kavuşulmayı bekleyen memleket gibiydi, sınırın ötesi değildi çok içerideydi, içimdeydi.

Tanıdık bir his, bir yumru var. Kabristan ziyaretlerimi anımsıyorum. İnsan kendisiyle dertleşir, yüreğindeki o düğümü anlatmak istemez ama içinde bağrılar kopar. İşte öyle... Yakınımı kaybetmişim gibi, binlerce tanıdık acı, "ötekilerin" acısı içimde.

Tepeden çadır kentleri gördüğümde ölü toprağına bakıyor gibiydim. Çadırlar toprak üstündeki mezarlıklardı, insanlar ise kabirlerin üstünde yeşeren otlar, çocuklar ise ekilmiş çiçekler. Sarı sepya, tozlu, uçsuz bucaksız bir bilinmezlik ve mazot kokusuyla Suriye. Ölü belde üstünde yaşama telaşı,

motor sesi ve çocuklar. Bu yavaş akışın içinde koca bir karmaşıklık, yokluğun karmaşıklığı.

Sırtımı yasladığım duvarın, evimin mahremiyetini sağlayan kapımın, temiz havaya açılan pence-remi bir şükür sebebi olduğunu asla bilmezdim. Yattığım yatak batıyor. Başımın altındaki yastık, temiz çarşafım dahi lüks geliyor.

On yıldır sırtınızı yaslayacağınız bir duvarınız yok. Eşinizi, çocuğunuzu, annenizi, babanızı, kaç dayanağınızı kaybettiniz. Büyük sandığım dertlerim küçülerek alay ederken benimle; “öteki”nin derdi karabasan gibi çöktü tüm benliğime. Bu yokluğun son raddesi neydi?

Eskiden en çok yağmuru, sonbaharı severdim. Bembeyaz karların masumiyetiyle beklerdim kışı. Artık ne sonbaharı seviyorum ne yağmurları. Hele o kış hiç gelmese, çünkü karlar artık masum değil bu beldede.

Suriye’nin yağmuru sel, karı çamur demek. Yazları sıcaklığın doruğa ulaştığı, nefessiz bıraktığı çadırlarda durmak imkânsızlaşıyor. Kışın ise donma tehlikesiyle karşı karşıyasınız. Hanenizin etrafı yalnızca brandalarla çevrili. Ne rüzgârdan, yağıştan ne de soğuktan koruyor. Şehirlerin su ve elektrik alt

yapısı ciddi hasarlara maruz kaldığı için temiz su ve aydınlatmaya erişiminiz fazlasıyla zor. Zaten var olan birkaç parça eşyanız kirlendiğinde diyelim ki yıkayacak su buldunuz kış soğukunda, kurutabilmeniz mümkün değil. Binlerin bulunduğu kamplarda tuvaletler ortak, haneler iç içe. Her anlamda korunaksız.

Acılarla değil umutlarla dillendirelim diyoruz Suriye’yi. Acının insanların hayat tarzı olduğu bu durum karşısında hangi umut eyleme geçmeden gerçekliğin üstesinden gelebilir? Evet, umut bakî fakat acılar hâlâ diri. İnsanlığından dışsallaştırarak meşru haklarından dışladığımız bir toplum var. Haysiyete yaraşır bir şekilde yaşayamıyorlar. Tüm yokluğa rağmen dillerinden ve gönüllerinden hamd eksik olmuyor. Hâl dilleri tevekkül. Bizim hâl dilimiz ise acıları normalleştirmek oldu. Toplumsal problemlere bireysel çözüm arayışındayız fakat kayda değer bir sonuç için dayanışma kültürümüzü sağlamlaştırmamız gerekiyor. Olanın değişmesini bekleyerek kolaya kaçarken, insanlık krizinin acı sonuçları derinleşmeye devam ediyor. Sınır ötesinde değil, ötemiz ahiret. Sorulacak bir hesabımız, aşmamız gereken bir insanlık krizimiz var.

Acılarla değil umutlarla dillendirelim diyoruz Suriye’yi. Acının insanların hayat tarzı olduğu bu durum karşısında hangi umut eyleme geçmeden gerçekliğin üstesinden gelebilir? Evet, umut bakî fakat acılar hâlâ diri.

İdlib'e "Endülüs" İnşa Etmek

-I-

Orhan Çokça

İNSİCAM

İnsan Vakfı tarafından Suriye'de İdlib'in kırsalındaki Endülüs Köyüne inşa edilen *Mülayim Tekin İlk ve Ortaokulu*'nun açılışı Aralık 2021'de yapıldı. Projenin ortaya çıkışı, inşa süreci ve İdlib hakkında okulun açılışında ve projenin yürütülmesinde katkıda bulunan Mutlu Aile Derneği Başkanı Orhan Çokça, İnsan Vakfı Kurumsal İletişim Sorumlusu Yunus Berk ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Kendileri *İnsicam* dergisi için *Mülayim Tekin İlk ve Ortaokulu*'nu, İdlib'i ve Suriyeli mazlumlari anlattılar.

S: Orhan Hocam, *Mülayim Tekin İlk ve Orta Okulu*'nun açılışı ve İdlib'teki süreç hakkında bizlere neler söylemek istersiniz?

C: Geçtiğimiz ay *İnsan Vakfı*'nın nisan ayından bu yana hazırlığını yaptığı ve inşasında gayret sarf ettiği okulumuz *Mülayim Tekin İlk ve Orta Okulu*'nun açılışını yapmak için İdlib'e gittik. Yaklaşık otuz kişilik bir ekiple orada bulunduk. Yolculuk esnasında bir sorun olmadı, sınırlardan geçişte bir engel yaşamadık. Zaten yıllardır o bölgeye yardımlar için sık sık gidiyorduk. Türkiye Cumhuriyeti oradaki yerel unsurlarla güvenlik sorunlarının oluşmaması için bir mutabakat sağlamış durumda. Bizler İdlib'e yarım saatlik bir mesafede bulunan bir dağ köyüne ulaşmaya çalışıyorduk. Tabii yollar bozuk ve arazi zorluydu. Köye ulaştığımızda karşılaştığımız manzara şöyleydi; yaklaşık 250-300 civarında hane vardı ve bunların yarısı çadır diğer yarısı ise briket evlerden oluşuyordu. Buralarda kalabalık aileler yaşıyordu. Hemen her çadırdaki yaklaşık 4-5 çocuk vardı. Tabii ailelerin büyük bir kısmı dul ve yetimlerden müteşekkildi. Köy içerisinde herhangi bir ticari veya sosyal bir alan yoktu. Köy dağınık halde ve yer yer de birbirine yakın olan bir sürü çadır ve briket evlerden oluşuyordu. Yerler çamurlu ve yollar bozuktur.

Yapılan *Mülayim Tekin İlk ve Ortaokulu* büyük bir yapı olarak köyde hemen kendini gösteriyordu. Okula yaklaştığımızda orada bulunanlar bize bir sevinç gösterisinde bulundular. Zaten okulun oraya yapılması bile oradaki insanları motive etmeye, ümitli olmaya ve geleceğe umutla bakmaya yetmiş gibiydi. İnsanların gözünden bunu okuyabiliyorduk. Okulun önünde arabalardan indik ve insanlar da bize ilgiyle yaklaştı. Onlarla sohbet ettik. Burada yardımları dağıtıp eksikleri ulaştırmaya başladık. Nakdi yardımlar da yerine ulaştırıldı. Sonra okula geçtik. Açılış hazırlıkları yapıldı. Çocuklar okullarının açılışından dolayı çok sevinçliyidiler. Epey fotoğraf çekindik çocuklarla. Açılış hazırlıkları sürerken köyü gezdik ve sonra da camiye gittik. Biz camide olduğumuz sırada bir bombalama oldu. Bu bombalama yaklaşık 5 km mesafede olmuştu. Haliyle endişelendik ama dikkatimizi çeken köydeki insanların bu tür vakalara alışık olduğuydu. Tedirgin olmadılar, telaş yapmadılar. 45 dakika sonra ikinci bir bomba yaklaşık 4 km kadar yakınıma düştü. Daha yüksek bir ses koptu. Yarım saat sonra çok daha yakına bir bomba daha düştü. Bazı arkadaşlar korkuyla paniğe kapıldı. Bu düşen son bomba ile basıncı yüzümüzde hissettik diyen arkadaşlarımız oldu. Bunun da 3 km mesafeye düşmüş olabileceği tahmin ediliyor.

Benim bombalama sonrasında ağlayan bir çocuk dikkatimi çekmişti. Mehmet

İrız kardeşimiz tercüman vasıtasıyla çocukla görüşmüş ve neden ağladığını sormuş. Ona korkmamasını söylemiş. Çocuğun buna cevabı manidar olmuş. Çocukcağız, “okulumuz bombadan yıkılırsa ben okulsuz kalırsam ne yaparım” demiş. Bizim idrakimizin çok ötesinde bir mana var orada. Çünkü okul, oradaki çocuklar için çok şey ifade ediyor. Çok şeyden ne anlıyoruz dersiniz; okulda bir soba var ve bu ısınma için bir yuva gibi onlara, arkadaşlar var oyun oynamak için korunaklı bir alan gibi onlara. Zira köyde okul bahçesi dışında bir oyun oynayacak alan yok. Öğretmenlerinden eğitim alma, öğrenme imkânı, okulda aklınıza gelebilecek her türlü sosyal münasebetler ve dostluklar var. Çocuklar için her şey okul demek, ikramlar var hediyeler var maddi manevi çokça istifa ettikleri bir yer. Aileler için de aynı şey söz konusu. Çünkü eğitim olmasa çocuklar soğuk çadırın içerisinde çaresizce bekleyecekler. Bir oyalanma ve kendilerine iyi gelecek bir alan yok başka. Okul bunları aşmak için aslında bir kapı. Bu anlamda oradaki anneler için de durum çok zor. Bir annenin bazen 7-8 çocuğu olabiliyor ve bu kadar çocukla bir anne başa çıkmak zorunda. Öte yandan geçimlerini sağlayabilecekleri herhangi bir iş, kaynak falan da yok. Dışarıdan gelen yardımlarla hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlar.

Okulun öğretmenleri ise köyün eğitimli mensuplarından oluşuyor. Daha önce eğitim almış hatta öğretmenlik yapan kişiler de var. 13 tane derslik

var okulda. Hepsinde öğretmen var. Sabahleyin erkekler eğitim alıyor, öğleden sonra da kızlar geliyor. Eğitim devam ediyor sağlıklı bir şekilde.

Köyde gördüğümüz manzara ise çok yürek burkan bir manzaraydı. Bu kadar insanın bu şartlarda yaşıyor olması çok üzüntü verici. Orada tarımla uğraşalım deseler tarımla uğraşacak bir alan yok, taşlık alan, yani toprak diye bir şey yok esasında. Köy de kayalık bir bölgede. Arazide tarım adına olabilecek tek şey belki zeytin ekmek olabilir. Ama şu an zeytin de yok orada. Bitki örtüsü yok gibi bir şey.

S: Bundan sonrası için neler yapılabilir? Başka ne gibi alanlarda eksiklik gördünüz? Okurlarımız ‘Biz de bir şeyler yapmak istiyoruz’ deseler, onlara ne derdiniz?

C: Biz dedik ki ısrar ve istikrarla bu köy üzerine çalışalım. Yardım, eğitim ve sosyal faaliyetleri İdlib’e veya Suriye’nin geneline yaymadan bu köye odaklanalım. Genele yaymak da iyi bir şey tabii, o da bir hayır olur. Ama üst üste konan ve seyrini takip ettimiz; çocukların geleceğini bir şekilde planladığımız, hayata tutunmaları için ve gelecekte hizmet edecek güzel insanlar olmaları için takibini yapabileceğimiz bir çalışmamız olsun istedik. Mesela şu anda orada ortaokula giden çocuklar bundan 4-5 sene sonra üniversiteye gidebilir. Bunun planlamasını en iyi şekilde yapabiliriz, bu hizmetleri sürdürülebilir kılabiliriz. Bu anlamda bu köydeki faaliyetlerimizi sürekli destek ile or-

ganize edebiliriz. Hem maddi hem manevi olarak bu ailelerin yanında olmak bence geleceğe yapılacak en güzel ve en faydalı yatırımlardan biri olur. Burada şu anda bu okulumuzdan başka bir kurum yok. Bu okulumuza mesela güzel bir abimizin adını verdik: *Mülayim Tekin* dedik. Mesela buraya bir sağlık ocağı açsak ona da bir başka abimizin adını versek, buraya bir cami yaptırsak ve ona da bir başka güzel kardeşimizin ismiyle seslensek çok güzel olur. Bunun haricinde buraya bir kültür merkezi açsak çok hoş olur. Buranın ihya olması için her türlü çalışmayı yapsak Suriye’nin geneline yapılacak yardımlardan çok daha hayırlı bir iş çıkacağını düşünüyorum. “Bir iyilik yap denize at balık bilmezse halik bilir.” sözünün daha da ötesine geçelim istiyorum. Yani buradaki insanların elinden uzun süreli tutarak güzel bir noktaya ulaştıracak şekilde bir yola girilebilir. Bunun da neticeleri hem Suriye hem İdlib hem insanlık açısından çok daha kıymetli olur diye düşünüyorum.

Burada çocukların gözlerinden okunan en büyük endişe; gelecek kaygısı, birilerinden destek bulamamak, yalnızlaşmak. On yıldan çoktur savaş süreci yaşadı Suriye. Bu çocuklar, savaşın izlerini taşıyalar da güzel duygular yaşamaya hakkı var. Çocuk olduklarının bilinciyle yaşamalılar. Tüm sivil toplum örgütlerinin buralarda planlı ve sürdürülebilir projeler yapmaları gerekiyor. Vicdan rahatlatmak için verilen zekâtlar, sadakalar, yardımlar gibi bir kereliğine yardımları bırakıp gitmek mesele değildir. Muhakkak bunun da bir karşılığı var. Ancak üst üste konan işlerin, bir esere dönüştürülen işlerin ve de geleceğe dönük bir plan yapılarak inşa edilen projelerin çok daha kıymetli olduğuna inanıyorum. Tüm sivil toplum kuruluşlarımızın küçük de olsa bir işin ucundan tutup onu en nihai noktaya kadar planlı ve takipli bir şekilde götürmelerini tavsiye ediyorum. Başı sonu belli olan bir iş, bir proje yapmalarını tavsiye ediyorum.

İdlib'e "Endülüs" İnşa Etmek

-II-

Yunus Berk

İNSİCAM

S: Endülüs Köyüne okul inşa etme fikri nasıl ortaya çıktı?

C: İnsan Vakfı olarak yıllardır Suriye'deki mazlumlara elimizden geldiğince destek olmaya çalışıyoruz. Mayıs 2021'de İdlib'te bir "İyilik Kermesi" açmıştık. Bir çeşit mağaza gibiydi. Bu mağazayı açtıktan sonra birçok ihtiyaç sahibi insan buradan faydalandı. Daha sonra bizim ortak kuruluş, orada bazı köyler olduğunu söyledi. Buralara da yardım götürelim dedik. Atkı-be-re kampanyamızdan gelen hediyeleri buralarda dağıttık. Derken bir köye vardık. Bu köy Endülüs Köyüydü. Endülüs Köyünde eğitim kurumu ve çadır sıkıntısı vardı. Diğer köylerde en azından oturmuş bir düzen vardı ama bu köy tamamıyla fakirleşmiş bir köydü. Biz, ilk olarak buraya bir briket ev projesi yapmaya karar verdik. Halkın daha rahat yaşaması için öncelikli ihtiyaç olarak briket ev yapmayı düşündük. Kararımızı verdik. Bundan hemen sonra briket ev projesi başladı ve bu briket evleri bitirdik. Evler tamamlandı. Tabii bizim için de çok zor bir deneyim oldu. Düşünsenize biz alışmışız sıcak evlerimizde oturmaya, evde yapacak çok şeyimiz var, dışarı çıkıp istediğimiz yere gidiyoruz ama onların hayatı soğuk bir dört duvar arasında. Hatta dört duvara bile sahip olmayan binlerce insan var. Biz bu insanları çadırdan alıp, onlara 1+1 odaları, tuvaleti, duvarları ve çatısı olan sıcak bir yer inşa edebildik. Ama yine de Suriye'de yaşamak başlı başına zor. Daha sonra bu proje için burada bulunduğumuz süre zarfında bir okul gördük. Rastgele dolaşırken gördüğümüz bu okulda çocuklar derme çatma bir yerde eğitim görmeye çalışıyordu. Meraktan içeri girip bir baktık. Okul dediysem delik deşik çadırların içerisinde oturmuş çocuklar var. Çadırın içi ancak 150'ye yakın öğrenci alabiliyor. Delik ve dar çadırlar üstelik içeri soğuk giriyor. Bir düşünün okulun şartları böyle. Çocukların da hiçbir şeyleri yoktu. Biz tüm bunları görünce dedik ki biz buraya bir okul inşa edelim.

Türkiye'ye dönünce Endülüs Köyünün merkezine bir okul açmaya karar verdik. Hamd olsun, bu okul projesi Kasım 2021 gibi tamamlandı. Aralık ayında açılışımızı gerçekleştirdik. Şu anda 900 öğrenci eğitim görecektir burada. 150 kişiden 900 öğrenciye çıkarmış olduk eğitim alan öğrenci sayısını. Sınıflara girdikleri zaman Türkiye'den gönderdiğimiz sıralar, sobalar ve araç gereçleri var artık. İnsan Vakfı bu ihtiyaçların tamamını üstlendi.

Öğretmenleri ve okulun giderleri de dâhil. Elimizden geldiğince burada ki mazlum halkın yanında olmaya gayret edeceğiz inşallah.

S: Köydeki izlenimleriniz nelerdi? Ne gibi eksiklikler var İdlib'te?

C: Türkiye'de yaşayan bir çocuk için balon, sokakta gördüğü alelade bir oyuncaktır. Görünce birçoğu istemez, tepki bile vermez. Ne ki ya, bir balon? Oradaki çocuklar ise balon görünce çok mutlu oluyorlar. En ufak bir şey onları çok mutlu ediyor. Bir çikolata onlar için çok şey demek. Halk orada gerçekten çok fakir. Ne kadar yardım ederse-niz edin onların çalışacağı bir yer olmadığı için kendi hayatlarını kazanamıyorlar. Yardımlar ise temel ihtiyaçlar düzeyinden öte gitmiyor. Her gün bombalara maruz kalıyorlar. Bir hayalleri yok, çoğunun bir mücadelesi bile yok. Kalmamış çünkü. Ellerinden tutmadıkça kalmayacak da. Elimizden geldiğince hep ne yapabiliriz diye düşünerek gitmeye çalışıyoruz.

S: Okurlarımız "Bizler bu insanlar için neler yapabiliriz?" diye sorsa...

C: Bir çocuğun yüzündeki küçük bir gülümsemeye ortak olsunlar derim. Temel ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Babaları olmayan birçok yetim var Suriye'de, hayatta kalma mücadelesi veren anneleriyle birlikte sizi bekliyorlar. Kışın ayaklarında terlikle gezen çocuklar da var. "Elimizden ne gelir ki zaten" demeden, çok-az hesap yapmadan topyekûn bir hareketle oralara umut olmamız gerekiyor. Elimizden gelen neyse sürdürülebilir bir yardımla oralara dokunmak gerekiyor. Suriye çok büyük ve çoğu mazlum İdlib'e akın etmiş, buraya sığınmış durum-dalar. Sığınan bu insanlara kardeşlik nazarıyla bakmamız gerekiyor. Müslümanlar olarak yapabileceğimiz her şeyi yapmalıyız. Suriye'nin İdlib kırsalının Endülü Köyü, bizler

için başlangıç ve hareket noktası olduysa sizler de bir başlangıç noktası belirleyip faaliyetler yapabilirsiniz.

Bakın, okul açılışında üç kez bomba patladı. Şahsen ben çok korktum. 900 öğrenci avluda bizi beklerken ve açılış neşesiyle doluyken patlayan bu bombalar hepimizi sarstı. Çocukların "Allahu Ekber!" diye bağırışları yankılandı. Okulumuzu bombalayacaklar korkusuyla ağlayan bir çocuk hepimizin yüreğini yaktı. Düşünsenize, zar zor bir okulunuz olmuş ama beş dakika içinde bir bomba düşebilir ve okulunuzu yıkabilir. Bu sebeple hayalleri kaybolan çocuklarla duygudaşlık yapmalıyız. Onlara umut olmalıyız. Sıcak bir oda, çikolata ve okul... Sıcak bir gülüş... Çok da bir şey istemiyorlar aslında.

S: Bu çocukların Türkiye'de olması daha iyi olmaz mıydı? Yuvalarında, İdlib'te daha mı mutlu çocuklar?

C: Bu çocuklar Türkiye'de elbette daha güvenli olurlar. Ama insan kendi memleketinde yaşamalı ve kendi topraklarını ihya etmeli. Orada kalanlar zaten gelmek istemeyen halk. Bizim memleketimiz burası, burada ölürüz burada yaşıyoruz diyorlar. Aileleri bu çocukları burada doğurmuş, burada büyütmüş. Çocuklara sorunca İdlib'i sevdiklerini söylüyorlar. Memleketi burası çünkü. Çocuklar toprağından kopmak istemiyor. Türkiye'de de dışlanmak, öteki olmak istemez kimse. Esasen herkes kendi evinde kendi vatanında kalarak mücadele vermeli değil midir? Müslüman, Müslümanın elinden tutar. Suriye'ye hiç adım atmamış olan ülkemiz insanları, ötekileştirme ve ayrıştırma yapanların çoğunluğunu oluşturuyorlar. Oradaki yaşam şartlarını bir görseler... Kalanların kendi memleketleri için ölmeyi bile göze aldıklarını görmeleri lazım. Biz zorda kalanlara dokunmalıyız, ötekileştirme ve ırkçılık bizden değildir.

Düşünsenize, zar zor bir okulunuz olmuş ama beş dakika içinde bir bomba düşebilir ve okulunuzu yıkabilir. Bu sebeple hayalleri kaybolan çocuklarla duygudaşlık yapmalıyız. Onlara umut olmalıyız. Sıcak bir oda, çikolata ve okul... Sıcak bir gülüş... Çok da bir şey istemiyorlar aslında.

Çıkmaz Sokak ve Mülayim Tekin Okulu

Nisa IRIZ - Mehmet IRIZ

İnsan Vakfı Yardım Birimi

Suriye topraklarına acı düşeli on yılı aştı. Her gün bir önceki vakti aratır oldu. On yıldır aralıksız bir şekilde insanların üstüne bombalar ve mermiler yağıyor. Oyunlar oynanan sokaklara, tedavi görülen hastanelere, eğitim alınan okullara ateşler düşüyor. Yüz binlerce insan öldürüldü. Milyonlarca insan topraklarını, evlerini ve sevdiklerini terk etmek zorunda kaldı. Bir grup kendilerini sınırın diğer tarafına atabildi. Onlar yaşadıkları tüm sıkıntılara rağmen nasipli olanlardı. Başta Türkiye olmak üzere bazı ülkeler insanlığa kapılarını açtı. Vatandaşlarını, topraklarını, imkânlarını paylaştılar. Sınırı geçmeye gücü ve imkânı olmayan mazlumlar içeride kaldı. Milyonlarca insan iç göç yaşadı. Yoksulluğu daha güvenli alanlara tercih ettiler. Onlar gittikçe bombalar onları takip etti ve yeni göçlere zorladı. Her defasında daha fazla yoksullaştı ve daha fazla acıyla yaşamak zorunda kaldılar. Ta ki yol bitene kadar. İdlib de yolun bittiği yerdir.

Eğer orada yaşıyorsan aç kalmak sorun olmamalıdır. Yerdeki çamurlu suyu içmek, yırtık çadırlarda, soğuk mekânlarda yaşamak normal, açlıktan, soğuktan ve savaştan dolayı ölmek olağandır. Çünkü İdlib çıkmaz sokaktır. Bombardımandan kaçıp, sınırı geçemeyen beş milyon insan İdlib'e sıkışmıştır. İmkânları dar, alanları yetersiz olan İdlib bu göçü taşımakta zorlanmıştır. İnsanlar dağlara tepelere kamplar kurmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla en fazla işsizlik, en fazla açlık ve en çok yoksulluk bu bölgededir. İdlib insanlığın imtihanıdır. Savaşın sonuçlarından yavrularını korumak isteyen bir annenin, başını sokacak bir barınak bulamayıp, zeytin ağacının altına sığınmak suretiyle çocuklarını koruma çabasına rağmen 5 yaşındaki Erva'nın İdlib'de donarak ölmesi, yaşanan zulmün boyutlarını en acı şekilde ortaya koymuştur. Evet, Erva ilk değildi. Nitekim son da olmayacaktı...

İdlib'de göç kaynaklı milyonlarca insan yaşam mücadelesi vermektedir. Öyle ki insan yoğunluğunun en fazla olduğu toprak parçası olarak bilinmekte. İlk aşamada buradaki insanlar başını sokabilecekleri çadır bulamadılar. Türkiye hızlıca yanlarında olmaya çalıştı. Deyim yerindeyse seferber olduk. Bu insanlara geçici barınaklar inşa ettik. Uzun süre çadırlarda, çamurlarda, su içinde yaşadılar. Hâlâ birçok aile çadırlarda yaşamını sürdürüyor. Tabii ki çadır şartları olağanüstü zor. Hele de hanım kardeşlerimiz için ekstra zorluklar bulunmakta. Mahremiyetin kapısı yok, kilidi yok, odası yok, tuvaleti ve banyosu yok. Sadece bir fermuar...

Kışın suyun ve çamurun içinde uyumak çoğu çadırın kaderidir. Bir yabancı gözlenir. Elinde gıda, sırtında kömür çuvalı... Gelirse doyarsın, ısınırsın, biraz daha yaşarsın...

Tam da bu noktada kardeşlerimize daha kalıcı çözümler için yola koyulduk. İdlib'te yaşanan sıkıntılara bir nebze destek olabilmek için, İnsan Vakfı

olarak briket ev projesi başlattık. Kısa sürede inşa ettiğimiz briket evlerimizi engelli, dul ve yetim ailelere başışladık. Kamptaki birçok aile artık beton ve korunaklı yapılarda kalıyordu. Bu evlere sponsor olanların nasibi çok yüksek. Çünkü çok dua aldılar. Allah hayırlarını arttırsın. Rızası ve cenneti ile mükâfatlandır-sın.

Bir gün briket evlerimizin açılışı sebebiyle İdlip'teki Endülüs kampına gitmiştik. Orada açılışı ve dağıtımları organize ettikten sonra briket evlerimizin birinde kalıp, kampta sıkıntı yaşıyan insanlara yakinen şahit olmaya niyetlendik. Sabahın ilk saatlerinde büyük bir heyecan ile aynı yöne doğru giden çocukları gördük. Peşlerinden gittik. Tellerle çevrilmiş beş çadırın etrafında sıraya durmuşlardı. Belli ki burası bir okuldu. Elllerinde yıpranmış defterleri vardı. Kıyafetleri ve yüzleri kirli ama bir o kadar nurlu ve gözleri parlayan bir grup çocuk okuma heyecanı ile bekliyorlardı. Çadırlardan birinden üstü başı dağınık bir kişi çıktı. Oranın müdürüymüş. Yaşadığı yer uzak ve ulaşım imkânları olmadığı için tekrar eden ders günlerinde çadırda kalıp, gönüllü olarak çocuklara ders veriyormuş. Bir zaman sonra bir öğretmen daha geldi. Tarih öğretmeniymiş. "Osmanlı bizim ortak tarihimiz, çocuklara Osmanlıyı anlatıyoruz. Umut bulsunlar, kardeş olsunlar, doğruyu hedeflesinler diye örnek gösteriyoruz" dedi. Çocuklar, okula başlamadan önce hamd, salat ve dualarla sınıflarına girdiler. Yaşları küçük olmasına rağmen çok yetenekli çocuklar vardı. 6 yaşında Siyer-i Nebi anlatan kız çocuğu, 8 yaşında Kur'an-i Kerim okumada ilkokullarda birincilik elde eden çocuklar gibi... Hepsi çiçek gibiydi.

Dertlendik...

Bu çocuklar daha kaliteli bir ortamda eğitim görmeliydiler. Çadırlar, kışın çok soğuk, yazın çok sıcak oluyordu. Birçoğunun defteri dahi yoktu. Yırtık elbiseler, ayakkabısız bedenler bizi epeyce üzmüştü. Söz verdik, sizin için uğraşacağız, ilgileneceğiz dedik

ve hızlıca oraya bir okul için proje çalıştık. Bölgedeki inşaat mühendisleri ile bir araya gelerek projeye son halini vermiş olduk ve maliyet çalışmalarını istedik. İçimiz huzurla dolu bir şekilde Türkiye'ye döndük. Bu projeyi gerçekleştirebilirsek büyük bir topluluğa bir nebze sevinç ve umut aşılayacaktık. Fakat toplanacak miktar az bir para değildi. Paydaşlar gerekiyordu. Yapılacak olanın okul çalışması olması sebebiyle, projeyi eğitimcilerle beraber yapmayı uygun görüp onlara teklifimizi ilettik. İsterlerse okulun adını kendilerinin belirleyebileceğini söyledik. Hayır öncülüri ve eğitim gönüllülerimiz, meseleyi hiç ikiletmeden kabul etti. Fakat bir şerh düştüler; bu okulun adı "Mülayim Tekin" olmalı dediler. Meğer tüm eğitimci halkası oy birliği ile bu şekilde kanaat ifade etmiş. Bizler de çok memnun olduk. Mülayim Tekin gibi, özverili, çalışkan, hilm sahibi ve abid bir ismin orada yaşatılması örneklik açısından çok isabetli ve güzel bir tercih olmuştu. İnsan vakfımızın ilk yöneticilerinden olması da meseleye ayrı bir anlam katıyordu. Merhum, Mülayim Tekin'in tüm arkadaşları bu proje için seferber oldular. Üstün çaba sarf ettiler. Çünkü *Mülayim Tekin* ömrünü davasına adanmıştı. Müslümanların yaşadığı sıkıntılara çözüm üretmek adına her cephede mücadele vermişti. Öğretmenlik, belediye başkanlığı, vakıf yöneticiliği gibi birçok önemli ve anlamlı yolculuklar gerçekleştirmişti. Siz bakmanın başkanlık, yöneticilik falan dediğime... Yakınlarının ve sevdiklerinin anlattıklarına göre o, belediye başkanırken çalışanlarına çay götürür, kazı yapana eşlik eder, süpürenle birlikte temizlermiş. Örneğin kurban döneminde köy köy dolaşıp bir kamyonun üstünde ve kan ter içerisinde deri toplardı. Topladığı derilerden elde edilen gelirle bölgedeki ihtiyaç sahiplerine yardım ederdi. Onu gören halk, belediye başkanlarından beklemedikleri bu durum karşısında şaşkınlıklarını gizleyemezdi. İyilik yapar ve kimseye söylemezdi. Yıllar

sonra yaptığı iyilikleri fark eden ve bana onu anlatanların sayısı hiç de az değildi. Yönetimindeki personele maaş vermede sorun yaşansa günlerce uyuyamazdı. Çevresiyle dertlenir, derdi olana çözüm üretme gayretinde olurdu. Anne babasının rızasına çok kıymet verirdi. Ve onlara gözü gibi bakardı. Çocukları babalarının sabah namazlarından sonra uyumadığını ve uzunca süre Kur'an-i Kerim okuduğunu anlatırlar ve sürekli hayra davet ettiğini söylerlerdi. İyi bir baba ve iyi bir öğretmendi. Öğretmenlik hayatında sakallarından vazgeçmek suretiyle feragat gösterdiğinde, kederden günlerce ağlamıştı. Davasına sadık bir isimdi. Vefa onun için çok kıymetliydi. İnsanları çok sevdi. Adı geçtiğinde onu tanıyan herkes ilk olarak, "adı gibi mülayim bir adamdı" şeklinde tanımlar. Hafız Mülayim Tekin, 2010 Nisan ayında kanser hastalığı sebebiyle Rahmet-i Rahman'a kavuştu. Ardından dostları onun adına hayırlar inşa ederek vefa ve örnekliği yaşatma gayretinde oldular.

Şimdi, *Mülayim Tekin* isminin verildiği okulda 1000 öğrenci eğitim görüyor. İçlerinde yetimlerimiz de var. Okulla beraber istihdam destekleniyor. Öğrencilerin ailelerine ulaşmak suretiyle yerinde ve isabetli yardımlar planlanıyor. Okul şu an için o bölgenin tek sosyal alanı. Bu sebeple çok kıymetli görülüyor. Ne zaman okulun yakınlarına bir bomba düşse çocuklar okulun vurulmasından endişe ediyor. Okullarını canlarından daha kıymetli görüyorlar.

Bu kadar güzel bir amel herkese nasip olmazdı. Yardım yapanlardan, sebep olanlardan ve duada bulunanlardan Allah razı olsun... Rabbim, bu projeye dokunan herkesin amel defterine sevaplar inşa etsin, onları cehennem azabından korusun ve cenneti ile mükâfatlandır-sın inşaallah...

Tamamlanma Arzusunda Tahsiniyatın Yeri

Mustafa ESER

Makâsıdü’ş-Şerîa genel kabule göre şöyle sıralanır: *Zaruriyat*, *haciyat* ve *tahsiniyat*. Zaruriyat, en üst düzeydeki yararları yani toplum için olmazsa olmaz temel hak ve değerleri karşılar. Bunlar; can, nesil, akıl, mal ve dinin korunması şeklinde başlıklara ayrılır. Bu beş başlığa ilaveler yapan âlimler de olmuştur. Haciyat, karşılanmadığında sıkıntılara sebep olacak ve toplum nizamını kesintiye uğratacak değerler ve ilkelerdir. Tahsiniyat ise hayatı güzelleştiren ve kolaylaştıran değerlerdir. Şeri hükümlerin maksadı bu üç ana başlıkta incelenmiştir. Düşünce dünyamıza bir literatür ve bir sistem kazandırılmıştır.

Güzelliğe bir cazibe lütfedilmiştir. İnsan, fıtratı gereği güzel olana hem meyyaldır hem de teşnedir. Ne ilginçtir ki genel kabulde, güzellik görece-lidir. İnsanın, güzele meylinin emeksiz olan bir şekli vardır ki bu durum aniden oluşur. Teşne olma, bu kısmıyla ilgilidir. Mesela sevimli bir tavşana karşı ya da bir çiçek bahçesine karşı, bizde oluşan akış gibi. Bir de bu akışın emek neticesinde oluşanı var ki bunun için görülen, bilinen, tanınan şeyayı ya da insanın diğer yetileriyle elde ettiği girdileri işlemesi icap etmektedir. Bu işçilik neticesinde insan, işlediğini güzel ya da güzel olmayan şeklinde sınıflandırabilir. İnsanın işçilik kabiliyeti, meseleyi değerlendirme kıstasları ve meseleyi ele almadaki amacı neticeyi değiştirebilecektir. O halde birisi herhangi bir olguyu, olayı ya da şeyayı değerlendirirken sayılan aşamalar sonucunda o şeye, “güzel” diyebilecekken bir başka kişi aynı şeye, “güzel değil” diyebilecektir. Varılmak istenen anlam aşıkârdır: Güzel, yani göze el veren yargı/kabul, o şeyde değil, o şeye bakıştadır; yani nazardadır. Sıfat olarak değil zarf olarak kullanılmalıdır. Peki, nazar nedir, nasıl güzel kendisine zarf olabilir?

Nazar, akıl ile idrak edebilmek; yani bakmaktır. Basar ise idrakin yanında kavramak; yani görmektir. Bakmak bir erdemdir. Bakmayı ve şeyler üzerinde bir bakış geliştirmeyi önemser düşünce dünyamız. Nazariyat kıymetlidir. Bakış açısı olmadan sabitelerin inşası da aktarımı da mümkün olmayacaktır. Basar yani görebilme ise en az nazar kadar kıymetli bir erdemdir. Zira görebilme yani meseleyi kavrayabilme, içselleştirip maksada uygun davranabilme, basiret ile mümkün olacaktır. Nazariyat makule, basiret ise

makbule imkân oluşturun. Zannediyorum her ikisi de marufun varlığına, ortak aklın iyilik dediği hakikate işaret ederler. İyilik, ekseriyetin kabulü ile güzeldir. Bir başka ifadeyle; iyi, şeyleri güzelleştirir.

Makasit zikredilirken bir ehemmiyet sıralaması gözetilmiş elbette. Ama bu gösterilen ehemmiyet, bir efdaliyet anlamına gelmemelidir, diyebilirim. İnsanın estetik kaygısı belli durumlarda tehir edilebilir tabii ama bu kaygı gereksiz ya da naiflikle itham edilemez. Hatta bu tehirin bir hukuku inşa edilecekse fıkhu'l-evleviyyat'tan ilkeler derç edilebilir. Tahsîniyyâtın insanın temel dinamiklerinden biri olduğu gerçeği görmezden gelinemez. İnsanın güzele olan meylinin ya da tahsîniyyâtın maksadı nedir o halde? Makasıttan bir başlığın maksadını soruyoruz, evet. Başka bir ifadeyle neden güzele, güzelliğe rağbet eder, meyleder ve arzu ederiz?

Aklı aşağılama gibi bir derdimiz olmadan şunu ifade edebiliriz: Akıl kandırılabilir bir yetidir. Bazen belli kriterleri öyle bir anlamla donatırız ki birden o vakıa bize makul gelir. Dolayısıyla makul olan, temel ölçüt olmak için yeterli değildir. Yani güzele olan iştahın, makul bir açıklaması olacaktır tabii. Ama bu meseleyi anlamada tek başına yeterli olmayacaktır. Güzelin bizdeki cazibesinin en can yakıcı nedeni; zannediyorum tamamlanma hissidir. Tamamlanmanın belki de en hassas ve ince işçilik isteyen katmanını tahsîniyyâttır. Zira hiçbir fazlalığı da hiçbir eksikliği de kaldıramaz tahsîniyyat. Hemen anlaşılabilir, herhangi bir hata, örtülemez bir kusur demektir onda.

Tamamlanmak istiyoruz; dolayısıyla güzelle bir rabita kesbemek istiyoruz. Bunun birçok yönü vardır zannımca. Bir deneme yapmak gerekirse şunlar söylenebilir:

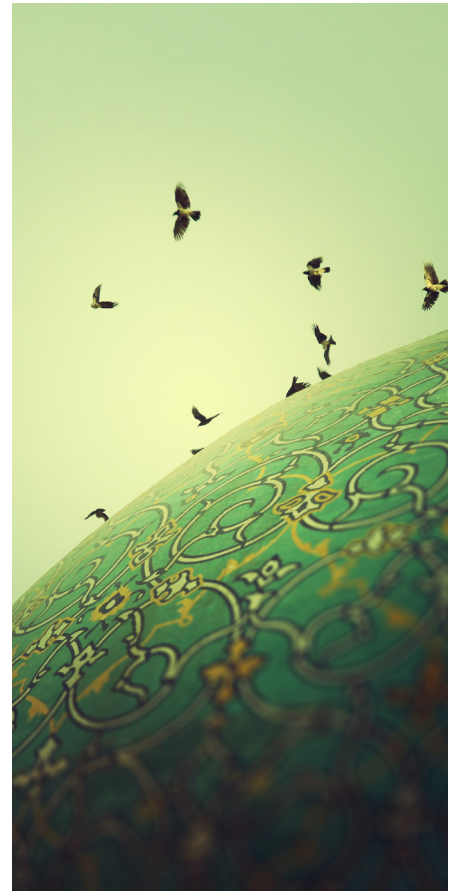
Güzele sahip olma, güzele şahit olma, güzeli üretme ve güzel görme yani güzelleştirme. Bu sayılan eylemler en emeksizden en emekli olana, en az erdem isteyenenden en çok erdem isteyeneye doğru sıralanmıştır. Sahip olmak, bir yanılgı ve aldatmacadır. Şahit olmak, meseleyi anlamaya başlamanın adıdır. Güzeli üretmek ise yukarıda zikredilen süreçler neticesinde gerçekleşecektir ve güzel ile eser-müessir ilişkisi mümkün olacaktır. Bu da öncesine göre daha emekli dolayısıyla erdemli bir tavidir. Buraya kadar zikredilen basamaklar, insana bir derinlik verecektir. Ama asıl sarp yokuş sona kaydedilen maddededir: Güzeli görme yani güzelleştirme. Bu maddeyi anlayabilmek için birkaç adım geriye gitmeyi tercih ve teklif ediyorum. Aliya İzzet Begoviç şöyle söyler: "İnsan, insanı sevmelidir, insanlığı değil. İnsanlık, insanı sevmeyenlerin uydurduğu bir yalandır." İnsanlık diye bir vakıa zikrediliyor. Ve bu başlığın altına birçok satır idealize hatta elitize edilerek sıralanıyor. Sonra, yaşamın içinden herhangi bir eylem, insanlığa sığmayacağı iddiası ile insana yakıştırılamıyor. İnsan kınanıyor, mahcup ediliyor. Bu, zamanla insanlığa sığmayan işler yapanların linç edilmesine kadar vardırılabiliyor. Hâlbuki insanın hatadan münezzeh olamayacağını, kirlenmesinin en tabii durum olduğunu kabul ettiğinizde rubûbiyyete ve tevbeyle iman etmiş oluyorsunuz. Tersinde ise haliyle rubûbiyyeti ve tevbeyi, inkâr etmiş oluyorsunuz. Bu geri çekilmeden sonra güzel görmek yani güzelleştirmek, kişinin nazarı ile mümkündür, diyebiliriz. Öyleyse, nazarı hatta nazarın failini terbiye etmeyi gündeme taşımamız.

İnsan, ne denli derinleşebilmiş ise o denli güzelleştirme kabiliyetine haiz oluyor. Olandaki hayrı, bu meziyetle teslimiyeti, bu meziyetle Rabbine itimat etmeyi de yine bu

meziyetle inşa edebiliyor. Çirkinin aslında olmadığını, çirkinliğin ise nazarından yani kendi noksanlığından kaynaklandığını fark edebiliyor. Bu bir inkılap oluyor yaşamında. Artık mesuliyetin hem ağır hem de huzur veren yükü omuzlarına biniyor. Güzeli, nazarında ise çirkin gördüklerini nasıl güzel görülebileceğini öğrenme cehdine soyunuyor. Bu cihat, ömürlük bir mesai haline geliyor elbette.

Nazar etmeliyiz. Önce kendimize sonra bütün âleme. Bu nazarın bir istikameti olmalı elbette. İstikamet varılacak bir menzile gibi görülmemelidir. İstikamet, yolda olmanın bizatihi kendisidir, demiştik daha evvel. Dediğimiz de değişimiz de güzel olmalı. Nazarın güzelleştirebilme marifeti unutulmadan ve basiretin ancak bu marifet ile elde edileceği gerçeği ile yola revan olmalıyız erenler!

"Yaz dostum: Güzeli sevmeyene adam denir mi?"

İmam Gazâlî'nin Tasavvuf Anlayışının Dayanakları: Zâhirî ve Bâtınî İlim Ayrımı

Mülayim Sadık KUL

Bir önceki yazımızda Gazâlî'nin tasavvuf anlayışını özellikle şehadet ve tevhîd kavramları üzerinden anlamaya ve anlatmaya çalışmıştık. Dinin temeli olan tevhîd ile tasavvuf arasında kurulan bu köprü aynı zamanda onun din anlayışının irfanî boyutunu da ortaya koymaktadır. Ona göre tasavvuf, özde bir fark olmadan dinin, iman ve İslam boyutlarıyla zâhiren talep ettiklerinin iç tecrübeyle gönül planında zevk ve ihsan makâmında yaşanabilmesidir. Ahmet Akın Çığman Hocamın ifadesiyle, “İman’ın gönülde aşka dönüşmesi”dir.

Dolayısıyla Gazâlî, Cibril hadisi çerçevesinde ihsan makâmıyla diğer iman ve İslam boyutları arasında kurulan bir bütünlükten bahseder. Bu da hem onun hem de sünnî ulemânın ekseriyetinin şeriat merkezli tasavvuf anlayışını ifade eder. Gazâlî bu anlayış özelinde İslam geleneğinin en temel kaynakları olan Kur’an ve Sünnet’e vurgu yaparak, ilim ehlinin itiraz edebileceği açık bir kapı bırakmamıştır. Bu da İslam’ın temel kaynaklarına dayanan bir tasavvuf anlayışını sadece belli bir zümre arasında mütedavil bir öğreti olarak kalmayıp, ulemâ arasında da yayılarak sünnî ilim geleneğinin temel vasıflarından birisi haline getirmiştir.

Elbette İhyâ başta olmak üzere bu konuda pek çok eser vermiş bir allâmenin düşündüklerini bir makale kapsamında anlatmak kolay değil. Buna rağmen “mâ lâ yudraku küllüh velâ yutraku cüllüh/küllüh” kelam-ı kibarıyla da ifadesini bulan “Tamamı elde edilemeyen, tamamından da vazgeçilmez” düsturuyla hareket ederek bu ölçünün müsaade ettiği kadar salih bir amel niyazıyla gerçekleştirmeye gayret edeceğiz. Elbette bu konularda daha fazla bilgi arzu edenler için hem İslam Ansiklopedisi hem de İSAM ve diğer İlahiyat çevrelerinin sunduğu yüzlerce çalışma bize ve ilim taliplilerine enfes ve doyurucu imkânlar sunmaktadır.

“Marifet iltifata tabidir” sözü, hem bu fakir hem de diğer tüm ilim âşıkları için önemli bir ölçü olmakla birlikte Gazâlî'nin *İhyâ*'sının ilk bahsi olan ilim babında hadis olarak zikrettiği bir hikmet, gönüllerimize inşirah/ferahlık sunmaktadır. Elbette bu hadisin zayıflığı etrafında yapılan tartışmaların farkında olarak Gazâlî'nin yine de zikretmekte beis görmemesi, ilim yolunda teşvik için yeterli bir sebep olsa gerektir:

“Şayet siz bildiklerinizle amel ederseniz, Allah size bilmediklerinizi öğretir.”

Gazâlî'nin din ve dindarlık bağlamında bilgi ve amel, teori ve pratik arasında kurduğu ilişkiyi bundan daha güzel anlatan başka hangi ifade olabilir? Bu sadece bir durum tespiti değil, bunun ötesinde bir müjdedir. Merhamet vasfının, varlık adına ne varsa hepsini kuşattığını haber veren Zül-Celâl ve'l-Kemâl Hazretleri, Merhamet Elçisi'nin dilinden, başka birçok hadis de müjdelediği, bir rahmet ve nimeti haber vermektedir.

Sen bildiğinle, bildiğin kadarıyla amel edersen, Allah sana bilmediklerini öğrenme imkânı vereceğini müjdelemektedir. Allah bildiğiyle amel etme gayretinde olan kuluna, dünya ve ahiret saadetine kazandıracak gerekli bilgileri öğrenme garantisi vermektedir. Tüm sebeplerin yaratıcısı, müsebbibü'l-esbâb olan Allah bunu kendi sorumluluğuna alarak bu manada kişiye sağlanabilecek en büyük imkân ve kaynağı sunmaktadır. Dolayısıyla bu müjde sadece kesbî olan nazarî ilimle sınırlı olmayıp vehbî olan ledünnî ilmi de kapsamaktadır. Yeter ki kulun kendisi bu ilimlerin önünde engel teşkil etmesin.

Gazâlî'nin tasavvuf anlayışı da buna bağlı olarak zaten teorik bilgiden ziyade amele dönüşmüş ve inanan bir kimsede aşk lezzetinde hâl ve hakikat olarak tezâhür eden durum değil midir? Dolayısıyla bunun ilim geleneğimizdeki ifadesi ilme'l-yakîn-den, sırasıyla önce ayne'l-yakîne, oradan da bir üst mertebe olan hakke'l-yakîne ermehtir. Yani bilgiden ve ilimden irfana yükselen bu idrak yolu sırların sırrına, gerçek vuslata ermenin de biricik yoludur.

Gazâlî Munkız'da bu konuya şöyle açıklık getiriyor: “Diğer ilimleri bir yana bırakıp tasavvufa yöneldim, bütün dikkatimi bu hususa yoğunlaştırdım. Kesinlikle anladım ki sufilerin tutmuş oldukları yol, ilim ve amel yoludur. Bu yol özetle şudur: Nefsin öne koyduğu engelleri aşmak, onun kötü huylarından ve pis sıfatlarından arınmak, bu suretle kalbi Allah'tan başka her şeyden tahliye etmek ve onu Allah Teâlâ'nın zikriyle süslemektir.” (el-Munkız, s. 64, dâru't-taqwâ 2010)

Gazâlî tasavvufun en önemli konularından biri olan hâl ve makâm konusunu işlerken şu üç şartın birlikte gerçekleşmesini öngörür: İlim, amel ve hâl. Yani bilgi olmadan bu yola çıkılamaz, çıkılsa da mesafe alınamaz demektir. Tevhîd'e inanmanın ilk şartı da bilmek değil midir? Kur'an'da Muhammed Suresi 19. ayette Rabbimiz “fa'lem ennehû lâ ilâhe illallâh” hitabıyla öncelikli olarak “Allah'tan başka ilâh olmadığını bil” diye emretmiyor mu?

Gazâlî'nin tasavvuf anlayışının tevhîd ve şehâdet merkezli olduğuna bu yazımızın başında da işaret etmiştik. Dolayısıyla her şeyin başı önce bilgiden ve bilmekten geçmektedir. Bilgi ise başlangıç için asıl olmakla birlikte kendisiyle amel edilmediği takdirde hem aklen hem de dinen bir fayda sağlamaz. Deva için bir hastalığın ilacını bilmek yetmez, aynı zamanda tarife uygun bir şekilde ilacın mutlaka kullanılması şarttır. İslam'da da ilim amel etmek içindir. Faydası olmayan ve gereği yapılmayan bilginin misali Kur'an diliyle kitap yüklü merkep metaforudur (Cum'a Suresi 5. ayet).

Amel ise bizde zoraki yerine getirilen bir zorunluluk veya vazife olmanın ötesinde bir şeydir. Buna ta-

Gazâlî'nin tasavvuf ilmini farz-ı ayın ilimlerden saymasının sebebi de budur. Kalbinde olup bitenden haberi olmayan bir kimse her ne kadar yapıp ettikleri ve söyledikleri fıkha ve akaid ilmine zâhirde uygun olsa bile, eğer niyeti halis değilse yani bu amelleri sadece rıza-yı Bâri için değil de riya veya başka bir dünyevî menfaat için yapıyorsa hadisi şerifte buyurulduğu gibi o zâhiren ibadet gibi görünen ameller paçavra gibi o kişinin suratına çarpılır.

savvuf ıstılahında bazen hâl bazen de temkîn mertebesinde olanına makâm denilir. Dolayısıyla bilgi, kendisiyle amel edile edile sizin temel vasıflarınızdan yani güzel ahlâk olarak sizin kişilik ve kimliğinizin aslî mütemmim cüzlerinden biri olmak zorundadır. Böyle olmadığı takdirde bilginin de amelin de kişiye gerçek manada ahiret mutluluğunu kazandırmada bir faydası yoktur.

Muhtâru'l ehâdisü'n nebeviyye ve'l hikemü'l Muhammediyye adlı hadis kitabında El-Hatîb'in Cabir'den naklettiği bir rivayette Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğu ifade edilmiştir:

“İlim iki kısımdır: Kalpte olan ilim ki bu faydalı olan ilimdir. Dilde olan ilim ise ademoğullarının aleyhine hüccet olan ilimdir.” Bu hadise dayanarak ilim geleneğinde yaygın kabul gören zâhir ve bâtın ilmi ayırımının bu ve benzer hadislerle dayandığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Ahmet Akın Çığman Hocamla bu konuda yaptığımız sohbette bana haber verdiği bu hadisi şerif aynı zamanda her iki ilmin de yüklenildiği vazifeleri haber vermektedir. Lisanla ifade edilen zâhir ilmi yani şer'î ilimler dediğimiz tüm İslami ilimleri içine almaktadır. Bizler yapıp ettiklerimizden ve dilimizle söylediklerimizden birinci derecede bu zâhirî ilimlerin koyduğu ölçüler muvacehesinde sorumluyuz. Diğerleri yani kalpte olan ilim ise tüm kalbî amellerimizi kapsayan irfan ilmidir ve Rabbin katındaki gerçek sorumluluk da asıl bu ölçüye göre gerçekleşecektir. İslam ilim geleneğinde ilim ve irfan ıstılahları ile işaret edilen fark da bununla alakalıdır. Yani dilde olanla kastedilen zâhirî bilgiye ilim denilirken gönül-

de olana irfan denilmiştir. Bu her ikisine sahip olan âlimlere de âlim ve ârif manasında Zül-Cenaheyn yani her iki ilme birden sahip anlamında iki kanatlı denilmiştir.

Yıllar önce ben yurt dışına ilim tahsili için giderken Ahmet Akın Çığman Hocaefendi'nin hatırlattığı nasihat bugün gibi aklımdadır. “Evladım! Tek kanatlı kuş uçamaz. Çift kanatlı olmak için ise sadece kuru bilgi yetmez, aynı zamanda irfan ve gönül ehli de olmak gerekir. Bunun için de tasavvuf, gönül tezkiyesi için şarttır. Kişi devamlı nefsin kontrol altında tutmalıdır. Bunun için gerekli olan bilgi sadece kitaplardan öğrenilmez. Aynı zamanda günlük evrâd ve ezkâr ile gönlü, şeytanla işbirliği içinde olan nefs-i emmârenin vesvese ve iğvâlarından koruyarak, asıl sahibinin yani Allah'ın tecelligâhı kılmak gerekir. İşte asıl mesele böylece iki kanatlı yani Zül-cenaheyn olmaktır.” demişti.

Gazâlî'nin Munkız'da söyledikleri ile Hocamın bana hatırlattıkları birebir örtüşmekteydi. Şimdi Gazâlî'nin sözlerine kulak verelim: “Tasavvufla ilgili bilgileri elde ettikten sonra şuna kanaat getirdim: Ahiret saadeti ancak takva ve nefsin isteklerine gem vurma ile elde edilir. Bunun başı da kalbin yalancı dünya ile ilgisini kesmek, ondan uzaklaşmak ve ahirete yönelmektir. Bu da ancak mal ve itibarı bir kenara bırakmak, meşguliyetlerden kaçmak ve engelleri aşmakla gerçekleşir.” (age. s. 66)

“Mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır.” (Taberânî), “Ameller niyetlere göredir.” (Buhârî) ya da “Hiç şüphesiz Allah sizin bedenlerinize, suret ve mallarınıza bakmaz. Bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Müslim) tarzındaki sahih

hadisi şerifler hep bu manayı teyit etmektedir. Bu sebeple nebevî buyrukla kalbin amelinin, bedenın amelinden üstün olduğu ilan edilmiştir. Zira kalp, niyetin ve dolayısıyla samimiyet ve sevginin makarırısıdır yani hayat bulduğu, yerleştiği yerdir. Amellerin sonuç itibarıyla kıymet hükümleri, zâhirde bedenın yapıp ettiklerine göre değil, kalbin niyet ve samimiyetine bağlıdır.

Gazâlî'nin tasavvuf ilmini farz-ı ayın ilimlerden saymasının sebebi de budur. Kalbinde olup bitenden haberi olmayan bir kimse her ne kadar yapıp ettikleri ve söyledikleri fıkha ve akaid ilmine zâhirde uygun olsa bile, eğer niyeti halis değilse yani bu amelleri sadece rızayı Bâri için değil de riya veya başka bir dünyevî menfaat için yapıyorsa hadisi şerifte buyurulduğu gibi o zâhiren ibadet gibi görünen ameller paçavra gibi o kişinin suratına çarpılır.

Dolayısıyla kişi gönlünde olup biteni anlayacak kadar bu irfan mektebinden nasiplenmelidir. Aksi takdirde Anadolu tabirimizle “kaş yapıyorum derken göz çıkarma” durumuna düşebilir. Allah'a kulluk ediyorum derken nefsin ve şeytana zebûn olmuştur da farkında bile değildir. Bütün bu sebeplerden dolayı her insanın kalbini arındırmaya ve bu tür şeytânî ve nefsânî vesveselerden korunmanın yollarını bir bilenden öğrenmeye ihtiyacı vardır. Elbette bunun ilacı ve tedavisi, Kur'an ve Sünnet ekseninde hareket eden ilim ve irfan sahibi âlimler eliyle uygulanmalıdır.

Gazâlî'nin de bu konuya açıklık getirmek için verdiği misal dikkate şâyândır. Bedeni hastalıklarımızın şifası için nasıl ki hâzık ve bilgili bir tabibin teşhis ve tedavisine

ihtiyaç duyuluyorsa, aynı şekilde bundan daha hassas ve daha fazla bilgi ve tecrübeye ihtiyaç duyulan kalbi hastalıklarda da bir bilene ihtiyaç olduğudur. Gereği yerine getirilmeyen bilginin fayda vermediğini Gazâlî Munkız'ında şöyle açıklar:

“Hasta bir tabip sıhhatin tarifini, çarelerini ve tedavi yollarını bilir ama yine de hastadır. Sağlığına kavuşması için bilgi yeterli değildir. Fiilen tedavi görmesi şarttır. Zühdün ne olduğunu, bunun sebep ve şartlarını bilmek de böyledir. Zühd hakkındaki bilgi başka, zühd hali daha başkadır.” (age. s. 65)

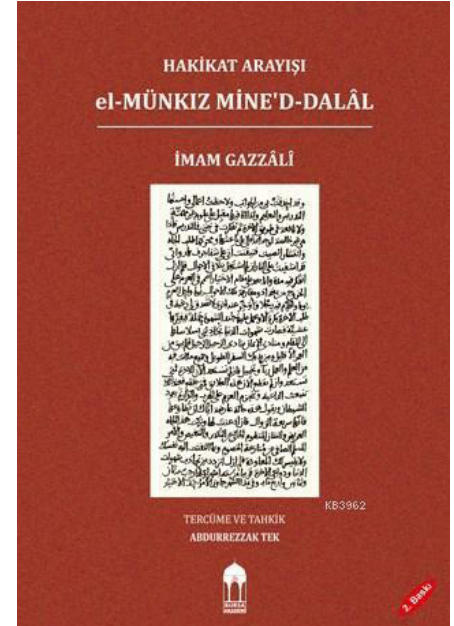
Hasta elbette belli bir seviyede tabibin dediklerini kavrayabilse de bu ilme sahip olmadığı için ona güvenmek ve dediklerini harfiyyen yapmak durumundadır. Kafasına göre ilacı kullanamaz. Zâhir ve bâtın ilmini cem etmiş ehliyetli mürşitlerin de vazifesi budur. Hasta, anlamak için ne kadar gayret etse de güvenmek ve tavsiye edileni -meşru çerçevede kalınma şartıyla- yerine getirmek zorundadır. Muhabbet ve güven bağının kurulamadığı ya da gerçekleşmediği durumlarda bir fayda elde edilmesi Gazâlî'ye göre imkânsızdır. Bu güven ve teslimiyet önce Allah'a sonra Rasûlüne ve daha sonra da onun yolunu takip eden Peygamber vârisi âlimleredir. Muhabbet temeli olmayan imanın da amelin de gerçek kulluk ve ebedi mutluluk adına bir kıymeti harbiyesinin olmadığı aşîkârdır.

Ahmet Akın Çığman Hocamın Peygamber vârisi âlimlerden kastedilenin sadece zâhirî ilim sahibi olanlar olmadığına Kur'an'dan getirdiği delil, bu konuda pek çok âlim gibi Gazâlî'nin de istişhad ettiği Fâtır Suresi 28. ayetti. “Allah'tan kulları arasında gerçek anlam-

da haşyet duyanlar ancak âlimlerdir.” Haşyet ancak irfan mektebinde devşirilecek, gönül dünyasına ait bâtınî bir ilimdir. Haşyet için irfan şarttır. Buradaki âlimlerin haşyet ile vasıflandırılmaları, onların hem zâhir hem de bâtın ilmine sahip olmaları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Kur'an ıstılahında ilim mutlak olarak kullanıldığında kâmil manada hem zâhirî hem de bâtınî her iki ilim alanını da birlikte kuşatan bir mana kastedilmektedir. Buna dayanarak özetle, İslam'da âlim aynı zamanda ârif olandır hükmünü net olarak ifade edebiliriz.

Bu şekilde tasnif edilmesine rağmen her iki ilmin de sonuç olarak hakikat adına söyledikleri elbette birbirinden farklı değildir. Eğer sonuç itibarıyla bir çelişki varsa mutlaka bunlardan birisi yanlış olmak durumundadır. Zira bunlar metotları farklı olsa da sonuç itibarıyla aynı hakikati anlamaya çalışırlar. Birisi zâhiri ilimle aklın ve vahyin imkânlarından faydalanırken, hakikatin akla bakan nazarı/kesbî yönünü tespit ve ispat etmeye çalışır, diğeri ise bâtınî ilimle zevk ve keşf metoduyla hakikatin gönüle bakan ledünnî sırlarına vakıf olmaya çalışır. Her iki ilmin birbirini tamamladığının farkında olan âlimler, birbirlerine hürmet ve saygıda asla kusur etmezler.

Ahmet Hocamın anlattığı bir bilgi bunun zamanımızdaki en önemli şahitlerinden birisidir. Osmanlı'nın yetiştirdiği en önemli ulemâdan biri olan Ömer Nasuhi Bilmen'in irfan kutuplarından Mehmed Zahid Kotku Hazretleriyle olan muhabbeti sır değildir. Zaman zaman Kotku Hazretlerini ziyaret ederek onun irfan pınarından istifade ettiği bilinmektedir. Bu, zâhirde zirve olan bir

Dolayısıyla Kur'an ıstılahında ilim mutlak olarak kullanıldığında kâmil manada hem zâhirî hem de bâtınî her iki ilim alanını da birlikte kuşatan bir mana kastedilmektedir. Buna dayanarak özetle, İslam'da âlim aynı zamanda ârif olandır hükmünü net olarak ifade edebiliriz.

Yani tasavvufun ölçüsü de şeriattır ve dolayısıyla da zâhirle çelişki ve çatışma içerisindeki bâtın ilmine ve iddiasına hiç bir şekilde prim verilmemesi gerekmektedir.

âlimin irfan kutuplarından birine olan muhabbetini ve onun irfanına atfettiği değerin en bariz örneklerinden biridir. Kotku Hazretleri de fıkıhla ilgili konularda Ömer Nasuhi Bilmen Hocaefendiye danışarak irfan mektebinin zâhiri şeriat ilmine verdiği değeri açıkça ortaya koymaktadır.

Sümbül Efendi Kur'an Kursu'ndan hafızlık hocam olan Mustafa Yılmaz ile geçen hafta yaptığımız telefon muhabbetinde anlattığı bir hatırası da bu bakış açısını teyit etmektedir. Sümbül Efendi Camii avlusunda Ömer Nasuhi Bilmen Hoca'nın kendisi gibi yaşlı bir zatın elini öpmeye çalıştığına şahit olur. Yanındakilere bu yaşlı zatın kim olduğunu sorduğunda Erenköylü Sami Efendi olduğunu öğrenir. Bilmen Hoca Sami Efendi'nin elini öpmeye çalışmakta, o ise buna müsaade etmeyerek kendisi Ömer Nasuhi Bilmen'in elini öpmek istemektedir. Bu olay, irfan kutbuyla ilim kutbunun buluşup kaynaştığı enfes örneklerden biridir.

Zâhir ilimleri yani fıkıh ve akaid kişiye neye nasıl inanması gerektiği ve neyi nasıl, hangi şartlarda ve ölçülerde yapacağı hakkında bilgi verir. Ama ihlas ve haşyet, bu ilimler aracılığıyla elde edilemez. Gazâlî'nin de bu konuya işaret ederek namaz ve oruç gibi ibadetleri neyin ifsat ettiği hakkında en ince noktasına kadar tartışan ve delilleri bilen fakihlerin, kalbin halleri ile ihlas ve niyet noktalarında gafil olmalarının anlaşılır bir durum olmadığını söyler. Aslında ibadetleri ifsat eden büyük tehlikenin kalple alakalı olduğu halde, pek çok âlimin bu konuya hiç dikkat etmediklerinden yakındır. Bunun sebebini de kalbin hallerine vakıf olmayı öğrenecekleri irfan boyutundan mahrum olmalarına bağlar.

Elbette bu yolun sahte simsarları ve müteşeyyihleri, inanan insanımızın önündeki en önemli handikaplardan birini oluşturmaktadır. Bu tür sahtekârların eline düşme ve dindarlık adına dinden uzaklaşma tehlikesinin büyüklüğü her dönemde İslam ulemasını meşgul eden en önemli konuların başında gelmiştir. Her dönem "Tasavvufun özünün kaybolup sadece isminin kaldığından" şikâyet edilmiştir ve bu durum tasavvuf ilmi kadar da eskidir.

Ebü'l-Hasan Bûşencî'nin "Tasavvuf önceleri isimsiz bir hakikattir, şimdi hakikatı olmayan bir isimdir" şeklindeki ifadesi, tasavvufa içeriden yapılan eleştirilerin en yaygın ve meşhur olanıdır. Neredeyse bu alanda eser veren her âlim bu sahte din bezirgânlarına ve simsarlarına dikkat çekerek bu konuda ölçünün ehl-i sünnet çizgisi olduğunun altını çizmişlerdir.

Sûfî müelliflerden Serrâc, Kelâbâzî, Kuşeyrî, Hücûvîrî ve Gazâlî gibi tasavvuf alanında eser veren âlimler, gerçek tasavvufun nasıl olması gerektiği hususunda fikirlerini serdetmekle kalmayıp aynı zamanda bu yolun yolcusu olduğunu iddia edenler arasında "hakîkî" olanı, "sahte"sinden ayırmaya çalışmışlardır.

Anadolu irfanı bu tehlikeyi "Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder." atasözüyle formüle etmiştir. Her ikisi de büyük tehlike olmakla birlikte biri dünya hayatının sona ermesine diğeri ise ebedi saadetin heba edilmesine sebebiyet vermektedir. Bu sebeple beden doktoru kadar gönül doktorunun da işinde mahir olması gerekmektedir. Ahir zamanla ilgili Efendimizin işaret ettiği sahte din âlimleri tehlikesi bugünün şartlarında her zaman olduğundan daha günceldir:

“Ahir zamanda, âlim azalır, cahillik artar. Âlim kalmayınca da, cahil ve sapık din adamları, yanlış fetva vererek fitne çıkarır, hem kendilerini hem de başkalarını saptırırlar.” (Buhari)

Bundan dolayıdır ki bu gönül yoluna tevessül etmek isteyenlerden önce şer’î ilimlerde belli bir seviyeye gelmeleri hem Osmanlı ilim geleneğinde hem de diğer irfan mekteplerinde şart koşulmuştur. Gazâlî’nin bu alanda yazdığı tüm eserlerde de bu hassasiyetin korunduğu çok net ve kesindir. Gerek *İhyâ* kitabına başlarken önce ilim ve akabinde akaid konularına yer vermesi, gerekse bu manada yazdığı diğer tüm eserlerinde şeriata yaptığı vurgu, bunun en bariz göstergesidir.

Hayrettin Karaman gibi günümüz âlimlerinin sıradan insanların tasavvuf yoluna intisap etmeleri konusunda rezervli davranmalarının da asıl sebebi bu tehlikedir. Buna benzer tehlikelerin asgariye indirilmesi din hakkında doğru bilgilenmekten geçmektedir. Yani tasavvufun ölçüsü de şeriattır ve dolayısıyla da zâhîrle çelişki ve çatışma içerisindeki bâtın ilmine ve iddiasına hiç bir şekilde prim verilmemesi gerekmektedir.

Bir fetva vesilesiyle kendisini aradığım Hayrettin Karaman Hocama kendisiyle ilgili değerlendirmemi

iletince, tespitimin doğru olduğunu belirterek ayrıca şunları da ekleyebileceğimi söyledi.

İmam-ı Rabbânî’nin, “bir asırda kâmil bir müşşidin varlığı o asrı bereket asrı kılar” sözüyle aslında bu makâmın bugün zannedildiği gibi kolay elde edilecek bir merteye olmadığını ifade ederken, günümüzde yaşanan şeyh enflasyonunun bu işin nasıl ayağa düşürüldüğünün bir göstergesi olduğunu sözlerine ekledi. “Tasavvuf Şeriatsız Olmaz” adlı kitabında buna işaret ederek şeriatten ve Peygamber Efendimizin sünnetinden kıl payı uzaklaşan bir kimsenin gösterdiği tüm olağanüstü hallerin keramet değil istidrâc olduğu tespitinin bizatihi İmam Rabbânî’ye ait olduğunu da ilave etti. Dolayısıyla asıl ölçü, bir şeyhin tüm yapıp ettiklerinde kıl payı istikametten ve sünnet-i Rasulullah’tan ayrılıp ayrılmadığı meselesidir. Sahte şeyh sadece kişiyi dininden değil, sahip olduğu maddi manevi her şeyden mahrum eder diye de sözlerini tamamladı.

Gazâlî her iki ilmin vazgeçilmezliğini sadece yazdıklarıyla değil kendi hayatıyla da ispat etmiş Zülcenaheyn bir âlimdir. Ömrünün son baharında yan yana yaptırdığı medrese ve tekke de bunun en bâriz müşahhas örneğidir.

Çift kanatlı olup ebedi güzelliklere hep birlikte ulaşabilmek niyazıyla.

Gazâlî her iki ilmin vazgeçilmezliğini sadece yazdıklarıyla değil kendi hayatıyla da ispat etmiş Zülcenaheyn bir âlimdir. Ömrünün son baharında yan yana yaptırdığı medrese ve tekke de bunun en bâriz müşahhas örneğidir.

Popüler Kültürün Yükselen Aktörü Kore ve Kore Dalgası

Sevde ÖZTÜRK

İbn Haldun Üni.
Sosyoloji Doktora Öğrencisi

1950’li yıllardan 2000’lerin başlarına kadar daha çok Kore Savaşı ile birlikte anılan Güney Kore, 2000’lerin başlarından itibaren küresel pop kültürü ile birlikte öne çıktı. Dijitalleşme ile birlikte kilometrelerce ötedeki bölgeler, kültürler artık bizlere yakın oldu. Kore pop kültürü; kendine has ürünleri, dansı, müziği, sineması ve dizileriyle özellikle uluslararası genç nüfusun gündeminde yer alıyor. İnternet kullanımı ve sosyal ağlarla birlikte giderek küreselleşen Kore pop kültürü, Türkiye’de de özellikle genç bir hayran kitlesine sahip. Bu hususta yakın kültürlerle ve ortak bir tarihi geçmişe sahip olmamız da oldukça etkili rol oynuyor. Peki, Kore kültürünün gençlerin düşünce, duygu ve hayallerine gün geçtikçe daha çok etki etmesinin arkasında hangi unsurlar yer alıyor? Kore pop kültürü gençlerin dünyasında hangi boşluğu dolduruyor?

Türkiye’nin Güney Kore ile yakın tarihte Kore Savaşı ile başlayan bağı, her iki ülke için olumlu bir imaj oluşturmuş ve karşılıklı yakınlaşmayı kolaylaştırmıştır. Türkiye’de Kore televizyon dizileri ve kültürüne hayranlığı kolay kılan unsurlardan biri de bu tanışıklıktır. Diğer taraftan yakın kültürel unsurlar taşıyor olmamız da bu kültürü rahat benimsememizde etkilidir. Bu kültüre olan merakım, tıpkı bazı araştırmacılar gibi beni de Güney Kore’yi daha yakından araştırmaya sevk etti. Bu merak neticesinde kendimi 2019 yılı güz döneminde Güney Kore’de buldum. Anlatılan Kore ile yaşadığım Kore’yi karşılaştırmak imkânını bulduğum bu yolculukta, kültürel unsurları yerinde gözlemledim. Kore devlet üniversitelerinden birinde Kore kültürü ve “Hallyu” dediğimiz *Kore dalgası*ı konu edinen sosyoloji derslerine katıldım. Oradaki gözlemlerim ve araştırmalarımın hareketle iki bölümden oluşacak bu yazı serisinde, öncelikle Kore dalgasının günümüz dünyasında ve Türkiye’de neye tekabül ettiğini sizlerle paylaşacağım. İkinci yazıda ise Kore pop müziği ve dizilerinin nasıl bir etkiye sahip olduğunu, bu etkinin arka planındaki unsurlara dikkat çekerek aktaracağım.

Kore popüler kültürü; Kore’nin popüler haline gelmiş, sevilen kültürel unsurlarına işaret etmektedir. Kore toplumunun ürettiği ürünler ve içerikler, Kore yemek kültürü, modası, Kore kültür merkezleri, lokantalar, kafeler, dijital etkinlik ve konserler Kore kültür endüstrisini oluşturan parçalardır.

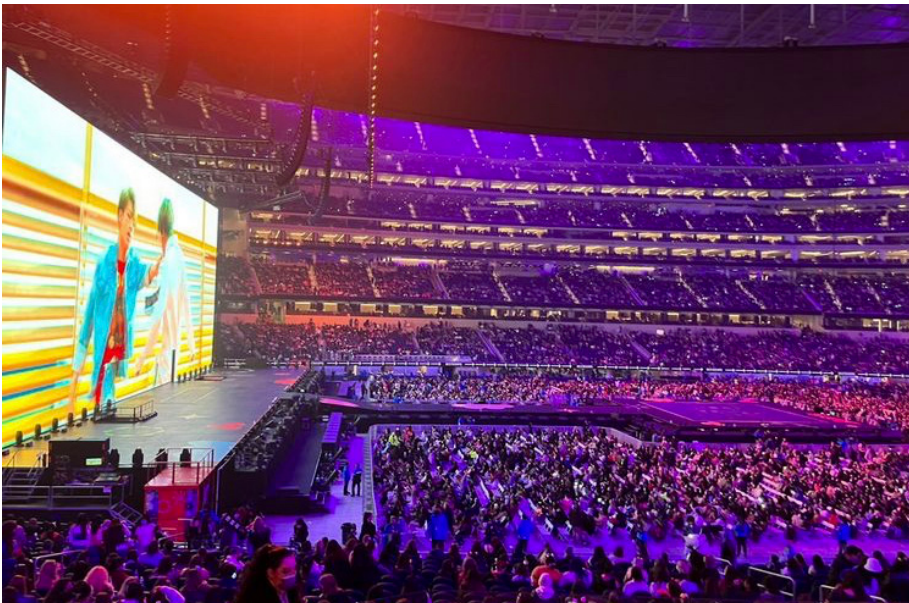
Yerel ve küresel özellikleri içerisinde barındıran “Hallyu” kelime anlamı itibarıyla “Kore dalgası” anlamına gelmektedir. Bu anlamda Kore popüler kültürü ile Hallyu kavramları sık sık bir arada kullanılmaktadır. Bunun yanında, K-pop ise özel olarak Kore tarzı pop müzik kültürüne işaret etmektedir. İlk olarak 1990’lı yıllarda üretilen Kore dizi ve müziklerinin Çin’deki dikkat çekici izlenme oranlarıyla, Kore kültürünün popülerliği başlamış ve Çinliler Kore’nin bu gün geçtikçe yükselen etkisini “Hallyu” yani Kore dilinde Kore dalgası olarak adlandırmıştır. Kore, Çin’in ardından Japonya, Vietnam gibi çevre Asya ülkelerinde de popüler dizi, sinema ve müzik yapımlarına imza atmıştır. Böylelikle, hem kendi içinde hem de uluslararası çaptaki potansiyelinin farkına varmıştır.

Kore dalgasının bir medya ve eğlence endüstrisi olarak doğuşu, 1990’lı yılların başında hükümetin Kore dalgasının bir ticari ve kültürel gelir kaynağı olarak görmesiyle başlamıştır. Bu nedenle hükümet Kore dalgasını önce bölgesel daha sonra da küresel olarak geliştirme-

ye yönelik adımlar atmıştır. 2001 yılında KOCCA, Kore Yaratıcı İçerik Ajandası, kurulmuştur. Bunun devamında, kültür ve sinema akademileri kurularak yetenekli öğrenciler yetiştirilmiştir. Kore Hükümeti, 2008 yılından bu yana kültürel küreselleşmeyi bir ekonomik politika amacının yanında diplomasi aracı olarak görmüştür. Böylelikle, kültürel bir diplomasi aracı olarak, Kore dalgasını, yumuşak güç unsuru olarak kullanmaya başlamıştır. 2008 ile 2013 yıllarında hükümet, Kore kültürünün küreselleşmesine vurgu yapmış ve bu yönde politika izlemiştir. Kültür ve medya teknolojileri içerikleri üretmek için 2001 yılında kurulan KOCCA, hükümetin ekonomik stratejileri için çalışmaktadır. Böylelikle, Koreli içerikler bir küresel yumuşak güç unsuruna çevrilmiştir. Kore Hükümetinin katkılarıyla Kore kültürü küresel çapta pazarlanacak ürünlere dönüştürülerek kâr elde edilmiştir.

Kore pop kültürü, bu kültürün tasarılayıcı aktörleri, hükümet desteği ve küresel kapitalist şirketler üzerinden hem yerel hem de küresel kazanç için büyük bir kâr sahasına

***Kore pop kültürü,
Türkiye’de de özellikle
genç bir hayran
kitlesine sahip.
Bu hususta yakın
kültürlere ve ortak bir
tarihi geçmişe sahip
olmamız da oldukça
etkili rol oynuyor.***

Kore popüler müziğinin(K-pop); kalabalık gruplar halinde yapılması, görsel açıdan estetik bir fiziğe sahip olunması, üstelik 12-13 gibi çocuk yaştan itibaren adeta askeri bir disiplinle eğitilmesi sürecine bizler aşına değiliz. Ancak, bu endüstrinin işleyişi ve arka planı noktasında tartışmaya açık pek çok konu bulunmakta.

dönüşmüştür. Bu husus K-pop'un etkisinin neden bu kadar geniş kitlelere ulaştığı ve kalıcı olduğuna işaret ediyor. K-pop özel olarak Kore tarzı müzik türü olarak adlandırılıyor. Bu müzik türünü farklı kılan unsurlar, sanatçıların genç erkek ve kadın gruplardan oluşması, müzikal ve görsel performanslarının Güney Koreli ajanslar tarafından dizayn edilmiş olması ve belirli bir hayran kitlesi ile desteklenmesidir. Kore kültür ürünleri, hükümet ve küresel şirketler desteğiyle sürekli olarak çağın değişimine adapte ediliyor ve destek buluyor. Bu hususta Kore hükümet başkanlarının pek çok konuşmasında küreselleşme ve yeni bilgi teknolojilerine vurgu yaptığı bilinmektedir.

Kore dalgasındaki gelişmelerin ne yöne evrildiği ve Kore dalgasının Kore Hükümeti için neyi ifade ettiği, başlangıcından bugüne hükümet yetkililerinin konuşmalarından anlaşılabilir. Kore dalgasının henüz doğuş yıllarındaki 7. Cumhurbaşkanı Kim Young-sam'ın konuşmasında, küresel rekabet çağı ve Kore'nin hükümet politikasına vurgu yaparken bugün, 12. Cumhurbaşkanı Moon Jae-in, Kore dalgasının en ünlü temsilcisi BTS (Bangtan Sonyeontan/Kurşun Geçirmez Erkekler) isimli erkek müzik grubu-

nu "Gelecek Nesiller ve Kültür İçin Özel Elçi" olarak ilan etmiştir. 2019 yılında, özel bir Koreli yapım şirketi, BTS'in dünya turunun sahne arkası görüntülerini bir belgesel film olarak yayınlayıp, bu süreci cazip hâle getirme çalışmalarına devam etmiştir. BTS, küresel etkisi nedeniyle, Birleşmiş Milletler'in 2030 hedeflerinin sunulduğu genel kurul toplantısında yer almış ve bu konuşma BM'nin resmi Youtube kanalında milyonlarca kişi tarafından izlenmiştir. Bunun yanında grup, BM salonunda Permission to Dance şarkılarına klip çekip yayınlamıştır.

Kore popüler müziğinin(K-pop); kalabalık gruplar halinde yapılması, görsel açıdan estetik bir fiziğe sahip olunması, üstelik 12-13 gibi çocuk yaştan itibaren adeta askeri bir disiplinle eğitilmesi sürecine bizler aşına değiliz. Ancak, bu endüstrinin işleyişi ve arka planı noktasında tartışmaya açık pek çok konu bulunmakta. En başta, seçmelere katılan adaylar, yeteneklerine göre tekrar tekrar uzun soluklu bir rekabet içinde elenerek bu sektöre giriyor. Daha sonra şirketlerin yetenekli kabul ettikleri adaylar, henüz 12 gibi erken bir yaşta ailelerinin veya vasilerinin izniyle şirketin programına dahil ediliyor. Tam da bu noktada onların yaşının çoğunun sözleşme imzaladıkları şirketle olan anlaşmaları doğrultusunda şekillendiğinden bahsetmek gerekiyor. Zira bu adaylar çıkış yapıp halka kendilerini ünlü olarak tanıtana kadar bir dizi sıkı programdan geçiyor. Beslenme, fiziksel özellik, arkadaş ve aile ilişkisi, dil, okul, kişisel gelişim gibi durumları, şirketler tarafından zorlu aşamalara göre düzenleniyor.

K-pop firmaları piyasaya çıkaracakları grup veya şahısları adeta

baştan yaratıyor. Hatta onların kadınlık, erkeklik ve kişiliklerini yeniden kurguluyorlar. Bu noktada, K-pop endüstrisinde bir idol yetiştirme programı söz konusu oluyor. Elbette, bu programlar için milyonlarca dolarlar harcanıyor. İdol yaratımının yanında şarkının yazımından dansına, koreografisinden sahne tasarımına kadar en ünlü isimlerle çalışılıyor. Profesyonel olarak planlanan bu kurgu, seyirciyi hep mutlu, enerjik ve canlı görünen idollerin cazibesine çekiyor. Ancak, bu süreç doğal olmadığı için pek çok tehlikeyi de içinde barındırıyor. Bir kere idol adayı, dış görünüşü ve kilosu için estetik ameliyatlara ve sıkı programlara razı kılınıyor. K-pop yıldızlarının ne yiyeceklerinden ne giyeceklerine hatta aile ve arkadaş ilişkilerine kadar şirketler sınır çiziyor. Kısaca, bu aday artık şirkette bir nesneye dönüştürülüyor. Tüm bunlar, bizi K-pop'un görünmeyen öteki yüzüne götürüyor. Peki, çocuk yaşta böyle bir süreç dahil olan yıldızların sağlıklı bir birey olmaları mümkün müdür? Aile, arkadaş hatta evlilik ilişkilerine bile karışılan bir hayatın içinde yıldızlar sahnede oldukları kadar mutlu mudur?

K-pop idollerinin, kendilerine sunulan kurgulanmış kişilikleri, yüz ve bedenleri, lüks hayatları, pahalı kıyafetleri ve sanal aileleriyle kapital bir meta olarak görüldüğü açıktır. Yıldız olana kadar içinde bulundukları askeri disiplin, ailelerin pragmatik/maddi istekleri, ya olursunuz ya da ölürsünüz şeklinde rekabetçi endüstriyel anlayış, kimi zaman yıldızların şirketten ayrılmasına kimi zaman ise hayatına son vermesine kadar gidiyor. Özellikle, son yıllarda Kore eğlence endüstrisinde yaşanan skandallar,

Koreli ünlülerin artan intihar vakaları ve şirketlerine dava açan idollerin varlığı, bu endüstrinin hastalıklı durumuna işaret ediyor. Üstelik, Güney Kore'nin kendi toplumsal yapısı da bu hususta yaşanan olumsuzlukları tetikleyici rol oynuyor. Zira, Güney Kore bir yanda üstün ekonomik ve teknolojik hamleleriyle konuşulurken diğer yanda intihar ve toplumsal rekabet baskısı ile öne çıkıyor. Hatta, Koreliler eleştirel bir dille kendi ülkeleri Güney Kore'yi "Hell Chosun" yani Cehennem Kore olarak adlandırıyor. Bu noktada, K-pop endüstrisi sadece Kore dalgasının değil, Kore toplumunun da içinde bulunduğu bazı bunalımlara işaret ediyor. Sonuç olarak, Kore pop kültürü konuşulurken bir yandan Kore'nin içinde bulunduğu durumu, diğer taraftan eğlence endüstrilerinin kapitalist pratiklerini göz önüne almak gerekiyor.

¹Sue Jin Lee, "The Korean Wave: The Seoul of The Asia", The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications, Sayı 2, No 1, 2011, ss. 85-93.

²Elif Taşdemir, "Fandom: Güney Kore Hayranlığı ve Bir Kültür Taşıyıcısı Olarak Güney Kore Dizileri", Radyo, Televizyon ve Sinema

³Tae Young Kim & Dal Young Jin, "Cultural Policy in the Korean Wave: An Analysis of Cultural Diplomacy Embedded in Presential Speeches", International Journal of Communication, Sayı 10, 2016, ss.5514-5534.

⁴Kim&Jin, ss.5518-5519.

⁵The Straitstimes, "BTS appointed as South Korea's special presidential envoy for culture", 22 Temmuz 2021. <https://www.straitstimes.com/life/entertainment/bts-appointed-as-south-koreas-special-presidential-envoy-for-culture>

⁶Cumhuriyet, "BTS grubu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuştu", 21 Eylül 2021. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/bts-grubu-birlesmis-milletler-genel-kurulunda-konustu-1870632>

⁷Mutlu Binark, Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası "Hallyu" Güney Kore'de Sinema Endüstrisi, K-Dramalar ve K-Pop, Siyasal Kitabevi: 2019, Ankara.

İdol yaratımının yanında şarkının yazımından dansına, koreografisinden sahne tasarımına kadar en ünlü isimlerle çalışılıyor. Profesyonel olarak planlanan bu kurgu, seyirciyi hep mutlu, enerjik ve canlı görünen idollerin cazibesine çekiyor.

Tarihin Kırılma Günlerinde Bir Türk Doktorun Kazakistan Hatıraları

Uğur GENÇOĞLU

Dr., Somali Recep Tayyip Erdoğan
Hastanesi Kurucu Başhekim

İkinci Dünya savaşından sonra dünya uzun yıllar iki kutuplu ve soğuk savaş yıllarına sahne oldu. Biri başta ABD ve beraberinde Avrupa'nın oluşturduğu kapitalist dünya ve askeri ittifakı olan NATO iken diğeri komünist ideolojinin temsil edildiği Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve etki alanındaki Romanya, Yugoslavya, Çekoslovakya gibi bazı Doğu Avrupa ülkelerinden oluşan Varşova paktı. Fakat tarih, birtakım değişimlere gebeydi ve komünizmin devlet olma sürecinin sonuna geliniyordu. 1989 yılında, 10 yıllık başarısız bir işgalin ardından Afganistan'dan geri çekilen SSCB ekonomik olarak da tükenmişti. İdeolojik olarak da değişimler peşi sıra geldi. 1989'da Berlin duvarının yıkılmasıyla Doğu (Demokratik) ve Batı (Federal) Almanya birleşti. Bu olay, artık komünizmin ekonomi ve ideoloji tabutuna çakılan son çivi idi. Son Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği başkanı, komünist (politbüro) Genel Sekreteri Gorbaçov'un Glasnost ve Perestroyka (Açıklık ve yeniden yapılanma) politikaların sonucunda SSCB dağıldı hatta komünistler bir askeri darbe ile Gorbaçov'u indirmek istediler fakat halkın tepkisiyle karşılaştılar. Bu olaylarda hafızalara kazınan Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin, karşı eylemlerde tankın üzerine çıktı ve cılız askeri darbe önlendi. Neticede SSCB'ni oluşturan 15 ülke birbiri ardına bağımsızlıklarını ilan ettiler (Eylül 1992). Kazakistan'da bunlardan biriydi. Bu ülkeler: Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Letonya, Litvanya, Estonya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova ve Rusya.

Kazakistan'ın içinde bulunduğu Orta Asya coğrafyası, tarihte Türklerin anavatanı olarak bilinir. Biz Türkler, oradan çıkmış, dünyaya yayılmış ve Anadolu'yu yurt edinmişiz. Bugün orta Asya'da yer alan ve Türk soylu Kazak, Kırgız, Özbek Türkmenlerin ülkeleri olan Türkiye Cumhuriyetleri doğal olarak ilgi alanımıza giriyordu. Üstelik SSCB'den ayrılmış ve bağımsız olan bu ülkeler belli ki yeniden inşa ve restorasyon süreci geçireceklerdi. Ticaret, eğitim, sanayi, bilim her türlü sahada kalkınmalarına katkı verilmeli; nasıl o zamanlar oradan buralara geldiysek bugün de buradan oralara gitmeliydik. Bu duygular bizim insanımızın oralara gitmesine vesile oldu ve idealist insanlar o bölgeye akmaya başladılar. AMGT'den rahmetli Osman Yumakoğlu başkanlığında, içinde dayımın da bulunduğu bir heyet Kazakistan'a gözlemler ve görüşmeler yapmak için gitti. Ben o sıralar Türkiye'de fakülteyi ve mecburi hizmeti bitirmiş ihtisas yapmak istiyordum. Girdiğim TUS'ta aldığım puan genel cerrahiye yetse de arzuladığım branş olan plas-

tik cerrahiye yetmiyordu. Ya oturup daha fazla ders çalışacak ya da yurtdışında ihtisas yapmak gibi başka seçenek arayacaktım. Kazakistan'a gitmek fikri, bu idealist duyguların tetiklenmesiyle gerçekleşti. Dayımdan orada İhtisas konusunu araştırmasını istedim. Rahmetli dayım, dönüşünde bana bu konuda imkanların çok müsait olduğunu söyledi. Biz fakültede öğrencilik hayatımız boyunca milli İslami bir kimlik kazanmıştık. Hayat, iman ve cihad veya iman, hicret ve cihaddan ibaret. İşte bu duygu ve düşünceler, bizi Kazakistan yolculuğuna çıkarırdı. Çünkü kendi memleketimizde inançlarımızı tam yaşayamadığımız hayata tam aksettiremediğimiz zamanlardı, o zamanki Türkiye. Kılık kıyafet kanunu veya yönetmeliği adı altında başörtülü hanımların, sakallı erkeklerin çalışmaları güçleştiriliyor; inanç konusunda lakayt veya aykırı hocaların bölüm başkanlığı yönetiminde insanlar namazlarını gizleyerek iş yapıyor, psikolojik baskılara maruz kalıyor, eğitimlerini tamamlamaya çalışıyorlardı. Dolayısıyla bu yolculuk, bizim için bir nevi hicret sayılırdı, gidip daha güçlü olarak dönmek vardı. Bu sebepler çerçevesinde Kazakistan'a gitmek iyi bir seçim oldu.

Gitmeden önce Alma Ata Medicine Institute (Tıp Fakültesi) den *Şakru* (Kazakça çağrı; Rusça *Prikaz*, İngilizce *Acceptance*) denen davet / kabul mektubu da almıştım ve o zamanki görev yerim olan Keles Merkez sağlık ocağından istifa ederek ayrıldım ve Eylül 92'de yeni bağımsız Kazakistan'a doğru yola çıktık.

O zamanlar THY şimdiki gibi değil, oralara doğru dürüst seferi yok (sonra ilgi artınca başlamıştı). Ulaşım sadece eski SSCB'den kalma Aeroflot Hava Yolları uçakları ile sağlanıyordu. İstanbul'dan o zamanki başkent Alma Ata'ya (Almatı) bu uçaklarla yaklaşık 7 saatlik bir yolculuk yapılıyordu. Uçak İstanbul'dan kalktıktan sonra

Hazar Denizi'nin doğusunda Aktau denen yerde ikmal için iniyor ve yolcular hiç uçaktan inmeden yarım ila bir saatlik bir beklemeden sonra tekrar devam ediliyordu.

Şunu da söylemeden geçemeyeceğim. Uçakta bir grup Türk vardı. Bunlar şimdi Fetö dediğimiz yapının elemanları olup ilk olarak orada okul açmak için gidiyorlardı. Sabahın ilk ışıkları ile havali-manına indik. O zamanlar haberleşme imkânı kıt, cep telefonları yok. Türkiye'den ayrılmadan önce gideceğim yerdeki kişilerle irtibat kurmuştum. Beni birisi karşılayacaktı. Alma Ata Havaalanı o zamanlar küçük bir havaalanı, pek büyük sayılmaz. İndiğim yerde anlamını bırak, okumayı bile bilmediğim Kiril alfabesi ile yazılmış levhalarla, yazılarla dolu çevrede kendimi çok yabancı hissettim. Fetö'cülerini karşılayanları onları aldı götürdü, beni alacak olan Ali ağabey gelemedi. Ben öyle zannediyordum. Meğer gelmiş buluşmamışız. Epey bekleyip bakındıktan sonra Allah'tan gideceğim evin adresi vardı. Gagulleva Oktoberskaya 12 adresine gitmek için bir taksi ile pazarlık yapıp anlaştım. Tabii üzerimde oranın parası yok, dolar var. Taksi şoförü kaçırmak istemedi. Orada yaşadığım sürece dünyaya yeni açılan bu ülke halkının dolara olan meyline çokça şahit olmuştum. Kazakistan yaklaşık 3 milyon kilometre kare gibi devasa arazisine karşılık, o zamanlar 16- 17 milyon nüfus ve bu nüfusun aşağı yukarı yarısı Rus. Başkent Alma Ata 1700 000 civarı ve burada Ruslar çoğunlukta kazaklar azınlıkta Kazakistan'da. Özellikle Alma Ata'da Grek, Polonyalı, Moğol, Çinli... 72 milletten insan yaşıyor. Bu tabiri kesretten kinaye olarak kullanıyorum. Hatta Alma Ata da 114 farklı etnik unsur bulunduğu söyleniyordu. Bir eğitim üssü olarak Kazgu= Kazakistan, Gasuderstva Üniversiteler yani kazak devlet üniversitesinde özellikle eski SSCB peyki yanlısı ülke-

lerden, bazı Arap ülkelerinden, Filistin'den çok talebe var. Alma Ata ki sonradan bütün büyük Rus şehirlerinin böyle olduğunu öğrendim, birbirini 90 derece kesen caddeler ve yerleşim yerlerinden oluşan bir kare şehir ve çok yeşillik yollar, hep ağaçlık adeta. Orman içinde şehir; şehir içinde orman kurulmuş gibiydi.

Rus mimarisi soğuk, kalıp gibi, birbirinin aynı beton binadan apartmanlar.... Kapıdan girip merdivenlerden çıkınca bir katında karşıda benim de daha sonradan böyle bir daireye taşındığım 1 + 0 sağda 2 + 0 ve sol tarafta da 3 + 0 meskenler her caddede, her sokakta standarttı. Maalesef Kazak halkı SSCB zamanının Rus idaresi altında epeyce dini hassasiyetleri zayıflamış bir durumda idi. Namaz, oruç gibi farz ibadetler neredeyse unutulmuş, kadın erkek ilişkileri çok rahat, arak dedikleri (bizdeki benzeri rakı) alkollü içkiyi düğün, bayram gibi merasimlerde besmele çekerek içecek kadar şaşkınlardı. Bununla ilgili bir hatıra mı da şöyle nakledeyim: Kazakistan'a bir gelişimde İstanbul'da uçağa biniyoruz. Uçağın içinde kimi bagajını yerleştiren kimisi oturacağı yeri arayan Kazak, Rus, biz... değişik milletten insanlar. O sıra elinde birasıyla yürümeye çalışan bir Kazak, o hengamede sarsılıp elindeki bardağı yere dökülürdü. Bir miktarda üzerime döküldü. Ben çok sinirlendim, Kazak da şaşırıp ve üzüldü. "Kişiriniz" (Kazakça affedersiniz) demeye başladı. Lakin ben; bu elbise ile nasıl namaz kılarım, nasıl bunu temizlerim, gittiğim yerde bu imkânı bulabilir miyim gibi kafamda geçen düşüncelerin tesiriyle adama öfkemi iyice yansıttım: "Ne yapıyorsunuz sen, biz namaz okuyan (onlar kılmak tabiri yerine öyle kullanıyorlar) insanlarız, ne olacak şimdi, yaptığını beğendin mi?" Adam ne dese beğenirsiniz, pervasız bir şekilde: "Sizi de gördük!" Yani Türkiye'ye gelmiş, görmüş ve anlaşılan

bizdeki içkili eğlence mekanları dahil haramların rahatça işlenebildiği ve hatta belki de sokaktaki profilden bu kararı çıkarmış ve bizim dini hayatı yaşadığımız konusunda olumsuz bir kanaat sahibi olarak dönüyordu.

Kazakistan o zamanlar epeyce bir Türk'ün ilgi alanına girmişti. Bizim kaldığımız mekân Türkiye'den gelen pek çok insanın uğrak noktası oldu. Uzağı gören bir siyasetçi olan rahmetli Erbakan Hoca da yine o zamanlar içinde iş adamı, gazeteci, öğretim görevlisi, sanayici olan bir uçak dolusu insanla Kazakistan'a geldi. Heyet için o zaman Alma Ata'nın en büyük oteli olan Gastsinita Kazakistan'ın (Otel Kazakistan) yarısından fazla odası ayrıldı ve iki üç gün süren bir Türk-Kazak ilmi iş birliği toplantısı yapıldı. Heyette bulunan pek çok milletvekili, bürokrat, iş adamı, kanaat önderi kişi ile görüşme imkânımız olmuştu. Aklımda kaldığı kadarıyla bunlar arasında rahmetli Haşim Bayram (Kombassan holding), İstanbul il başkanı olan Recep Tayip Erdoğan, İTÜ öğretim üyesi olan Prof. Veysel Eroğlu da vardı. Aralık olarak Türkiye'den Almanya'dan gelen değerli dostları ağabeyleri de zikretmeden geçemeyeceğim.

En çok Ahıska Türkleri ile diyalog kurulabiliyordu. Anayurtları şimdiki Gürcistan'ın Acar'a denilen bölgesinde kalan ve bundan dolayı

“acara” ya da “mesket” Türkleri de denen Türk topluluğu Stalin döneminde yurtlarından sürülüp SSCB'nin değişik coğrafyalarına dağıtılmışlardı. Sürgün esnasında önemli kayıplar veren bu mağdur topluluk, kendi dil ve inançlarını korumayı bilmişlerdi. Dilleri dilimizle hemen hemen yüze 95-99 aynı olduğu için kolay anlaşabildiğimiz insanlardı. Kazakça da Türkçe'ye yakındı lakin özellikle Büyük şehirlerde yaşayan çoğu Kazak kendi dillerini unutmuş ve Rusça konuşuyorlardı, mesela hastanede iki kazak doktor aralarında Rusça konuşuyordu. Çünkü eğitim dili Rusça'ydı. Ben de Türkçe/Kazakça eğitimi sürdüremeyeceğim için gönüllü olarak Medicine İnstitute'in Padgatavitelnom Fakültet (yabancı öğrenciler için Rusça hazırlık sınıfı)'da özel bir hocadan Rusça ders almaya başladım. Sağ olsun hoca benle çok ilgiliydi ve kısa sürede Rusçam ilerlemişti. O kadar ki bir keresinde bindiğim bir taksi şöförünün benim yabancı olduğumu anlayarak fazla para istemesi üzerine Rusça olarak kora kor tartışıp, pazarlık yapmıştım da adam şaşır-mıştı. O kızgınlıkla kesintisiz Rusça konuşmama ben de şaşır-mıştım.

Çalıştığım İnstitute Hirurgiya'da (cerrahi enstitüsü) akademiden Muhtar Aliyev direktör (en üst düzey yönetici) idi. Akademik titri profesörden de öte bir zaman-

lar Türkiye'de var olan ordinaryus denen bir unvana tekabül ediyordu. Bu şahıs, aynı zamanda Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayovun dünürü idi. Cerrahi kliniğinde asistanlarla – ki orada bize candidat nauk (bilim adamı=uzman aday) deniliyordu- yapılan bilimsel ders ve tartışmalara katılıp izliyordum. Rusça yapılan müzakereleri ilgiyle takip ediyordum. Hatta bir keresinde kliniğin Kazak olan şefi bana dönüp: “Uğur sen ayıttıklarımızı düşsündün me?(Konuştuklarımızı anladın mı?)” diye sordu. Ben de “Beer düşsündüm. (Hepsini anladım)” diye cevap verdim. Sovyet sisteminde tıp eğitimi yine 6 yıldır fakat bizden farklı olarak öğrenciler 2 yıl ortak okuduktan sonra Medisine İnstitut'un 5 bölümünden birini seçerek tahsillerine devam ediyorlardı. Bunlar:

- 1- Sanitarii: Halk sağlığı
- 2- Pediatri: Çocuk
- 3- Liçebni Erişkin: Dahiliye
- 4- Hirurgi: Cerrahi
- 5- Göz

Hastanenin kadrolu çalışanı olarak 10 dolar civarı aylık alıyordum. Bir profesörün maaşı ise 50 dolar seviyesindeydi. Hayat ucuzdu gerçi. Mesela taa o zamanda her ev doğalgazla ısıtılıyordu ve bir evin elektrik, doğalgaz, su abonman ücreti yıllık 50 dolar civarıydı. Ev yabancıya pahalıydı. Aylık 100 dolar kira ödüyordum. Almatı yerel emniyet Müdürlüğü'nden aldığım propiska'm (oturma izni belgesi) ve hastane çalışma kartım vardı. Bu belge benim turist olmadığımı anlamına geliyordu ve bazı haklar sağlıyordu. Mesela yurt içi uçuşlarda bileti dolarla değil de ruble ile almama imkân tanıyordu. Rubleyle bilet de oldukça ucuz oluyordu. Kazakistan'da yaşıyorken Bursalı bir iş adamı ile (M.B) Özbekistan'ı -Taşkent ve civarı- ve siyasi-sosyal araştırmalar yapmak üzere gelen bir üniversite öğretim görevlisi ve silesiyle de Kırgızistan Bişkek'e gidip görme imkânı bulmuştum.

Farklı bayrağı olan bu ülkelere, aynı ülkede şehirler arası seyahat yapıyormuş gibi gidilebiliyordu. Yalnızca ilgili noktalarda polisin kimlik kontrolü yapması kâfi oluyordu.

Daha sonraları ben şehrin en büyük pazarının (Zilony Pazar= sebze meyve pazarı) olduğu bölgede, tek göz odalı bir eve çıktım. Burası aynı zamanda şehrin ikincisi olmayan tek mescidinin bulunduğu bölgeydi. Vakit namazlarında cemaatin olmadığı mescitte cumaları Alma Ata'da bulunan Türk, Pakistanlı, Azeri Müslümanlar geliyor, buluşmalar, tanışmalar oluyordu. T.C. Büyükelçiliği de yeni kurulmuştu haliyle. Yalnız o yıllarda T.C. Büyükelçilikleri yurtdışındaki Türk vatandaşlarına sahip çıkmamakla maruf idi. O zamanlar bürokrasinin soğuk yüzü yurtiçinde olduğu gibi dışarıda da daha bir hâkim oluyordu ilişkilerde. Pazar demişken, şehrin 5-10 km. dışında büyükçe bir alanda kurulan Baroholka (Kara Pazar) denen pazardan da söz etmeliyim. Daha ziyade ikinci el veya kaçak bazı malların satıldığı bu pazarda amacı dışında başka kirli emellere yönelik pazarlamalar da olduğunu öğrenince bir daha da gitmemiştim.

Bir diğer bahse değer konu da özellikle orta ölçekli ticari iş yapma heyecanı ile gelen Türk müteşebbislerinin Kazakistan'ın ilgili yetkililerinin -eski Sovyet geleneğinden gelen hantal, sıkı kurallar, iş yapmaya arzusuz, rüşvet gibi gayriahlaki tutum- bezdirici tavırları sebebiyle iş yapmaktan vazgeçip dönmeleri oluyordu.

Nisan 93'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Orta Asya Türk cumhuriyetlerini kapsayan bir gezi yapıyordu. Semerkant, Buhara ve daha sonra Alma Ata'ya da uğramıştı. O gün Alma Ata'nın caddeleri Türk-Kazak bayrakları ile donatılmış ve şehirde bir Türkiye havası etmişti. Havalimanından gelen ve Alma Ata'nın en işlek caddesinde bir resmi geçit gibi ilerleyen

Özal'ın konvoyunu cadde kenarına konulan demir barikatların ardından izleyen şehir ahalisinin arasında vatan sevgisi/hasreti ile karışık mili hamasi duygular içinde olarak ben de bulunuyordum. O sıralar merhum Özal'a pek de sempatik olmamakla beraber bu duygularla konvoyu alkışlamış ve Türkiye diye bağırımdan kendimi alamamıştım.

Alma Ata, Orta Asya'nın tam ortasında büyük bozkırların arasında karasal iklime sahip bir şehir. Kışları oldukça soğuk geçer. Hayatımın ondan sonraki dönemi dahil olarak en düşük sıcaklığını orada yaşadım (-24 c). Dışarıda 30-40 dakika kalmak imkânsızdı ve bıyıklarımız buz tutmuştu.

Sosyal faaliyetleri de ihmal etmemeye çalışıyorduk. Almanya'dan gelen gayretkeş insanlarla birlikte bir Kazak-Türk Dostluk cemiyesi kurmuş ve şehrin merkezinde bir de yer tutmuştuk. Bu gibi faaliyetler esnasında bazı cigidler tanımış ve kazanmıştık (Kazakça cigid, bizim yiğit kelimesine tekabül eder ve genç anlamında kullanılır). Özellikle Türkoloji bölümünde okuyan Kazak (Berk) ve Azeri arkadaşını hatırlarım. Bunlar bize yakın duruyor ve karşılıklı olarak yardımlaşıyor, birbirimizden istifade ediyorduk. Berk Karaganda'lıydı ve uçakla 1,5 -2 saat uzaktaki şehirde yapılan düğününe gitmiştik.

Kazakistan parasının değişip, rubleden milli paraya geçişinden bahsetmek isterim. SSCB dağılmış, bileşenleri artık bağımsız birer devlet olmuştu ve bu manada ülkeler kendine ait bazı değişimler de yaşıyordu. Mesela Azerbaycan, kısa zaman içerisinde alfabesinin Kiril alfabesinden Latin harflerine döndürürken para birimini de manat olarak değiştirmişti. Kazakistan'da hâlâ ruble kullanılıyordu, hükümet para birimi değiştirme kararı aldı. Bu konu ile ilgili şahitliğimizde gelişen olaylar şöyleydi: Bankada parası olanlar için değişim kolay lakin elinde ruble olanlar için ku-

rumlar aracılığı ile değişim uygulandı. Mesela benim doktor olarak çalıştığım hastane idaresi, elinde ruble olanların paralarını toplayıp karşılığı miktarında yeni para birimi olan Tenge ile değiştirdi. Bunun hayata yansması ise ibretlik bir olay oldu. Rublenin tedavülünden kalkıp Tengenin yerini alacağı değişimin son 1- 2 gününde fiyatlar katlanarak arttı. Evime yakın ziloni pazara gittiğimde hayretler içinde kaldım. Mesela bir gün önce 2 ruble olan yumurta, 1000 ruble olmuştu. Etiketlerin fiyatı değişmiş, her şeyin fiyatı neredeyse bin kat artmıştı. Tenge'ye döndükten sonra ise piyasa durulmuş fiyatlar normale dönmüştü.

Merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Orta Asya seyahatini tamamlayıp Türkiye'ye döndükten bir hafta on gün kadar sonra aniden vefat etti. Vefat haberinden sonraki gün hastanede doktor viziti esnasında akademiden Muhtar Aliyev'in bana taziye dileğinde bulunması gerçek bir nezaket örneği idi. Kendisi bugün bile şüpheli kalan rahmetli Özal'ın vefatını, seyahat onu yordu, muhtemelen bir kalp krizi geçirdi, diye yorumlamıştı.

Çizgi: Hasan Aycin